

Regeringens proposition

1981/82:219

med förslag till hälsoskyddslag, m.m.;

beslutad den 22 april 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

KARIN AHRLAND

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att hälsovårdsstadgan (1958:663) ersätts med en ny lag, hälsoskyddslagen. Förslaget innebär att bestämmelserna anpassas till närliggande lagstiftningar samt moderniseras språkligt och tekniskt. Hälsoskyddslagen föreslås innehålla färre detaljbestämmelser än hälsovårdsstadgan och det förutsätts att regeringen och kommunerna meddelar ytterligare föreskrifter. Med den föreslagna lagkonstruktionen faller behovet av en normalhälsovårdsordning och lokala hälsovårdsordningar bort. Vidare är en förutsättning att de centrala tillsynsmyndigheterna kompletterar författningarna med allmänna råd. Lagen innebär inte någon skärpning av kraven i förhållande till gällande lagstiftning.

Liksom hittills skall lagens syfte vara att förhindra uppkomsten av och undanröja sanitär olägenhet. Begreppet sanitär olägenhet definieras i lagtexten. Lagens bestämmelser skall i princip gälla lika i hela landet. Det skall således inte längre finnas särbestämmelser för vad som nu kallas hälsovårdstätorter eller för försvarsmakten.

Miljö- och hälsoskyddsnämnd föreslås bli ny benämning på hälsovårdsnämnden. Nämndens medverkan i den kommunala fysiska planeringen betonas. Föreskrifterna om särskilt återkommande bostadsinspektioner tas bort. Nämndens tillsyn över vissa slag av lokaler föreslås utökad till att omfatta även skolor, förskolor, hem för vård eller boende, servicehus för äldre, barnkolonier, elevhem, allmänna häkten, m.m. Vissa verksamheter och vissa anläggningar får inte tas i bruk förrän anmälan gjorts till nämnden. Detta gäller t.ex. hotell, idrottsanläggningar, badanläggningar, strandbad och lokaler där allmänheten erbjuds hygienisk behandling.

Bestämmelserna om s.k. konsumtionsvatten föreslås överförda till livsmedelslagen.

Enligt förslaget förbättras möjligheterna till kontroll av avloppsvatten. Kommunen får föreskriva att nämndens tillstånd skall krävas för att inrätta vissa avloppsanläggningar inom vissa områden av kommunen. Det skall bli möjligt att föreskriva att vissa djurslag inte får hållas inom planlagt område utan nämndens tillstånd. Det införs bestämmelser om att åtgärder skall vidtas mot alla skadedjur som vållar sanitär olägenhet.

Kravet på nämnderna att ha personal med särskild utbildning och kravet på årsberättelser föreslås avskaffade. Nämndens möjligheter att ingripa mot fastighetsägare som missköter sina fastigheter förstärks.

Förslagen i propositionen har genomgående utformats så, att större tonvikt lagts på nämndernas arbetsuppgifter utanför det traditionella hygienområdet. Härigenom har öppnats en möjlighet att ytterligare anpassa hälsoskyddslagstiftningen till närliggande lagstiftningar inom miljöområdet, främst miljöskyddslagstiftningen.

Under beredningen i regeringskansliet har under hand särskilt inhämtats synpunkter från Svenska kommunförbundet för att säkerställa att den nya lagen inte skall leda till en ökning av den samlade verksamhetsvolymen inom hälsoskyddsområdet eller till ökade kostnader för kommunerna i övrigt. Samstämmighet har uppnåtts med förbundet om att lagen som sådan inte behöver medföra några omedelbara merkostnader för kommunerna. Den får i nuvarande samhällsekonomiska läge inte heller tas till intäkt för en total resursökning.

Förslaget leder inte heller till några kostnadsökningar för staten, landstingskommunerna, näringslivet eller de enskilda människorna.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1983.

Propositionens lagförslag

1 Förslag till Hälsoskyddslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Med hälsoskydd avses i denna lag åtgärder för att hindra uppkomsten av sanitära olägenheter och för att undanröja sådana olägenheter.

Med sanitär olägenhet avses i denna lag en störning som kan vara skadlig för människors hälsa och som inte är ringa eller helt tillfällig.

2 § Varje kommun svarar för hälsoskyddet inom kommunen. Vid sin planering skall kommunen verka för att hälsoskyddet tillgodoses.

Vid meddelande av kommunala föreskrifter till skydd mot sanitära olägenheter skall tillses, att därigenom inte läggs onödigt tvång på allmänheten eller annars görs obefogad inskränkning i den enskildes frihet.

3 § Utöver bestämmelserna i denna lag gäller om skyddet för hälsa och miljö vad som föreskrivs i annan författning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela bestämmelser om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

Miljö- och hälsoskyddsnämnd

4 § I varje kommun skall det finnas en miljö- och hälsoskyddsnämnd. Nämnden skall, utöver vad som följer av 16 §, särskilt

1. uppmärksamt följa utvecklingen inom kommunen i miljö- och hälsoskyddshänseende och därvid utarbeta de förslag som är påkallade samt medverka i planering där miljö- och hälsoskyddsfrågor berörs,

2. samarbeta med myndigheter, organisationer och enskilda vars verksamhet berör miljö- och hälsoskyddsområdet,

3. lämna allmänheten råd och upplysningar i frågor som rör nämndens ansvarsområde.

5 § Följande föreskrifter i 3 kap. kommunallagen (1977:179) gäller i tillämpliga delar miljö- och hälsoskyddsnämnd:

2 § om antalet ledamöter m.m.,

3 § första stycket om valbarhet m.m.,

4 § om rätt till ledighet från anställning,

5 § första stycket om mandattid,

5 § tredje stycket om verkan av ledamots avgång,

6 § om ordförande och vice ordförande,

7 § om tid och plats för sammanträde samt om närvarorätt vid sammanträde,

8 § om suppleants tjänstgöring m.m.,

9 § första stycket om beslutförhet,

10 § om beslutsförfarande och protokoll m.m.,

11 § om delgivning m.m.,

12 § om reglemente och delegation.

För Stockholms kommun gäller dock inte 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

Ett delegationsuppdrag enligt 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen får ej omfatta befogenhet att besluta om föreläggande vid vite eller om verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) tillämpas bestämmelserna i 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Bestämmelser till skydd mot sanitär olägenhet

6 § För att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och för att undanröja sådan olägenhet skall ägaren eller nyttjanderättshavaren till berörd egendom vidta de åtgärder som skäligen kan krävas.

I 7-11 §§ ges närmare bestämmelser för vissa fall då sådana åtgärder kan komma i fråga.

7 § Avloppsvatten skall avledas, renas eller på annat sätt tas om hand så att sanitär olägenhet inte uppkommer. För detta ändamål skall lämpliga avloppsanordningar inrättas.

För att inrätta en avloppsanordning krävs tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden om en vattentoalett är ansluten till anordningen. Är ingen vattentoalett ansluten krävs endast en skriftlig anmälan till nämnden. Kommunen får dock föreskriva att det skall fordras tillstånd även i ett sådant fall inom vissa delar av kommunen, om det behövs för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet.

Andra stycket skall inte tillämpas i de fall då avloppsanordningen kräver tillstånd enligt miljöskyddslagen (1969:387) eller då avloppsanordningen är avsedd att föra avloppsvattnet enbart till en allmän avloppsanläggning.

Ett tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden gäller i fem år men förfaller om arbetet med anordningen inte har påbörjats inom två år.

Vad som avses med avloppsvatten anges i miljöskyddslagen.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela bestämmelser om vattnets beskaffenhet i badanläggningar och strandbad som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor. Detsamma gäller om kontrollen av sådant vatten.

9 § Det skall finnas tillräckligt med toaletter i eller i anslutning till byggnader där människor vistas under en längre tid av dygnet.

10 § Byggnader, lokaler och anläggningar skall hållas fria från ohyra.

Åtgärder skall vidtas mot skadedjur som kan vålla sanitär olägenhet. Är det av särskild betydelse med hänsyn till hälsoskyddet, skall kommunen sörja för att åtgärderna vidtas.

11 § Husdjur och andra djur som hålls i fångenskap skall förvaras och skötas så att sanitär olägenhet inte uppstår.

Regeringen får föreskriva att vissa slag av djur inte utan särskilt tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden får hållas inom område med stads- eller byggnadsplan, om sådana bestämmelser behövs för att hindra att sanitär olägenhet uppkommer. Regeringen får överlåta åt kommunen att meddela sådana bestämmelser.

12 § Den som avser att driva

1. hotell, pensionat eller liknande lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds tillfällig bostad,
2. idrottsanläggningar, badanläggningar, strandbad eller andra liknande anläggningar som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor,
3. lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds hygienisk behandling skall göra anmälan till miljö- och hälsoskyddsnämnden innan lokalen eller anläggningen tas i bruk.

13 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, kommunen får meddela ytterligare föreskrifter till skydd mot sanitära olägenheter.

14 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden får i särskilda fall meddela de villkor som behövs för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och för att undanröja sådan olägenhet vid viss verksamhet eller i samband med utnyttjande av en plats eller en lokal som allmänheten har tillträde till.

Tillsyn

15 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar den omedelbara tillsynen inom varje kommun över efterlevnaden av denna lag och bestämmelser meddelade med stöd av lagen. Inom länet utövas tillsynen av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen utövas av socialstyrelsen och statens naturvårdsverk enligt regeringens bestämmande.

Försvarets sjukvårdsstyrelse utövar tillsynen inom försvarsmakten.

I sin tillsyn enligt denna lag har länsstyrelsen och försvarets sjukvårdsstyrelse samma befogenhet som miljö- och hälsoskyddsnämnden.

16 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden skall i sin tillsynsverksamhet ägna särskild uppmärksamhet åt följande byggnader, lokaler och anläggningar:

1. byggnader som innehåller en eller flera bostäder och tillhörande utrymmen,
2. lokaler för undervisning, vård eller annat omhändertagande,
3. samlingslokaler där många människor brukar samlas,
4. anläggningar för hantverk eller andra näringar,
5. hotell, pensionat och liknande lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds tillfällig bostad,
6. idrottsanläggningar, badanläggningar, strandbad och andra liknande anläggningar som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor,
7. lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds hygienisk behandling,
8. lokaler för förvaring av djur.

17 § För tillsyn enligt denna lag äger tillsynsmyndigheten tillträde till byggnader, lokaler, anläggningar och områden och får där göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

Förelägganden och förbud

18 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller bestämmelser som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I brådskande fall eller när det annars finns särskilda skäl får ett föreläggande eller förbud meddelas omedelbart och i andra fall först sedan det visat sig att nämndens råd och anvisningar ej har följts.

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. Frågan om utdömande av vite prövas av allmän domstol. Vitet får ej förvandlas.

Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av denna lag och efterkommer han inte miljö- och hälsoskyddsnämndens föreläggande om rättelse, får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad. I brådskande fall får sådant förordnande meddelas också utan föregående föreläggande.

19 § Ett föreläggande eller förbud kan allt efter omständigheterna riktas mot ägaren, mot den som har nyttjanderätt till berörd egendom eller mot båda.

Vid meddelande av ett föreläggande eller förbud som avses i första stycket får miljö- och hälsoskyddsnämnden ålägga ägaren eller nyttjanderättshavaren att, om hans ställning som sådan upphör, utan dröjsmål lämna uppgift om den nye ägarens eller nyttjanderättshavarens namn och adress.

20 § Om miljö- och hälsoskyddsnämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud samt föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, får nämnden översända beslutet om föreläggandet eller förbudet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har sådan anteckning skett gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. Utsatt vite gäller dock inte mot ny ägare av egendomen, men nämnden får utsätta nytt vite för denne.

Har ett antecknat föreläggande eller förbud upphävts genom lagakraftvunnet beslut eller har den åtgärd som avses med föreläggandet vidtagits eller har ändamålet med föreläggandet förlorat sin betydelse, skall miljö- och hälsoskyddsnämnden, så snart den fått vetskap om förhållandet, anmäla det till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Om nämnden inte gör anmälan skall länsstyrelsen på ansökan av egendomens ägare göra sådan anmälan.

21 § Överlåts en fastighet eller en byggnad innan ett beslut som avses i 20 § har vunnit laga kraft på grund av att det har överklagats, skall rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att tvisteföremålet överlåts och om tredje mans deltagande i rättegång tillämpas.

Avgifter

22 § Regeringen kan föreskriva att särskilda avgifter får tas ut i ärenden enligt denna lag. Regeringen får överlåta åt kommunen att meddela föreskrifter om sådana avgifter.

Ansvar och besvär

23 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 7 § andra stycket eller 12 § eller mot en föreskrift som meddelats med stöd av denna lag samt den som inte uppfyller villkor som meddelats med stöd av 14 §.

Ansvar enligt första stycket inträder ej om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

24 § En tillsynsmyndighet får bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

25 § Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt bestämmelse som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen genom besvär.

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Hälsoskyddet i krig, m.m.

26 § Regeringen bemyndigas att meddela särskilda föreskrifter om hälsoskyddet i krig, vid krigsfara eller under sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att riket har befunnit sig i krig eller krigsfara.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983, då hälsovårdsstadgan (1958:663) skall upphöra att gälla.

2. I fråga om föreskrifter enligt 70 § nämnda stadga samt med stöd av stadgan meddelade förelägganden, förbud eller tillstånd skall det anses att besluten har meddelats med stöd av motsvarande bestämmelser i denna lag eller livsmedelslagen (1971:511).

3. De enligt hälsovårdsstadgan inrättade hälsovårdsnämnderna skall fram till utgången av den mandattid som löper vid lagens ikraftträdande fullgöra de uppgifter som enligt den nya lagen ankommer på miljö- och hälsoskyddsnämnd.

4. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till en föreskrift som har ersatts genom en föreskrift i denna lag tillämpas i stället den nya föreskriften.

2 Förslag till

Lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

Härigenom föreskrivs i fråga om livsmedelslagen (1971:511)

dels att 3 och 4 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 28 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Lagen gäller ej hantering av livsmedel i enskilt hushåll eller i kök i förskola och fritidshem med högst två avdelningar.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna om undantag från lagens tillämpning i fråga om visst slag av livsmedel eller livsmedelstillsats.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock föreskriva att lagen helt eller delvis skall gälla hantering av vatten i enskilt hushåll eller i kök som avses i första stycket, om vattnet är avsett att drickas eller att användas vid hantering av livsmedel.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna om undantag från lagens tillämpning på krigsmakten.

4 §

I fråga om vatten gäller denna lag endast i den mån den ej strider mot vad som är särskilt föreskrivet om vatten i annan författning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpning i fråga om vissa slag av livsmedel eller livsmedelstillsatser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

28 §²

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undersökning och annan kontroll som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

¹ Senaste lydelse 1979:458.

² Förutvarande 28 § upphävd genom 1980:210.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-25

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Ahrland

Lagrådsremiss med förslag till hälsoskyddslag, m.m.

1 Inledning

Hälsovårdsstadgeutredningen¹ tillkallades den 21 oktober 1974 av dåvarande chefen för socialdepartementet för att se över hälsovårdsstadgan (1958:663). I juni 1978 avlämnade utredningen sitt betänkande Kommunalt hälsoskydd (SOU 1978:44). Betänkandet har remissbehandlats.

Till protokollet i detta ärende bör fogas utredningens sammanfattning av sitt förslag som *bilaga 1*, utredningens redogörelse för nuvarande ordning som *bilaga 2* och utredningens lagförslag som *bilaga 3*.

Efter remiss har yttranden över hälsovårdsstadgeutredningens förslag kommit in från domstolsverket, försvarets sjukvårdsstyrelse, socialstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet, lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, produktkontrollnämnden, miljödatanämnden, bostadsstyrelsen, statens planverk, Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping, samtliga länsstyrelser, länsstyrelsernas organisationsnämnd, miljöskyddsutredningen (Jo 1976:06), statskontrollkommittén (Kn 1976:06), Stockholms, Täby, Södertälje, Enköpings, Uppsala, Eskilstuna, Tranås, Värnamo, Växjö, Gotlands, Olofströms, Hässleholms, Malmö, Göteborgs, Staffanstorps, Kungsbacka, Mölndals, Uddevalla, Borås, Svenljunga, Falköpings, Tibro, Karlstads, Munkfors, Hallsbergs, Örebro, Köpings, Surahammars, Falu, Smedjebackens, Bollnäs, Hudiksvalls, Kramfors, Timrå, Härjedalens, Strömsunds, Umeå, Vilhelmina, Gällivare och

¹ Borgarrådet Thorsten Sundström, ordförande, kommunalrådet Karl-Gustav Andersson, länshälsovårdskonsulenten Roland Andersson, riksdagsledamöterna Erik Johansson och Karl Leuchovius, medicinalrådet Lennart Rinder, byggnadsrådet Harry Törnqvist och direktören Lars Ågren.

Luleå kommuner. Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner, Svenska kommunförbundet, landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Hyresgästernas Riksförbund, Sveriges Fastighetsägareförbund, Sveriges Villaägareförbund, Riksförbundet för allmän hälsovård, Föreningen för Vattenhygien, Sveriges Herpetologiska Riksförening, Svenska Naturskyddsföreningen, Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet och utredningen om den regionala laboratorieverksamheten (Jo 1976:04).

Dessutom har yttranden kommit in från ett stort antal andra kommuner, organisationer, föreningar och enskilda. Remissinstanserna har i vissa fall bifogat yttranden som de har inhämtat.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet som *bilaga 4*.

2 Allmän motivering

2.1 Bakgrund

De första bestämmelserna som avsåg den allmänna hälsovården tillkom i vårt land under senare hälften av 1600-talet. Bestämmelserna fanns i 1686 års kyrkolag och 1688 års medicinalordningar. Under det följande århundradet tillkom åtskilliga föreskrifter om hur sjukdomar och farsoter skulle bekämpas. I början av 1800-talet uppdrogs åt prästerskapet att handha den allmänna hälsovården inom församlingarna. För att bekämpa koleran föreskrevs år 1831 att särskilda sundhetsnämnder skulle inrättas såväl i städerna som på landet. År 1857 bestämdes att sockennämnderna på landet och sundhetsnämnderna i städerna skulle ha det närmaste inseedet över och befattningen med den allmänna hälsovården.

Vår första hälsovårdsförfattning i mera modern mening blev den hälsovårdsstadga som trädde i kraft den 1 januari 1875. Denna blev dock föråldrad och ersattes med 1919 års hälsovårdsstadga. Genom den snabba samhällsutvecklingen efter tillkomsten av denna stadga gjorde sig kraven på en förbättrad allmän hälsovård alltmer gällande. Starka krav restes på en översyn av 1919 års hälsovårdsstadga. I anledning härav tillkallades 1948 års hälsovårdsstadgekommitté. Kommittén avlämnade år 1953 ett betänkande med Förslag till hälsovårdsstadga m.m. (SOU 1953:31). Betänkandet ledde fram till propositionen nr B 46 år 1958, som ligger till grund för nu gällande hälsovårdsstadga (1958:663).

Sedan stadgan trädde i kraft den 1 januari 1960 har hälsovårdsnämndernas arbetsuppgifter och situation påtagligt förändrats. – Enligt stadgan skall i varje kommun finnas en hälsovårdsnämnd, som har att utöva det närmaste inseedet över den allmänna hälsovården inom kommunen. – Vid denna tidpunkt fanns endast ett fåtal författningar på hälso- och miljövårdsområ-

det. En mängd nya författningar har därefter tillkommit, medan andra har omarbetats. Bakgrunden till detta förhållande är främst den snabba förändring av samhället som har skett under denna relativt begränsade tidsperiod. Jag skall här översiktligt försöka teckna en bild av denna utveckling.

2.1.1 Den allmänna utvecklingen i samhället

Vårt samhälle har under de senaste årtiondena genomgått en påtaglig strukturomvandling, som främst har inneburit en ökad industrialisering och en inflyttning till tätorterna. Antalet större tätorter ökade betydligt under åren 1950 - 1975. Under samma tid minskade antalet förvärvsarbetsande inom jordbruket till mindre än hälften. Produktionen inom tillverkningsindustrin i det närmaste fördubblades under åren 1963 - 1975. Betydande skillnader föreligger dock mellan skilda former av industriell verksamhet. I vissa branscher har produktionen ökat endast obetydligt, medan t.ex. plast- och plastvaruindustrin har mångdubblat sin produktion. Stora skillnader finns också mellan de enskilda produkterna. Den tekniska och kemiska produktutvecklingen har inneburit att nya material och produkter har tillkommit i rask takt. Inom landet framställs numera en stor mängd varor som knappast förekom eller ens var kända vid mitten av 1950-talet.

Ökningen av produktionen inom industrin har dock inte motsvarats av en ökning av antalet arbetsställen och antalet anställda. Antalet arbetsställen inom tillverkningsindustrin har i själva verket gått ned och antalet anställda ökat endast obetydligt.

En påtaglig ökning av den materiella standarden hos befolkningen har skett. Köpkraften mer än fördubblades hos stora delar av befolkningen under perioden 1953 - 1973. Till detta kommer att den enskilde har fått en ökad ekonomisk trygghet genom statliga och kommunala reformer och insatser. Samtidigt som den materiella standarden har ökat, har arbetstiden minskat. Många människor har härigenom fått ökad fritid, som inte i obetydlig utsträckning har använts till resor såväl inom som utom landet. Informationsutbudet i massmedia har ökat betydligt.

Den ökade kunskapsnivån och medvetenheten, som inte minst är en följd av den alltmer omfattande utbildningen, har inneburit att människorna har kommit att ställa allt större krav inte bara på den materiella standarden utan också på en säkrare och bättre miljö. Här märks bl.a. krav på en god arbets- och rekreationsmiljö. Under senare år har debatten om hälsorisker och miljökrav i stor utsträckning handlat om de risker som är förknippade med trafiken, särskilt biltrafiken, och användningen av giftiga eller på annat sätt farliga kemikalier. Också de hälsorisker som föreligger vid föroreningar och buller från industriell verksamhet har starkt uppmärksammats. Debatten om konsekvenserna av utsläppen från anläggningar för energiproduktion har varit ytterst intensiv och den fortgår ännu.

2.1.2 Utveckling av särskild betydelse för hälsovårdsnämndernas verksamhet

Arbetet med att förbättra det allmänna hälsotillståndet hos befolkningen genom förbättringar av miljön i vid bemärkelse har en lång historia i vårt land. De epidemiska sjukdomar som tidigare härjade har kunnat bringas under kontroll genom kraftfulla åtgärder för en god vattenförsörjning, omhändertagande av avloppsvatten och ett ordnat renhållningsväsende. Bostadsstandarden har höjts till en hög hygienisk nivå. Livsmedelsförsörjningen och kvaliteten på livsmedlen har förbättrats så att problemen med överkonsumtion nu är större än problemen med undernäring eller bristande hygienisk kvalitet hos livsmedlen.

I huvudsak har denna gynnsamma utveckling skett i takt med att nya kunskaper och ekonomiska resurser gjort det möjligt att angripa problemen. Ökade insikter under 1960-talet om möjliga långsiktiga skadeverkningar av miljögifter och andra utsläpp från industrier, trafiken, avloppssystem och avfallsanläggningar ledde fram till att man sökte få ett samlat grepp över hela miljöförhållandet. Detta resulterade i ny eller förändrad lagstiftning och andra samhällseliga åtgärder.

De förändringar av samhället som har ägt rum under de senaste årtiondena har på olika sätt påverkat vår miljö och våra levnadsförhållanden. Förändringarna har bl.a. inneburit att hälsovårdsnämndernas verksamhet har ökat i betydelse. Nämndernas arbetsbörda har ökat och verksamheten har i stor utsträckning fått en ny inriktning. Uppgifter som tidigare var vanliga, såsom ingripanden mot sanitärt undermåliga bostäder, har minskat i betydelse, medan ingripanden mot t.ex. buller och luftföroreningar har ökat i betydelse. Under de allra senaste åren har dock de bostadshygieniska frågorna fått förnyad aktualitet som en följd av bl.a. radon- och mögelproblemet.

Den snabba industriella utbyggnaden har medfört ökat välbefinnande för befolkningen men också på sina håll en starkt försämrad miljö genom bl.a. utsläpp av olika slags föroreningar. Under senare år har man dock i betydande utsträckning kunnat minska föroreningarnas omfattning.

Industrierna ger upphov till stora mängder avfall. Merparten av avfallet tas om hand för återanvändning eller deponering, men en stor del måste omhändertas på annat sätt. Ett svårt problem utgör det miljöfarliga avfallet, som i stor utsträckning måste tas om hand i särskilda behandlingsanläggningar. En fortsatt men måttlig ökning av avfallsmängden förväntas de närmaste åren.

Mängden hushållsavfall har ungefär fördubblats sedan slutet av 1950-talet. Avfallsets sammansättning har ändrats. Bl.a. har andelen papper minskat, medan andelen glas och plast har ökat. Det är troligt att ökningen fortgår under de närmaste åren men att ökningstakten blir lägre.

Utbyggnaden av de kommunala avloppsreningsverken har inneburit en

kraftig minskning av föroreningarna i våra sjöar och vattendrag. År 1950 saknade över 60 % av landets tätorter avloppsreningsverk och drygt 35 % hade enbart slamavskiljande avloppsreningsverk. Endast 2 - 3 % av tätorterna hade biologisk rening. I dag har över 95 % av tätorterna biologisk rening av avloppsvattnet och ca 70 % har dessutom en kompletterande kemisk rening. Den förbättrade reningen av det kommunala avloppsvattnet har emellertid samtidigt inneburit en kraftig ökning av mängden slam från avloppsreningsverken. Slammet innehåller nedbrytbara organiska ämnen, växtnäringssämnen och metallsalter. Hanteringen av slammet ger ofta upphov till besvärande lukt och kan vara förenad med smittorisker. Bland metallsalterna finns de s.k. tungmetallsalterna. Dessa kommer huvudsakligen från industriernas avloppsvatten. Förekomsten av tungmetaller försvårar en rationell användning av slammet som t.ex. gödningsmedel i jordbruket. Slammängden har ökat i rask takt sedan början av 1960-talet och ökningen beräknas fortsätta.

De förbättringar som har uppnåtts vad gäller industriernas och de kommunala anläggningarnas föroreningar av luft och vatten har inte någon motsvarighet när det gäller luftföroreningar från motorfordon. Begränsningen av blyhalten i bensin har dock lett till att det totala utsläppet av bly i stort sett har kunnat hållas oförändrat trots att bensinkonsumtionen har ökat fram till de allra senaste åren. Övriga föroreningar från bilavgaserna har dock tilltagit i takt med att antalet bilar ökat. Bestämmelserna om avgasrening m.m. har emellertid inneburit en viss förbättring. Den totala mängden luftföroreningar från motorfordon är i vårt land i dag större än den samlade mängden luftföroreningar från övriga föroreningskällor. Bilavgaserna innehåller främst koloxid, kolväten, kväveoxider, blyföroreningar och sot. De mest uppenbara miljöeffekterna är lukten och nedsmutsningen. Avgaserna innehåller emellertid även ämnen som på lång sikt kan ge upphov till cancer.

Antalet bilar ökade i vårt land från 430 000 år 1953 till 2 900 000 år 1980. Denna utveckling har fört med sig, förutom ökande luftföroreningar, tilltagande bullerstörningar. Trafikbillerutredningen framhåller i sitt betänkande Trafikbiller (SOU 1974:60) att sådana störningar numera är betydande på många håll. Utredningen beräknar att år 1973 var ca 2,5 milj. människor i tätorterna utsatta för högre bullernivåer än vad utredningen ansåg acceptabelt på sociala och medicinska grunder. Man beräknar att antalet människor som är störda av trafikbiller kommer att fördubblas fram till år 1985, om bullret tillåts öka i takt med trafiken.

Den allmänna materiella standardhöjningen har i vårt land liksom i andra industrialiserade länder fört med sig en ökad förbrukning av råvaror och energi. Denna ökning har varit särskilt markerad de senaste årtiondena. Nya kemiska ämnen har kommit till i en utsträckning som är svår att överblicka. Vidare har användningen av vissa metaller ökat mycket kraftigt. Denna utveckling har i stor utsträckning påverkat arbets- och naturmiljön, men

också produkthanteringen i hemmen har ändrats. Flertalet av de kända kemiska föreningarna har kommit till under de senaste 15 åren. Många av de nya ämnena saknar motsvarighet i naturen. Detta har lett till problem, eftersom naturen i många fall saknar förmåga att bryta ned eller oskadliggöra ämnena inom en rimlig tid. Den ökande användningen av tungmetaller i olika kemiska föreningar har bl.a. fört med sig att vi fått produkter, som i många fall haft en mycket skadlig inverkan på miljön. Som exempel på sådana metaller kan nämnas kvicksilver, bly och kadmium. Man har härvid uppmärksammat att ämnets kemiska form kan vara av stor betydelse för den inverkan det har på miljön, att vissa mindre farliga ämnen kan omvandlas till farligare ämnen i naturen samt att växter och djur i sina vävnader kan ta upp och i vissa fall även anrika tungmetaller. Bilden av de direkta skadeverkingarna på människan har vidgats och klarnat.

Under senare år har man också fått klart för sig att många miljöföroreningar inte stannar vid ländernas gränser. Särskilt bör här nämnas svavelföroreningarna, som framför allt i sydvästra Sverige har förorsakat en omfattande försurning av marker och sjöar. Sådana föroreningar kan ha sin uppkomst ända upp till 200 mil bort och en stor del av föroreningarna kommer också från länderna på den europeiska kontinenten. Å andra sidan måste klart framhållas att inget annat enskilt lands utsläpp bidrar mer till försurningen i Sverige än våra egna utsläpp. Denna spridning av föroreningarna är kanske den främsta anledningen till att ett internationellt samarbete numera har kommit igång på miljövårdsområdet. Det bör också framhållas, att även användningen av kvävegödningsmedel starkt bidrar till försurningen.

Antalet bostäder har kraftigt ökat under senare årtionden. Under de allra senaste åren har dock en minskning av bostadsbyggandet inträtt. Den allmänna bostadsstandarden har stigit. Bostäderna har också blivit allt större. Förändrade byggtekniker och nya byggnadsmaterial har på de allra senaste åren lett till att problem uppkommit även beträffande de fysiska förhållandena i bostäderna. Aktuella exempel är radon, formaldehyd och mögel, som kommit att kräva betydande insatser av bl.a. hälsovårdsnämnderna.

Den snabba ökningen av bostadsbeståndet med delvis ändrade boendeformer och nya boendemiljöer har emellertid inte skett utan problem. De nya boendemiljöerna har inte sällan förorsakat psykosociala problem och därmed sammanhängande ohälsa. I hemmen har arbetsbesparande och hygienbefrämjande utrustning och teknik i ökande utsträckning kommit till användning.

Människornas sätt att utnyttja fritiden har betydligt förändrats. Möjligheterna att snabbt och enkelt förflytta sig har förbättrats, främst genom privatbilismens utveckling. Antalet fritidshus och fritidsbåtar har stigit i rask takt. Vissa kommuner har fått ökade arbetsuppgifter som en följd av denna tillväxt. Fritidsaktiviteter såsom camping och boende i husvagn har medfört

skärpta krav på särskilda platser med goda sanitära anordningar. Också kraven på andra anordningar för fritidsaktiviteter har stigit. Jag vill här särskilt peka på sim- och motionsanläggningar, för vilka särskilda hygienkrav måste ställas med hänsyn till riskerna för sanitära olägenheter.

Av betydelse för hälsovårdsnämndernas arbetsuppgifter är också den förändring av djurhållningen som har skett. Detta gäller såväl boskapen som sällskapsdjuren. Den yrkesmässiga djurhållningen har koncentrerats till ett mindre antal, ofta stora, brukningsenheter. Detta gäller särskilt svin- och fjäderfåhållningen. Sällskapsdjuren torde ha ökat i antal högst betydligt under de senare årtiondena. Nämndernas uppgifter i djurhållningen består i att hindra spridning av smittsamma sjukdomar samt att motverka allergier och andra miljöproblem, såsom dålig lukt och vattenföroreningar. Urin från djurstallar och pressaft från siloanläggningar kan nämligen innebära avsevärda vattenvårdsproblem. Härtill kommer nämndernas uppgifter i det direkta djurskyddet.

Sedan mitten av 1960-talet har miljöfrågorna livligt debatterats i vårt land. Debatten har gällt såväl naturmiljön och den allmänna miljön i övrigt som arbetsmiljön. Både etablerade organisationer och nya, större eller mindre, grupper och organisationer tar numera del i miljöarbetet och debatten på ett sätt som saknar tidigare motstycke. Detta stora intresse för miljöfrågorna har otvivelaktigt bidragit till tillkomsten av den nya lagstiftning och till den omarbetning av gammal lagstiftning som jag nu går över till att översiktligt redogöra för.

2.1.3 Lagstiftningens anpassning till utvecklingen

Under de senaste drygt tjugo åren har avsevärda förändringar skett i såväl lagstiftningen som myndighetsorganisationen inom hälso- och miljövärdssområdet till följd av den utveckling jag här redogjort för. Nya lagar har kommit till och gamla har arbetats om. Nya myndigheter har inrättats och organisatoriska förändringar har vidtagits. Förändringarna har inte föranletts enbart av samhällsutvecklingen utan även den ökande medvetenheten om miljöproblemen har starkt bidragit härtill.

Hälsovårdsnämnderna har under perioden fått väsentligt ökade uppgifter inom de områden där de tidigare verkat. I viss utsträckning har de också fått uppgifter inom helt nya områden.

År 1964 tillkom en ny naturvårdslag (1964:822) för att förbättra samhällets möjligheter att påverka naturvårdsarbetet. Den 1 juli 1970 trädde lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar i kraft. I vattenlagen (1918:523) infördes år 1956 bestämmelser om en viss minimistandard för rening av kommunalt avloppsvatten. År 1964 skärptes bestämmelserna. Miljöskyddslagen (1969:387) innebar en ersättning och modernisering av vattenlagens bestämmelser om åtgärder mot vattenföroreningar samt i stort sett nya bestämmelser om luftföroreningar och bullerstörningar. Vid

ingripanden mot luftföroreningar var man tidigare hänvisad till grannelagsrättens oskrivna regler om immissioner, hälsovårdsstadgans bestämmelser om sanitär olägenhet samt lagen (1968:551) om begränsning av svavelhalten i eldningsolja och kungörelsen (1968:728) om anordning för att begränsa luftförorening från bilmotorer m.m. Sistnämnda författningar har ersatts av lagen (1976:1054) om svavelhaltigt bränsle med tillhörande förordning och bilavgaskungörelsen (1972:596). Sedan den 1 januari 1980 gäller en ny renhållningslag (1979:596). I förordningen (1975:346) om miljöfarligt avfall ges bestämmelser om bl.a. vem som får transportera sådant avfall. Lagar som förbjuder dumpning av avfall i havet och föreskriver åtgärder mot vattenförorening från fartyg har också tillkommit.

År 1974 trädde lagen (1973:329) om hälso- och miljöfarliga varor i kraft. Enligt lagen skall alla varor bedömas med hänsyn till deras risker för människan och miljön. Lagen ger möjligheter till effektiva ingripanden mot sådana varor. I sista hand kan särskilt farliga varor förbjudas. Tillverkarnas ansvar för sina produkter är stort och tillsynsmyndigheterna har rätt att kräva den dokumentation om en vara som behövs för att dels bedöma dess hälso- och miljöfarlighet, dels kontrollera att bestämmelserna följs.

På arbetsmiljöns område har arbetarskyddslagen (1949:1) ersatts av arbetsmiljölagen (1977:1160).

En ny livsmedelslag (1971:511) gäller sedan den 1 januari 1972. Lagen har till syfte att bl.a. skydda konsumenterna mot skadliga eller på annat sätt från hälsosynpunkt otjänliga livsmedel samt att tillse att kraven på konsumentupplysning och redlighet i handeln tillgodoses genom deklaration och kontroll av märkning och produktinnehåll. Lagen har också inneburit skärpta krav på personalhygien och hälsokontroll.

År 1968 tillkom smittskyddslagen (1968:231) i vilken har förts samman bestämmelser som tidigare funnits i olika författningar.

Bostadssaneringslagen (1973:531) trädde i kraft den 1 januari 1974. Syftet med lagen är att komma till rätta med brister i bostäderna genom att kräva en viss minimistandard, lägsta godtagbara standard. Kraven på denna standard är högre än vad som krävs för att undanröja sanitär olägenhet enligt hälsovårdsstadgan. Genom bostadsförvaltningslagen (1977:792) har samhället fått ökade möjligheter att ingripa mot fastighetsägare som försummar skötseln av sina fastigheter. I byggnadsstadgan (1959:612) finns byggnadstekniska bestämmelser som gränsar till hälsovårdsstadgans bestämmelser om bostad. Bestämmelserna är införda i stadgans kapitel 5, där det ges utförliga byggnadstekniska föreskrifter om värme- och ljudisolering, uppvärmning, ventilation och skydd mot fukt.

De offentliga sjukvårdshuvudmännen har under senare år engagerat sig i frågor om miljöns betydelse för befolkningens hälsoförhållanden. De vidtar numera förebyggande åtgärder i tämligen stor omfattning. I prop. 1981/82:97 om hälso- och sjukvårdslag, m.m., som nyligen har förelagts riksdagen, åläggs huvudmännen ett utökat ansvar för förebyggande hälso- och sjukvård.

Landstingen förutsätts också etablera en miljömedicinsk expertfunktion som bl.a. skall kunna ge service till länsstyrelser och hälsovårdsnämnder i omgivningshygieniska frågor och smittskyddsfrågor, m.m.

2.2 Behovet av en översyn av hälsovårdslagstiftningen

I direktiven för hälsovårdsstadgutredningen framhöll dåvarande chefen för socialdepartementet i huvudsak följande. En rad nya lagar har antagits sedan hälsovårdsstadgan trädde i kraft år 1960. Dessa har lett till att hälsovårdsnämnderna har fått flera nya och ansvarsfulla uppgifter på miljövårdsområdet. Nämndernas uppgifter har ökat också inom traditionella arbetsområden t.ex. i fråga om livsmedelskontrollen till följd av skärpt lagstiftning och i fråga om smittskyddsarbetet på grund av de ökade utlandsresorna. Genom kommunindelningsreformen har antalet kommuner minskat från över 1 000 till mindre än 300 sedan hälsovårdsstadgans tillkomst. Kommunerna har samtidigt blivit ekonomiskt och personellt bättre rustade för sina uppgifter, även inom den allmänna hälsovården. I viss utsträckning har hälsovårdsstadgan anpassats till denna utveckling men stadgan är ändå i huvudsak oförändrad sedan sin tillkomst. Han ansåg därför att tiden var mogen för en allmän översyn av hälsovårdsstadgan.

Utredningen framhåller att en allmän tendens i lagstiftningsarbetet är att minska statlig detaljreglering och i stället öka den kommunala självstyrelsen även inom områden som traditionellt varit föremål för en stark statlig styrning. Med hänsyn härtill har utredningen funnit det angeläget framhålla att denna tendens – efter avvägning mot andra intressen – måste slå igenom även inom miljö- och hälsoskyddsområdet.

Utredningen erinrar också om att den enligt sina direktiv även skall överväga den lagtekniska utformningen och den konstitutionella beskaffenheten av bestämmelserna. När det gäller denna fråga har utredningen diskuterat två olika tillvägagångssätt. Det ena innebär att i en särskild ramlag förs samman dels bestämmelserna om kommunens ansvar för hälsoskyddet och om en specialreglerad nämnd för hälsoskyddsfrågor, dels de grundläggande materiella bestämmelserna om hälsoskyddet. Lagen kompletteras med en särskild tillämpningsförfordning med mer detaljerade bestämmelser om hälsoskyddet. Det andra alternativet innebär att enbart bestämmelserna om kommunernas ansvar och om en specialreglerad nämnd tas upp i en särskild lag, medan de materiella bestämmelserna förs över till sådan redan befintlig lagstiftning till vilken de närmast har anknytning, såsom miljöskyddslagstiftningen, byggnadslagstiftningen och djurskyddslagstiftningen. Utredningen har emellertid funnit, att en lösning enligt det senare alternativet är svår att genomföra. Hälsovårdsstadgan innehåller nämligen en hel del bestämmelser om sanitär olägenhet, som inte faller inom tillämpningsområdet för annan lagstiftning. Dessutom skulle en sådan ordning innebära en icke önskad splittring av föreskrifterna. Det för hälsovårdsnämnderna centrala begreppet sanitär olägenhet skulle komma

att återfinnas i en rad olika lagar som hör till olika departement och som tillämpas av olika myndigheter. Med hänsyn till vad här anförts har utredningen därför funnit lämpligt att föreslå att den nya lagstiftningen skall bestå av en ramlag, hälsoskyddslagen, och en tillämpningsförfordning, hälsoskyddsförfordningen. Regeringen skall kunna bemyndiga förvaltningsmyndigheter och kommuner att meddela ytterligare föreskrifter. Härigenom anser utredningen att behovet av en normalhälsovårdsordning och lokala hälsovårdsordningar faller bort. De centrala tillsynsmyndigheterna förutsätts komplettera författningsbestämmelserna med allmänna råd. Liksom hittills skall enligt utredningen lagens syfte vara att undanröja sanitära olägenheter. Begreppet sanitär olägenhet definieras i lagtexten. Lagen skall gälla lika i hela landet. Enligt utredningen skall det således inte längre finnas särbestämmelser för vad som nu kallas hälsovårdstätorter eller för försvarsmakten.

För egen del vill jag framhålla följande. Hälsovårdsstadgan har haft stor betydelse vid ingripanden mot förhållanden i miljön som menligt inverkar på människornas hälsa. Stadgan har emellertid inte ensam räckt till när det har gällt att komma till rätta med ökningen av och den delvis nya inriktningen av miljöstörningarna under de senaste årtiondena. Nya lagar har måst införas. Främst tänker jag på miljöskyddslagen som är tillämplig på störningar som har sin uppkomst i användningen av fast egendom. I de fall denna förutsättning inte föreligger, sker ingripanden ofta med stöd av hälsovårdsstadgan. Också i de fall störningen härrör från fast egendom sker ingripanden inte sällan med stöd av stadgan. Enligt bostadssaneringslagen skall en bostadslägenhet vara försedd med vissa anordningar som garanterar en viss materiell standard. Ingripanden mot sanitära förhållanden kan dock inte ske med stöd av denna lag. Också i dessa fall sker ingripandena med stöd av hälsovårdsstadgans bestämmelser. Beträffande andra närliggande lagstiftningar är förhållandena ofta likartade.

Vidare skulle bl.a. samlingslokaler, hotell, pensionat och liknande inrättningar, badanläggningar, lokaler för hygienisk behandling, avloppsanläggningar samt lokaler för djurhållning i stort sett vara oreglerade i sanitärt hänseende om hälsovårdsstadgans bestämmelser om hygieniska krav på sådana byggnader och anläggningar inte funnits.

Jag delar utredningens och remissinstansernas uppfattning att det finns behov av en särskild lag som anger de generella minimikraven på verksamheter m.m. inom hälsoskyddsområdet. Bestämmelserna i gällande hälsovårdsstadga bör emellertid bättre anpassas till lagstiftningen inom närliggande områden, främst miljöskyddslagen. Bestämmelserna i den nya lagen bör vidare ges en modern form och språkdräkt. De bör liksom hittills syfta till att hindra uppkomsten av och undanröja sanitära olägenheter. Den nya lagen bör inte innebära någon skärpning av kraven i förhållande till nu gällande lagstiftning. Om högre krav skall införas för ett särskilt område bör bestämmelser härom, liksom hittills, meddelas i särskild lagstiftning.

Några ökade kostnader för kommunerna får den nya lagstiftningen inte ge upphov till. De begränsade nya uppgifter som läggs på nämnderna motsvaras av minskade uppgifter inom andra områden. I övrigt får uppgifterna lösas genom omprioriteringar av verksamheten.

Utredningens förslag till en ny hälsoskyddslag kan jag, liksom en bred majoritet av remissinstanserna, i stort ansluta mig till. Mitt lagförslag avviker dock i vissa principiella avseenden från utredningens. Till detta återkommer jag i det följande, när jag nu övergår till att närmare kommentera utredningens förslag till ny lagstiftning.

2.3 Inriktningen av hälsoskyddsarbetet, begrepp m.m.

Begreppet allmän hälsovård har använts i vårt land under en mycket lång tid. Utredningen framhåller att oklarhet inte sällan råder beträffande den närmare innebörden av begreppet allmän hälsovård, ett förhållande som har medfört att uttrycket tidvis måst klargöras. Med hänsyn härtill och till att ordet hälsovård i nämndernas arbete kan förväxlas med den individuellt förebyggande hälsovården föreslår utredningen att begreppet allmän hälsovård ersätts med ett nytt och mera klargörande begrepp. Utredningen har därvid stannat för begreppet hälsoskydd. Någon ändring av den sakliga innebörden av begreppet är inte avsedd med förslaget.

Jag delar uppfattningen att begreppet allmän hälsovård bör ersättas med ett nytt begrepp. Jag finner i likhet med de flesta remissinstanserna det föreslagna begreppet hälsoskydd lämpligt. Begreppet är kort och beskriver väl den verksamhet som det står för. Någon risk för att det skall förväxlas med något annat begrepp synes inte föreligga. Med hälsoskydd avser jag åtgärder för att hindra uppkomsten av sanitära olägenheter och för att undanröja sådana olägenheter.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om hur den förebyggande hälsovården enligt förslaget till hälso- och sjukvårdslag förhåller sig till hälsoskyddsarbetet i hälsoskyddslagen. I propositionen 1981/82:97 om hälso- och sjukvårdslag, m.m. framhöll jag att landstingskommunens ansvar när det gäller miljöinriktade insatser bör innefatta insatser i syfte att fastlägga hur faktorer i den yttre miljön – och därmed inte bara kemiska, biologiska och fysikaliska utan även sociala och psykologiska – samt levnadsvanor inverkar på befolkningens hälsotillstånd. Jag framhöll vidare att landstingskommunerna borde ta till vara, bearbeta och utnyttja den information om riskerna i människornas livsmiljö som observeras i det dagliga hälso- och sjukvårdsarbetet. Detta innebär att landstingskommunerna i framtiden kommer att få kunskaper och erfarenheter som är av utomordentligt stort värde för den lokala hälsoskyddsverksamheten enligt den nu föreslagna hälsoskyddslagen. Det är därför angeläget att en effektiv samverkan och ansvarsfördelning mellan den lokala tillsynsmyndigheten enligt hälsoskyddslagen och landstingskommunen kommer till stånd. Det bör härvid ankomma på landstinget

att hålla tillsynsmyndigheten underrättad om de kunskaper och erfarenheter av hälsorisker som landstingen får i sin vårdande verksamhet. Den närmare utformningen av samverkan bör ankomma på landstinget och den lokala tillsynsmyndigheten enligt hälsoskyddslagen.

Utredningen föreslår att hälsovårdsnämnden framdeles skall benämnas miljö- och hälsoskyddsnämnd. Utredningen pekar dock på att en dubbelbenämning är otymplig och kan innebära risk för att ett led i benämningen faller bort i allmänt tal. Trots dessa nackdelar anser utredningen att miljö- och hälsoskyddsnämnd är den mest adekvata benämningen, eftersom den väl beskriver nämndens verksamhetsområde.

Utredningens förslag har fått ett blandat mottagande hos remissinstanserna. Många – främst kommunerna – tillstyrker förslaget. Flertalet anser dock att benämningen hälsovårdsnämnd bör bibehållas i den nya lagstiftningen. Det framhålls att denna benämning på nämnden är allmänt känd och väl inarbetad. Även andra namnförslag såsom hälsoskyddsnämnd förs fram.

För egen del vill jag anföra följande. Nämndens arbetsuppgifter har under senare år breddats på ett markant sätt. Nya uppgifter på miljövårdsområdet har tillkommit, särskilt sedan möjligheten öppnats för nämnden att bli lokal tillsynsmyndighet enligt miljöskyddslagen. I många kommuner har nämnden tagit på sig ett större ansvar för miljö- och naturvårdsfrågorna. Nämnderna deltar aktivt i den fysiska planeringen samt undersöker och inventerar olika miljöproblem. De utarbetar miljövårdsplaner, arbetar med remisser i miljöskyddsärenden, samarbetar med länsstyrelsernas naturvårdsenheter samt tar ofta på eget initiativ upp olika miljöfrågor. Denna utveckling är positiv och innebär att nämnden därmed kan utgöra en viktig del av samhällets totala miljövårdsarbete. Mot denna bakgrund anser jag det väsentligt att nämndens viktiga uppgifter även på miljövårdsområdet kommer till uttryck i nämndens namn. Jag kan därför ansluta mig till utredningens förslag att nämnden framdeles bör benämnas miljö- och hälsoskyddsnämnd. Jag vill dock understryka att det förhållandet, att ordet miljö nämns först i namnet inte skall ses som något uttryck för en värdering av vilka uppgifter som är nämndens viktigaste. Nämnden har betydelsefulla uppgifter både på hälsoskydds- och miljövårdsområdet.

Med hänsyn till att nämnden är en specialreglerad nämnd, vilket bl.a. innebär att det inte är tillåtet att uppdra åt en annan kommunal nämnd att fullgöra de uppgifter som lagenligt ankommer på nämnden och till att nämndens namn förekommer i ett stort antal författningar bör någon annan benämning på nämnden än miljö- och hälsoskyddsnämnd inte få förekomma. – Jag bortser här från den möjlighet att på en annan nämnd lägga sådana uppgifter som enligt lag ankommer på en specialreglerad nämnd som har öppnats genom en ändring i lagen (1979:408) om vissa lokala organ i kommunerna (prop. 1979/80:54, KU 27, rskr 96).

Utredningen föreslår att hälsoskyddsbestämmelserna ges i en ramlag som kompletteras med en förordning. Förslaget innebär att bestämmelserna om

kommunens ansvar för hälsoskyddet, bestämmelserna om en specialreglerad nämnd för hälsoskyddsfrågor samt de grundläggande materiella bestämmelserna om hälsoskyddet tas in i ramlagen. I förordningen ges ytterligare materiella bestämmelser om hälsoskyddet.

Några remissinstanser är tveksamma till en ramlag. De framhåller bl.a. att bestämmelserna i en ramlag är allmänt hållna, vilket leder till att det är svårt att få ledning av dem i det enskilda fallet.

För egen del vill jag framhålla att det förslag till lag som jag här lägger fram innehåller förutom processuella bestämmelser även materiella detaljföreskrifter i tämligen stor omfattning. Lagen kan således inte betraktas såsom en renodlad ramlag. Vidare skall ytterligare föreskrifter kunna meddelas av regeringen i en hälsoskyddsförordning. Av lagförslaget framgår också, att regeringen skall kunna bemyndiga en kommun att meddela ytterligare föreskrifter. Med denna konstruktion av hälsoskyddslagstiftningen anser jag förutsättningar föreligga för att lagstiftningen skall bli tillräckligt konkret och innehålla de detaljföreskrifter som behövs.

En av de grundläggande utgångspunkterna för utredningen har varit att minska den statliga detaljregleringen av kommunerna och öka den kommunala självstyrelsen inom det här aktuella området. Utredningen framhåller, att den utformat sina förslag på ett sådant sätt att denna utveckling främjas.

Remissinstanserna delar utredningens uppfattning i denna fråga. Också de anser att denna grundsyn bör komma till klart uttryck även i förevarande lagstiftning.

Kommunindelningsreformen har medfört att kommunerna har blivit både större och bättre rustade såväl ekonomiskt som personellt. Kommunerna har därför på flera områden getts nya och ansvarsfulla uppgifter och lagstiftningen har på ett flertal områden utformats i enlighet härmed. Hälsovårdsstadgan har emellertid endast i begränsad omfattning anpassats till denna utveckling. Jag ser det därför som angeläget att den ökade kommunala självstyrelsen nu får genomslag också i den nya hälsoskyddslagen. I förslaget har detta kommit till uttryck särskilt genom att antalet detaljföreskrifter om kommunens arbetsformer föreslås kraftigt minska och genom att den statliga tillsynen över kommunerna får delvis ändrade former. Som exempel kan nämnas att kravet på att nämnden skall upprätta en årsberättelse, som inges till socialstyrelsen, föreslås avskaffat, att länsstyrelsen vid sin tillsyn över hälsoskyddsnämnden eller dess enskilda befattningshavare inte längre skall kunna förelägga vite samt att kravet på anställning av stadsläkare föreslås falla bort.

Huvudprincipen i hälsovårdsstadgan är att den gäller i hela landet utan skillnad mellan tätortsbebyggelse och ren landsbygd. Inom de s.k. hälsovårdsstädorterna, dvs. områden med fastställd stadsplan eller byggnadsplan, förekommer dock vissa strängare föreskrifter om sanitära förhållanden. Vidare är stadgan inte utan särskilt förordnande tillämplig på anordningar,

anläggningar eller verksamheter inom försvarsmakten. De militära områdena är således undantagna från hälsovårdsstadgans tillämpning och hälsovårdsnämndernas tillsyn.

Utredningen föreslår att det nuvarande begreppet hälsovårdstätort tas bort. Utredningen anför, att störningar som i en tätort bedöms som sanitär olägenhet inte nödvändigtvis behöver bedömas på samma sätt på landsbygden. Det är emellertid inte självklart att detta förhållande måste innebära att det skall finnas olika bestämmelser för olika områden. En flexibel tillämpning av begreppet sanitär olägenhet varvid samtliga omständigheter beaktas bör, enligt utredningen, räcka för att anpassa bestämmelserna till såväl landsbygd som tätort. Utredningen föreslår också att hälsoskyddslagstiftningen tillämpas på försvarsmakten, där försvarets sjukvårdsstyrelse föreslås få tillsynen över hälsoskyddet. Regeringen eller den förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer föreslås dock få förordna om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

Förslagen i denna del godtas av remissinstanserna. Några påpekar dock att den föreslagna lösningen med försvarets sjukvårdsstyrelse som tillsynsmyndighet inom försvarsmakten kan ge upphov till kompetenskonflikter mellan styrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Även jag ansluter mig till förslagen. Någon anledning att ha strängare bestämmelser för s.k. hälsovårdstätorter finns enligt min uppfattning inte. Det bör dock också enligt den nya lagen vara möjligt att göra åtskillnad mellan landsbygd och tätort vid bedömningen av om ingripande skall ske mot en störande verksamhet. Jag återkommer med en närmare redogörelse för detta i samband med att jag behandlar begreppet sanitär olägenhet.

Förslaget att nu göra hälsoskyddslagstiftningen tillämplig även på försvarsmakten finner jag, i likhet med remissinstanserna, välgrundat. De argument som tidigare har förts fram till förmån för att hålla de militära områdena utanför denna lagstiftnings tillämpningsområde har i huvudsak förlorat sin giltighet. Många författningar, t.ex. livsmedelslagen, gäller numera utan undantag för försvarsmakten.

Man kan emellertid inte bortse från att förhållandena inom det militära i vissa hänseenden skiljer sig från de civila. Sådana särskilda förhållanden kan lämpligen beaktas genom att regeringen meddelar särskilda föreskrifter om undantag från lagens tillämpning på försvaret. När det gäller tillsynen inom försvaret delar jag uppfattningen att denna bör ankomma på försvarets sjukvårdsstyrelse. Jag ser det som naturligt och nödvändigt att försvarets sjukvårdsstyrelse och de civila tillsynsmyndigheterna, främst miljö- och hälsoskyddsnämnden, utövar sin tillsyn i nära samarbete. Härigenom undanröjs riskerna för kompetenskonflikter i tillsynsarbetet.

Utredningen framhåller att systemet med en normalhälsovårdsordning och lokala hälsovårdsordningar synes ha fungerat väl. Trots detta föreslår utredningen att systemet inte förs över till den nya lagstiftningen. Som grund härför framhåller utredningen att enligt dess förslag skall ytterligare

föreskrifter som rör huvuddelen av de frågor som regleras i hälsoskyddslagen meddelas av regeringen eller efter regeringens medgivande av en förvaltningsmyndighet eller en kommun. Förslaget betyder alltså att lokalt betingade föreskrifter kan meddelas med stöd av lagen. En sådan ordning innebär att behovet av lokala hälsovårdsordningar faller bort. Utredningen betonar dock, att lokala föreskrifter bör utfärdas endast när det är absolut nödvändigt.

Utredningens förslag i denna del kommenteras främst av länsstyrelserna och kommunerna. Länsstyrelserna är tveksamma till förslaget medan kommunerna är i det närmaste odelat positiva till det. De remissinstanser som är negativa eller tveksamma till förslaget uttrycker farhågor för att det skall leda till alltför stora skillnader mellan de olika kommunernas bestämmelser. Man befärar att samma otillfredsställande förhållanden, som förelåg innan systemet med en normalhälsovårdsordning infördes kan komma att återuppträffa. Några vill ha kvar nu gällande ordning.

I detta sammanhang tar Svenska kommunförbundet upp en principiell fråga. Förbundet anser att förvaltningsmyndigheter inte bör ha möjligheter att meddela bindande föreskrifter. Förbundet menar att senare års erfarenheter talar för en stark begränsning av denna befogenhet och förordar därför att den information, som allmänheten och myndigheterna behöver utöver detaljföreskrifterna i hälsoskyddsförordningen bör ges som allmänna råd, vägledande information eller i annan lämplig form. Socialstyrelsen menar att kommunerna inte bör ges rätt att meddela bindande föreskrifter. En sådan rätt skulle bl.a. kunna leda till alltför stora skillnader mellan bestämmelserna inom olika kommuner.

För egen del vill jag anföra följande. Den valda lagstiftningstekniken medför att behovet av likriktande detaljbestämmelser i form av en av regeringen utfärdad normalhälsovårdsordning avsevärt minskar. De detaljbestämmelser som är av sådan allmän natur att de bör gälla hela landet kan tas in i hälsoskyddsförordningen. Bestämmelser av lokal karaktär kan meddelas av kommunerna.

Den lösning som jag här föreslår innebär en större frihet och ett större ansvar för kommunerna än hittills. Den ligger alltså helt i linje med vad jag tidigare har förespråkat beträffande minskad statlig styrning av kommunerna. Lösningen har emellertid även den fördelen att detaljbestämmelserna inom hälsoskyddet snabbt kan anpassas till ändrade förhållanden. Vissa remissinstansers farhågor för att förslaget skulle leda till alltför olika bestämmelser i de skilda kommunerna kan jag inte dela. De föreskrifter som meddelas av kommunerna bör enligt min mening avse endast förhållanden med lokal anknytning. Sådana bestämmelser bör vidare meddelas endast när det finns ett starkt behov av dem. Jag kan således inte se att det finns någon anledning att befara att den föreslagna lösningen skulle leda till mindre enhetliga hälsoskyddsbestämmelser än vad som nu är fallet.

2.4 Vattenförsörjning och vattenundersökning m.m.

2.4.1 Organisatoriska frågor

En särskild fråga som utredningen har tagit upp är om bestämmelserna om vattenförsörjning och vattenundersökning skall föras över till den nya lagen.

I 6 kap. hälsovårdsstadgan finns bestämmelser om försörjning med och undersökning av konsumtionsvatten. Med konsumtionsvatten avses sådant vatten som används till dryck, matlagning eller annan beredning av livsmedel eller rengöring av kärl eller redskap, som används vid beredning eller förvaring av livsmedel. Föreskrifter finns om brunnars lägen och anordningar vid brunnar och källor och om brunnars, källors och vattenledningars utformning och skötsel. Även generella bestämmelser om förbud mot att förorena vatten i brunnar eller källor har meddelats i detta kapitel. Vidare finns utförliga bestämmelser om hur vattenundersökningar skall gå till.

Huvudansvaret för vattenkontrollen enligt hälsovårdsstadgan åvilar centralt socialstyrelsen.

I livsmedelslagen avses med begreppet livsmedel varje vara som är avsedd att förtäras av människor med undantag av läkemedel. Till livsmedel hör således även dricksvatten. Livsmedelslagens bestämmelser om vatten gäller dock endast i den mån de inte strider mot vad som är särskilt föreskrivet i annan författning. I sistnämnda avseende åsyftas bl.a. det förhållandet att dricksvatten ingår i begreppet konsumtionsvatten.

Central tillsynsmyndighet på livsmedelsområdet är statens livsmedelsverk.

Utredningen har funnit att det finns två lämpliga sätt att utforma kontrollen av konsumtionsvattnet. Enligt det ena tas bestämmelser härom in i livsmedelslagen och statens livsmedelsverk blir central tillsynsmyndighet. Det andra sättet innebär att bestämmelserna förs över från hälsovårdsstadgan till hälsoskyddslagen med socialstyrelsen som central tillsynsmyndighet. Utredningen tar dock inte ställning till frågan om vilken lösning som bör väljas. Utredningen har funnit skäl som talar såväl för som emot båda lösningarna.

I denna fråga är remissopinionen delad. Många förordar att socialstyrelsen även framgent bör utöva den centrala tillsynen och att bestämmelserna om vattenkontrollen ges i hälsoskyddslagstiftningen. Flertalet anser dock att statens livsmedelsverk bör bli central tillsynsmyndighet och att livsmedelslagen fullt ut görs tillämplig på konsumtionsvattnet.

Jag delar flertalet remissinstansers uppfattning att fördelar finns att vinna genom en ändrad ansvarsfördelning av tillsynen över konsumtionsvattnet. Jag förordar därför att den centrala tillsynen förs över från socialstyrelsen till livsmedelsverket samtidigt som den nya hälsoskyddslagen träder i kraft. Detta innebär enligt min uppfattning att man får en klarare och bättre ansvarsfördelning av vattenfrågorna. Som utredningen framhåller bör en

överflyttning av den centrala tillsynen innebära att bestämmelserna om kontrollen av konsumtionsvattnet utmönstras ur hälsoskyddslagstiftningen och förs över till livsmedelslagstiftningen. Överflyttningen får dock inte leda till att ambitionsnivån i tillsynen höjs.

Den överflyttning av bestämmelserna om tillsynen över konsumtionsvattnet som jag här föreslagit berör statens bakteriologiska laboratorium (SBL) för mikrobiologiska frågor och statens miljömedicinska laboratorium (SML) för fysikaliskt-kemiska frågor. Båda dessa laboratorier har viktiga uppgifter vid vattenundersökningar enligt hälsovårdsstadgan. I det följande redovisar jag min syn på hur dessa förändringar bör komma till stånd.

SBL har en sektion för vattenundersökningar vid den bakteriologiska avdelningen. Sektionen består av en förste mikrobiolog och två laboratorie-assistenter och sysslar huvudsakligen med epidemiologiska undersökningar av vattenburna smittor och med rutinanalyser av dricks- och badvatten.

Orsaken till en epidemi kan vara läckande avloppsledningar, korskopplingar mellan dricksvatten- och avloppsledningar eller avloppsinfiltration i marken. I dessa fall krävs särskilda analyser av det smittade vattnet. Sektionen analyserar också vattnet på sjukhus för att utröna om det förekommer skadliga bakterier.

Sektionen samarbetar i sin analysverksamhet med övriga sektioner inom den bakteriologiska avdelningen samt med de epidemiologiska, virologiska och parasitologiska avdelningarna.

SBL bedriver också forskning inom vattenområdet. Forskningen omfattar bl.a. värdering av risker för spridning av sjukdomar med vatten, desinfektionsmetoder samt metodutveckling och standardiseringsarbete för att påvisa sjukdomsalstrande mikroorganismer och deras produkter i vatten.

SBL svarar tillsammans med *SML* för utbildning av behöriga vattenundersökare.

Jag anser att *SBL* även i fortsättningen bör ha huvudansvaret för den epidemiologiska övervakningen och undersökningen av vattenburna smittor. *SBL* bör också ha huvudansvaret för metodutveckling och forskning för att påvisa sjukdomsalstrande mikroorganismer och deras produkter i vatten. En sådan organisation är enligt min mening naturlig eftersom *SBL* svarar för den epidemiologiska övervakningen i landet. *SBL* har också en samlad kunskaps- och forskningsresurs i fråga om mikroorganismer i konsumtionsvatten, badvatten, avloppsvatten och slam samt om renings- och desinfektionsmetoder. *SBL*'s insatser inom vattenområdet bör således inte förändras när livsmedelsverket tar över det centrala tillsynsansvaret.

SML har uppgifter i fråga om konsumtionsvatten dels i egenskap av s.k. centrallaboratorium för konsumtionsvattenfrågor, dels när det gäller allmän miljöforskning där vatten ingår som en bärare av skadliga kemiska ämnen.

Vid *SML* bedrivs även forskning med anknytning till konsumtionsvattnet.

En huvuduppgift för SML är att ta fram underlag för miljömedicinska bedömningar och belysa hälsoeffekter av den totala miljön. Detta innefattar de hälsorisker som förekomsten av olika ämnen i vattnet kan ge upphov till. Jag anser således att SML även i fortsättningen bör kunna svara för vissa specialundersökningar i dessa fall.

Kontrollen av det s.k. konsumtionsvattnet bör organiseras så att samma slags verksamhet och likartade resurser inte finns både vid livsmedelsverket och vid SBL och SML. Som jag tidigare redogjort för, bör SBL:s uppgifter inom vattenområdet förbli oförändrade. Däremot bör SML:s resurser för den renodlade centrallaboratieverksamheten föras över till livsmedelsverket. Vilka tjänster och medel som bör föras över till livsmedelsverket får övervägas i regeringens förslag till medelsanvisning för berörda myndigheter för budgetåret 1983/84.

Ansaret för utbildning som har samband med tillsynen av konsumtionsvatten bör tas över av livsmedelsverket. Jag utgår från att personal från SBL och SML kommer att behöva anlitas för denna uppgift. Utbildningsverksamheten bör beläggas med avgifter. SBL och SML bör således ersättas för tjänster som lämnas inom detta område.

2.4.2 Lagtekniska frågor

I 32-36 §§ hälsovårdsstadgan finns f.n. bestämmelser om undersökning av vatten som tillhandahålls för att användas till dryck, matlagning eller annan beredning av livsmedel eller till rengöring av kärl eller redskap, som begagnas vid beredning eller förvaring av livsmedel. Tillhandahålls sådant vatten inom hälsovårdstort genom allmän anläggning skall vattnet enligt 32 § underkastas fysikalisk-kemisk och bakteriologisk undersökning. Undersökningsskyldigheten kan utsträckas till att gälla såväl utanför hälsovårdstort som i fråga om vatten som inte tillhandahålls genom allmän anläggning. I det sistnämnda fallet förutsätts att vattnet tillhandahålls flera hushåll eller annars i större omfattning. Den offentliga kontrollen omfattar bl.a. anläggningar vid skolor, vårdinrättningar och vissa fritidsanläggningar.

Det åligger ägaren av den anläggning vars vatten skall undersökas att vidta erforderliga åtgärder för utförande av undersökningen. Med vilka intervaller undersökningar skall göras regleras i 33 och 34 §§. Enligt 35 § får fysikalisk-kemisk undersökning utföras bara av statens naturvårdsverk eller av den som av socialstyrelsen har förklarats behörig att utföra sådana undersökningar. Detsamma gäller för bakteriologisk undersökning med den skillnaden att sådan undersökning får göras också av statens bakteriologiska laboratorium. Med stöd av bestämmelserna i 35 § har särskilda undersökare förordnats enligt föreskrifter i kungörelsen (1960:37) med föreskrifter om förvärv av behörighet för vissa vattenundersökningar enligt hälsovårdsstadgan. I 36 § hälsovårdsstadgan ges bestämmelser som innebär att hälsovårdsnämnden och länsläkaren får del av protokoll från utförda undersökningar.

Visar undersökningarna att vattnet är mindre tjänligt för sitt ändamål kan hälsovårdsnämnden förordna om tätare undersökningar. Är vattnet otjänligt och kan användande av vattnet medföra uppenbar hälsofara kan hälsovårdsnämnden enligt 72 § meddela föreläggande om att vattentillförseln skall stängas av eller förbjuda hämtning av vatten från ett visst vattenhämtningsställe. Nämnden kan också enligt samma paragraf meddela förbud mot att använda vatten utan kokning.

Enligt 37 § hälsovårdsstadgan får den som har eller antas ha sjukdom eller smitta som genom vatten kan överföras till andra människor inte arbeta vid anläggning för rening av konsumtionsvatten.

Överflyttningen av kontrollen av konsumtionsvatten till livsmedelslagstiftningen medför att de redovisade bestämmelserna i hälsovårdsstadgan ersätts av motsvarande bestämmelser i livsmedelslagen och till denna hörande tillämpningsförfattningar. Livsmedelslagen görs tillämplig genom att bestämmelsen i 4 § om undantag för vatten upphävs.

Livsmedelslagens bestämmelser om livsmedels beskaffenhet, hantering och saluhållande av livsmedel, varmed avses också servering och annat överlämnande för förtäring, kommer att innebära ett förbud mot att för konsumtion tillhandahålla vatten som är otjänligt som dricksvatten. Bestämmelserna gör det emellertid också möjligt att uppställa krav på att vattnet skall hålla viss standard och att meddela föreskrifter om tillsatser och främmande ämnen i vattnet.

Vattenkontrollen enligt hälsovårdsstadgan förutsätter att anläggningsinnehavaren medverkar vid provtagningen. Livsmedelslagens tillsynsregler gör det möjligt att föreskriva både egenkontroll och kontroll helt genom tillsynsmyndighetens försorg. Undersökningar av det sistnämnda slaget kan lämpligen ske i form av stickprovskontroller. Anläggningsinnehavaren kan åläggas att svara för kostnaderna för sådana kontroller. Liksom f.n. bör en regelbunden offentlig kontroll inte göras av enskilda brunnar och andra vattentäkter för enstaka hushåll. Däremot bör innehavare av sådana vattentäkter ha möjlighet att mot avgift få vattenkvaliteten undersökt av tillsynsmyndigheten.

Tillsynsreglerna i livsmedelslagen bör kompletteras med ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undersökning som behövs för att trygga efterlevnaden av lagen.

De nuvarande bestämmelserna i hälsovårdsstadgan om föreläggande för att förhindra tillhandahållande av otjänligt vatten motsvaras av livsmedelslagens bestämmelser om befogenhet för tillsynsmyndigheterna att meddela förelägganden och förbud. Det förhållandet att livsmedelslagen i sin nuvarande lydelse inte gäller hantering av livsmedel i enskilt hushåll begränsar emellertid möjligheterna till ingripanden. För att det även i fortsättningen skall vara möjligt att förbjuda en olämplig vattenhämtning även om den sker för ett enstaka hushåll bör lagen kompletteras med ett

bemyndigande för regeringen att vidga lagens tillämpningsområde. Enligt det föreslagna bemyndigandet skall kunna föreskrivas att lagen helt eller delvis skall gälla hantering av konsumtionsvatten i enskilt hushåll.

Bestämmelsen i 37 § hälsovårdsstadgan motsvaras av bestämmelsen om personalhygien i 21 § livsmedelslagen.

I 29 § hälsovårdsstadgan finns bestämmelser om hur brunnar skall vara förlagda och om hur brunnar och källor skall vara anordnade. I 30 § ges bestämmelser om hur anläggningar för uppföring, rening, förvaring eller överföring av vatten skall vara anordnade och hur de skall underhållas och skötas. Enligt 31 § får vatten i brunn, källa eller vattenanläggning eller vid vattenhämtningsställe inte förorenas.

När vatten tas in i vattenverk, dvs. större anläggningar för uppföring, rening eller överföring av vatten, bör vattnet betraktas som livsmedel och vattenverket följaktligen räknas som livsmedelslokal. Det blir därmed möjligt att meddela föreskrifter för sådana anläggningar med stöd av 22 § tredje stycket livsmedelslagen. För andra anläggningar för uppföring av vatten och vattenhantering kan föreskrifter meddelas med stöd av bemyndiganden i 9 och 12 §§. Bestämmelserna ger tillsammans med det nu föreslagna bemyndigandet att utvidga lagens tillämpningsområde stöd för föreskrifter också i fråga om enskilda brunnar och källor för enstaka hushåll, dvs. föreskrifter som i huvudsak motsvarar 29 § hälsovårdsstadgan.

Överflyttningen av bestämmelserna av konsumtionsvattnet till livsmedelslagstiftningen får inte leda till att ambitionsnivån i tillsynen höjs. Inte heller är avsikten att öka kraven på vattenverken som en följd av att dessa framdeles kommer att räknas som livsmedelslokaler.

Förbudet mot vattenförorening i 31 § hälsovårdsstadgan torde numera, vid sidan av miljöskyddslagens och vattenlagens bestämmelser till skydd för vattentäkter, väsentligen sakna självständig betydelse. Andra bestämmelser av betydelse för vattenskyddet är bl.a. lagen (1971:1154) om förbud mot dumpning av avfall i vatten och lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.

2.5 Begreppet sanitär olägenhet m.m.

Begreppet sanitär olägenhet infördes i den svenska hälsovårdslagstiftningen genom 1919 års hälsovårdsstadga. Med begreppet avsåg man att få ett sammanfattande uttryck för alla sådana störningar som inte kunde godtas från allmän hygienisk synpunkt. Sådana störningar hade tidigare betecknats på flera olika sätt.

Begreppet används även i gällande hälsovårdsstadga, där det intar en central roll bland de materiella bestämmelserna. Någon definition av begreppet finns inte i stadgan och var enligt föredragande departementschefen inte heller behövlig eller ens lämplig. I förarbetena till hälsovårdsstadgan framhöll föredragande departementschefen, att han i allt väsentligt kunde

ansluta sig till vad hälsovårdsstadgekommittén hade uttalat beträffande begreppet. Kommittén hade i sitt betänkande anført att sanitär olägenhet borde omfatta "alla yttre faktorer av någon betydelse, som icke äro av blott tillfällig natur och som kunna inverka menligt i såväl fysiskt som psykiskt hänseende på en normal människas hälsotillstånd".

Genom att begreppet sanitär olägenhet inte har definierats i författningstexten har det kommit att få sin närmare innebörd främst genom rättstillämpningen. Även de centrala tillsynsmyndigheterna har bidragit till att ge begreppet en mer konkret innebörd. Socialstyrelsen har i meddelanden, råd och anvisningar, m.m. inom en hel rad områden gett normer eller riktlinjer för sanitära krav på bostäder, bakteriologiska och fysikalisk-kemiska vattenundersökningar, hygien i frisersalonger och andra lokaler för hygienisk behandling samt buller från byggarbetsplatser. Utredningen föreslår att begreppet sanitär olägenhet bibehålls i den nya lagstiftningen. Utredningen har vidare undersökt om begreppet kan förtydligas genom att man i fastställda normer eller gränsvärden anger var gränsen för sanitär olägenhet går. Utredningen anser att erfarenheterna är goda av de normer och gränsvärden som nu finns, trots att de inte är bindande utan endast rekommendationer. Den framhåller att det system med gränsvärden som nu tillämpas är ett mycket betydelsefullt hjälpmedel för hälsovårdsnämnderna när det gäller att bedöma och komma till rätta med negativa yttre faktorer i miljön. Utredningen har emellertid inte funnit anledning att föreslå att bindande gränsvärden för sanitära olägenheter tas in i hälsoskyddslagstiftningen. Rekommendationer om gränsvärden, som utges av olika centrala myndigheter kommer i praktiken ändå att ha en sådan funktion. Utredningen anser också att det är lättare att anpassa rekommendationer än bindande föreskrifter till nya värderingar. Dessutom kan sanitära olägenheter uppstå i många olika verksamheter där det inte är möjligt att ange några normer eller gränsvärden. Utredningen anser därför att de centrala myndigheterna, efter hand som förutsättningar föreligger, bör utsträcka det gränsvärde- eller normsystem som nu finns till att avse allt fler negativa yttre faktorer i miljön.

Remissinstanserna är i stort positiva till utredningens ställningstaganden och förslag beträffande begreppet sanitär olägenhet. Flertalet tillstyrker att uttrycket behålls i den nya lagstiftningen. Utredningens positiva bedömning av normer och gränsvärden delas eller lämnas utan erinran av remissinstanserna.

Jag kan i likhet med remissinstanserna i stort ställa mig bakom utredningens överväganden och förslag beträffande begreppet sanitär olägenhet. Begreppet har sedan lång tid tillbaka använts i hälsovårdslagstiftningen och där utgjort en samlande benämning på sådana störningar som inte kan godtas från hälsoskyddssynpunkt. Jag delar utredningens och de flesta remissinstansernas uppfattning att en sådan samlande benämning för dessa störningar inte kan undvaras i den nya hälsoskyddslagstiftningen. Jag delar

också uppfattningen att dessa störningar även framgent bör betecknas sanitär olägenhet. Termen är tämligen välkänd av allmänheten. Vidare föreslår jag att den nya lagstiftningen – liksom hälsovårdsstadgan – bör innehålla konkreta bestämmelser om de krav som i hälsoskyddshänseende ställs på olika verksamheter, lokaler, anläggningar, m.m. En del sådana bestämmelser har tagits in i den nya lagen. Ytterligare bestämmelser kan tas in i tillämpningsförfordningen och i de särskilda föreskrifter som meddelas av kommunerna efter regeringens bemyndigande. Jag vill särskilt understryka att det från rättssäkerhetssynpunkt är av största betydelse att sådana bestämmelser utformas så att de blir klara och entydiga. Inte minst för den enskilde är det viktigt att kunna bedöma om en viss verksamhet c.d. uppfyller de krav som lagstiftningen ställer på den.

Jag kan också dela utredningens uppfattning att de normer och gränsvärden som hittills getts ut – främst av socialstyrelsen – och som framöver kan komma att ges ut inte bör ges formen av bindande föreskrifter utan komma till uttryck i allmänna råd och tjäna som vägledning för myndigheterna i deras verksamhet.

Utredningen föreslår att begreppet sanitär olägenhet definieras i lagtexten. Förslaget tillstyrks av remissinstanserna och även jag kan ställa mig bakom det. För att en störning skall betecknas som sanitär olägenhet bör den således vara av någon betydenhet och av inte helt tillfällig natur samt kunna vara skadlig i antingen fysiskt eller psykiskt hänseende på en människas hälsotillstånd.

Utredningen anser att i själva bedömningen av vad som är sanitär olägenhet inte skall ingå några ekonomiska eller tekniska avvägningar. Den framhåller, att detta synsätt kan leda till att en sanitär olägenhet konstateras men att man samtidigt måste fastställa att det inte går att omedelbart ingripa mot den med hänsyn till bl.a. ekonomiska eller tekniska förhållanden. Detta innebär, menar utredningen, att nämnden i dessa fall skall förklara att sanitär olägenhet föreligger. Hur och när åtgärder skall vidtas får dock bedömas med hänsyn till vad som är tekniskt och ekonomiskt möjligt.

Remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag i denna del. Bl.a. Svenska Naturskyddsföreningen delar utredningens uppfattning att man bör befria begreppet sanitär olägenhet från ekonomiska och tekniska avvägningar. Föreningen uttalar emellertid att man bör kombinera detta med en regel som säger att sanitär olägenhet skall förebyggas eller undanröjas i så stor utsträckning som möjligt men ändå inte i större utsträckning än som framstår som rimligt med hänsyn till samhällets behov av den verksamhet som orsakar olägenheten. Vid bedömningen av vad som är rimligt att kräva för att avhjälpa olägenheten skulle man bl.a. beakta vad som är tekniskt och ekonomiskt möjligt. Regeltekniken skulle med andra ord bli analog med den som används i miljöskyddslagen.

Jag kan ansluta mig till uppfattningen att tekniska eller ekonomiska avvägningar inte skall göras vid bedömningen av vad som är sanitär

olägenhet. Denna bedömning måste göras på hygieniska och medicinska grunder. Konstaterandet att ett visst förhållande utgör sanitär olägenhet får alltså inte göras beroende av om det är tekniskt eller ekonomiskt möjligt att undanröja olägenheten. Bedöms en olägenhet på detta sätt blir det emellertid inte möjligt att föreskriva en absolut skyldighet att hindra att sanitära olägenheter uppkommer eller att avlägsna sådana olägenheter. Man skulle nämligen då bli tvungen att i en inte obetydlig utsträckning ingripa mot störningar, som utgör sanitära olägenheter men som trots detta måste tolereras. Som exempel kan jag nämna att trafikbuller och avgaser från fordon i tätorterna även framdeles torde få accepteras i viss utsträckning. Det blir därför nödvändigt att i lagen införa en bestämmelse som innebär att en skälighetsbedömning skall göras när man tar ställning till om och på vilket sätt ett ingripande mot en sanitär olägenhet skall göras. Vid denna bedömning måste man bl.a. göra ekonomiska och tekniska avvägningar. Svenska Naturskyddsföreningens uppfattning att regeltekniken i detta avseende bör vara densamma som i miljöskyddslagen finner jag välgrundad. Den avvägning som skall ske mellan de skilda intressena måste alltså ta hänsyn till å ena sidan den olägenhet som störningarna förorsakar människornas hälsa, å andra sidan nyttan av den verksamhet som ger upphov till störningarna samt kostnaderna för att undanröja störningarna och den ekonomiska verkan i övrigt av att ingripa mot störningarna. Hänsyn skall också i viss utsträckning kunna tas till lokala förhållanden. Jag tänker här främst på skillnaden mellan landsbygd och tätort. En verksamhet som förorsakar sanitär olägenhet kan måhända inte accepteras inom en tätort men väl på landsbygden under förutsättning att verksamheten framstår som ett naturligt inslag där.

Jag vill betona, att mitt förslag i denna del inte innebär någon ändring i förhållandet mellan hälsoskyddslagstiftningen och miljöskyddslagstiftningen.

2.6 Förhållandet till miljöskyddslagen

Hälsovårdsstadgan är vår äldsta och grundläggande lagstiftning för att skydda människornas hälsa mot brister i miljön. Hälsovårdslagstiftningen har till syfte att förhindra uppkomsten av och att undanröja sanitär olägenhet. Bedömer man att en störning inte leder till eller utgör sanitär olägenhet har man därför i princip inte kunnat ingripa mot den med stöd av denna lagstiftning.

I miljöskyddslagen finns bestämmelser till skydd mot störningar i miljön. Miljöskyddslagen är begränsad till störningar som uppkommer vid användning av fast egendom. Innebörden härav är att lagen är tillämplig på all användning av mark, byggnad eller anläggning som kan medföra någon form av störningar på omgivningen. Något krav på att störningen skall medföra sanitär olägenhet ställs inte upp. I lagen finns regler som anger när miljöfarlig

verksamhet kan tillåtas. Den som utövar eller avser att utöva miljöfarlig verksamhet kan efter ett prövningsförfarande få tillstånd till verksamheten. I stor utsträckning gäller en skyldighet att söka tillstånd. Omfattningen av denna skyldighet har reglerats i miljöskyddsförordningen (1981:574). Har tillstånd lämnats kan inte ingripande mot verksamheten ske med stöd av t.ex. hälsovårdsstadgan, även om störningar uppkommer som är att betrakta som sanitär olägenhet. En förutsättning härför är dock att de villkor som har meddelats i tillståndsbeslutet följs. Tillsynen enligt miljöskyddslagen utövas av statens naturvårdsverk och länsstyrelserna. Hälsovårdsnämnderna är formellt inte tillsynsmyndigheter enligt miljöskyddslagen. Sedan den 1 juli 1981 har kommunerna dock möjlighet att genom ett frivilligt åtagande låta hälsovårdsnämnden ta över ansvaret från länsstyrelsen för den löpande tillsynen av vissa slag av miljöfarliga verksamheter. Härutöver samarbetar länsstyrelsen och hälsovårdsnämnderna i stor utsträckning i tillsynsärenden.

I praktiken tillämpas inte hälsovårdsstadgan på miljöfarlig verksamhet av sådant slag som är tillståndspliktig enligt miljöskyddslagen. Då ingripanden med stöd av miljöskyddslagen kan ske även mot mindre omfattande störningskällor, kan fall uppkomma där såväl hälsovårdsstadgan som miljöskyddslagen kan användas för att komma till rätta med en och samma miljöstörning. Förhållandet har lett till att det i vissa fall har uppstått osäkerhet huruvida hälsovårdsnämnden skall ingripa med stöd av hälsovårdsstadgan eller länsstyrelsen med stöd av miljöskyddslagen.

När det gäller frågan om vilken lagstiftning som skall ligga till grund för ett ingripande föreslår utredningen att hälsoskyddslagen renodlas till att gälla endast sådana störningar i miljön som kan förorsaka eller förorsakar sanitära olägenheter. Detta innebär bl.a. att utredningen inte föreslår att hälsoskyddslagen skall innehålla någon motsvarighet till 38 § hälsovårdsstadgan. I denna paragraf talas nämligen inte uttryckligen om störningar som skall betraktas som sanitära olägenheter utan endast om "vattenförorening, buller och andra sådana störningar". Enligt utredningen tyder paragrafens ordalydelse på att paragrafen avser även andra störningar än sådana som kan betecknas som sanitära olägenheter. Genom att göra hälsoskyddslagstiftningen tillämplig endast på sanitära olägenheter menar utredningen att man eliminerar en del av den överlappning som nu finns mellan hälsovårdsstadgan och miljöskyddslagen och den därmed sammanhängande gränsdragningssvårigheten. Vidare framhåller utredningen, att man med viss säkerhet kan utesluta en del företeelser och former av olägenheter från miljöskyddslagens tillämpningsområde. Å andra sidan kan från hälsoskyddslagens tillämpningsområde uteslutas sådana anläggningar eller sådan verksamhet som prövas enligt miljöskyddslagen. Utredningen erinrar här om att ansökan om tillståndsprövning enligt miljöskyddslagen kan gälla även icke tillståndspliktiga anläggningar. En prövning kan alltså komma till stånd även på frivillig väg. Kvar blir, framhåller utredningen, ett mindre gränsskikt där fortfarande

tveksamhet kan råda om miljöskyddslagen eller hälsoskyddslagen skall tillämpas. I dessa fall kan man inte utfärda några bindande anvisningar om vilken lag som skall väljas i den ena eller andra situationen, utan denna fråga får avgöras från fall till fall. För att ge en viss vägledning vid valet av lag ger utredningen exempel på situationer när hälsoskyddslagen bör tillämpas. I de fall där tveksamhet fortfarande kan råda om valet av lag anser utredningen att det inte har någon betydelse vilken lag som tillämpas.

Utredningen anser att problemet med vilken myndighet som skall ingripa i ett fall löses om nämnden, såsom miljöskyddsutredningen föreslog i sitt delbetänkande (SOU 1978:80) Bättre miljöskydd I, blir tillsynsorgan enligt miljöskyddslagen.

Flertalet remissinstanser delar utredningens uppfattning eller lämnar den i huvudsak utan erinran. Vissa remissinstanser avvisar den föreslagna lösningen eller ställer sig tveksamma till den.

De år 1981 vidtagna ändringarna i miljöskyddslagens tillsynsbestämmelser innebär som nyss antytts att kommunen frivilligt kan ta på sig ett tillsynsansvar enligt miljöskyddslagen och därmed göra hälsovårdsnämnden till tillsynsmyndighet beträffande vissa slag av miljöfarliga verksamheter. Hälsovårdsnämnderna har således inte blivit obligatoriska lokala tillsynsmyndigheter enligt miljöskyddslagen, som miljöskyddsutredningen föreslog och som hälsovårdsstadgutredningen förutsatte.

Som jag tidigare framhållit, anser jag att en ny lagstiftning på hälsoskyddsområdet bör innehålla endast sådana bestämmelser som har till syfte att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och att undanröja sådan olägenhet. Lagen kan således användas endast för ingripanden mot störningar som kan ge upphov till eller förorsakar sanitära olägenheter.

Tveksamhet vid val av lag kan följaktligen uppkomma endast beträffande sanitär olägenhet vid användning av fast egendom. I sådana situationer kan miljö- och hälsoskyddsnämnden ingripa med stöd av hälsoskyddslagen och länsstyrelsen eller nämnden – om den är lokal tillsynsmyndighet – ingripa med stöd av miljöskyddslagen. I sistnämnda fall anser jag att miljöskyddslagen bör tillämpas bl.a. med hänsyn till att den som drabbas av ett ingripande ofta kan begära att få sin verksamhet prövad enligt miljöskyddslagen.

2.7 Planering m.m.

Utredningen bedömer det som betydelsefullt att nämnden tar aktiv del i den kommunala planeringen. Nämnden bör i detta arbete inte endast bevaka miljö- och hälsoskyddsaspekterna utan även verka för en god livsmiljö i övrigt. Nämnden bör också, menar utredningen, i kraft av sina kunskaper på området se till att underlaget för planeringen breddas. På detta sätt kan nämnden medverka till att förebygga misstag i planeringen, som senare kan visa sig svåra och kostsamma att rätta till. Utredningen betonar därför att det

är angeläget att nämnden i ökad utsträckning och på ett tidigt stadium engageras i den fysiska planeringen.

Utredningens förslag beträffande miljö- och hälsoskyddsnämndens aktiva deltagande i den fysiska planeringen har vunnit en i det närmaste allmän anslutning av remissinstanserna.

Jag kan i stort ansluta mig till utredningens förslag beträffande den kommunala planeringen. Jag delar bedömningen att det är av stor vikt att nämnden tar en aktiv del redan i de tidiga skedena av planeringsarbetet, när planeringen rör frågor med anknytning till nämndens ansvarsområde. För att detta skall bli möjligt bör nämnden i det praktiska arbetet skilja de uppgifter som är ett resultat av myndighetsutövningen enligt hälsoskyddslagen från de uppgifter där nämnden med sin sakkunskap medverkar i den kommunala planeringen. Den kommunala planering jag särskilt syftar på är den översiktliga och detaljerade fysiska planeringen som rör markanvändning och bebyggelse, trafikplanering och social planering för t.ex. barn- och äldreomsorg. Nämnden bör också medverka i planer och program för speciella verksamhetsområden, t.ex. bostadsförsörjning – särskilt förtätning och förnyelse av äldre områden – energihushållning och energiförsörjning där hygieniska och hälsoskyddsaspekter bör tillmätas stor betydelse.

Nämnden får genom sin tillsynsverksamhet en god kunskap och dokumentation om miljöförhållanden i kommunen. Jag anser det självklart att dessa kunskaper bör tillföras underlaget för kommunens samlade planering. Nämnden och dess tjänstemän bör också i samband med planers utformning från sina utgångspunkter bedöma olika alternativ och handlingsmöjligheter. En sådan medverkan med facksynpunkter bör kunna ske utan att nämnden i förväg skall anses ha tagit slutlig ställning till frågor som den senare kan behöva ta ställning till i sin myndighetsutövning. Det bör ankomma på kommunfullmäktige och kommunstyrelsen att vid utformning av instruktioner och beredningsrutiner se till att nämnden bereds tillfälle att på lämpligt sätt delta i planeringen. Någon särskild föreskrift i lagen om kommunledningens skyldigheter härvidlag har jag inte ansett nödvändig.

Jag delar också utredningens uppfattning att kommunala miljöskyddsplaner kan vara av stort värde i detta sammanhang. Benämningen planer kan dock misstolkas. Planerna kan uppfattas såsom om de ingick i den sektorövergripande planeringen. Avsikten med planerna är emellertid att de kunskaper och erfarenheter som finns samlade i dem skall kunna användas som underlag för den sektorövergripande planeringen i kommunerna, t.ex. den fysiska planeringen. En bättre benämning på planerna vore kommunala miljöskyddsprogram. Jag anser också att det bör stå varje kommun fritt att själv bestämma om man skall ha ett sådant program och i så fall hur det skall utformas. En viss ledning kan man få av den planmodell som utredningen har skisserat.

Utredningen har övervägt om man skall införa en möjlighet för nämnden att ingripa med förbud mot en planerad verksamhet, som enligt vad nämnden

förutser kan komma att medföra olägenheter sedan den har kommit i gång. Enligt gällande hälsovårdslagstiftning finns, enligt utredningen, endast mycket begränsade möjligheter till sådana ingripanden.

Utredningen avvisar en sådan möjlighet. Den framhåller att möjligheter att förhindra en planerad verksamhet som förväntas medföra sanitär olägenhet kan skapas genom nämndens medverkan i den kommunala planeringen och genom att byggnadsnämnden vid sin prövning av byggnadslovsfrågan ser till att företaget inte strider mot hälsoskyddslagen. Uppräkningen i 56 § 1 mom. byggnadsstadgan av författningar som byggnadsnämnden skall beakta vid byggnadslovsprövning föreslås därför kompletterad med hälsoskyddslagen.

Utredningens bedömning och förslag tillstyrks i huvudsak av remissinstanserna. Flera remissinstanser menar dock att utredningen har överdrivit betydelsen av förslaget att komplettera 56 § 1 mom. byggnadsstadgan.

Jag delar utredningens uppfattning att förutsättningarna för nämnden att ingripa mot planerad verksamhet i huvudsak kan tillgodoses genom nämndens medverkan i den kommunala planeringen. Vidare har den som så önskar möjlighet att få råd och anvisningar av miljö- och hälsoskyddsnämnden för att kunna bedöma om en planerad verksamhet kan förväntas förorsaka sanitär olägenhet. En sådan förhandsgranskning kan självfallet inte vara bindande för nämnden, men torde ändå ge den sökande en god vägledning.

Inom bostadsdepartementet pågår arbetet med en ny plan- och bygglag. Arbetet bedrivs med den inriktningen att en lagrådsremiss skall läggas fram i vår. Med hänsyn till detta arbete är jag inte nu beredd att föreslå regeringen att vidta den föreslagna ändringen av 56 § 1 mom. byggnadsstadgan. Jag har i denna fråga samrått med chefen för bostadsdepartementet.

2.8 Bostäder

I 3 kap. hälsovårdsstadgan finns bestämmelser om hälsomässiga krav på våra bostäder. I kapitlet specificeras kraven som ställs på boningsrum och bostadslägenheter för att sanitär olägenhet skall undvikas.

Utredningen föreslår att hälsovårdsstadgans föreskrifter om sanitära förhållanden i bostäder i huvudsak förs över till hälsoskyddslagen.

Förslaget tillstyrks av remissinstanserna.

Jag delar självklart uppfattningen att det också i framtiden är av stor betydelse att bostäder inreds på ett sådant sätt och sköts och brukas så att sanitär olägenhet inte uppkommer. En särskild detaljbestämmelse härom i lagen anser jag överflödig. Kravet på våra bostäder i här avsett hänseende kan väl tillgodoses inom ramen för den övergripande bestämmelsen till skydd mot sanitär olägenhet i 6 § förslaget till hälsoskyddslag.

Vidare föreslår utredningen att bestämmelsen i hälsovårdsstadgan om skyldighet för nämnden att företa fortlöpande besiktning av bostäder inte förs över till hälsoskyddslagen.

Remissinstanserna delar utredningens uppfattning att bestämmelsen inte behöver föras över till hälsoskyddslagen.

Även jag ansluter mig till denna bedömning. Jag vill dock betona att frånvaron av en sådan bestämmelse i den nya lagen inte innebär att besiktningen av bostäder skall upphöra, utan endast att det bör ankomma på nämnden själv att avgöra i vilken omfattning bostadsinspektion inom kommunen skall ske.

2.8.1 Vissa samordningsfrågor beträffande bestämmelser rörande bostäder

Förutom i hälsovårdsstadgan finns det bestämmelser om bostäder främst i byggnadsstadgan, bostadssaneringslagen och jordabalken. I 5 kap. byggnadsstadgan finns bestämmelser om hur en byggnad skall vara anordnad, inredd, m.m. Vissa av dessa bestämmelser gäller förhållanden som regleras även i hälsovårdsstadgan.

Bostadssaneringslagen tillämpas på en sådan fastighet där det finns en bostadslägenhet som fastighetens ägare regelmässigt hyr ut för annat ändamål än fritidsändamål och som inte utgör del av hans egen bostad. Om en bostadslägenhet inte har den lägsta standard som kan godtas enligt lagen får hyresnämnden efter ansökan av kommunen eller en organisation av hyresgäster meddela fastighetsägaren ett s.k. upprustningsåläggande eller ett användningsförbud. Ett upprustningsåläggande innebär att fastighetsägaren blir skyldig att vidta de åtgärder som behövs för att lägenheten skall komma upp till lägsta godtagbara standard. Föreskrifter om lägsta godtagbara standard för en lägenhet finns i lagens 2 b §.

I 12 kap. jordabalken finns bestämmelser om bl.a. vad en hyresvärd skall iakttä för att under hyrestiden hålla en lägenhet i sådant skick att den enligt allmän uppfattning i orten är fullt brukbar för det avsedda ändamålet.

Utredningen framhåller att den enligt sina direktiv haft att pröva om kraven på bostäder enligt den föreslagna hälsoskyddslagstiftningen kan anpassas till i första hand bostadssaneringslagens bestämmelser om lägsta godtagbara bostadsstandard. Utredningen, som har övervägt frågan, framhåller att olikheterna mellan de två författningarna är så betydande att det inte är möjligt att höja kraven enligt hälsoskyddslagstiftningen till den nivå som motsvarar lägsta godtagbara standard enligt bostadssaneringslagen. Eftersom det, enligt utredningen, inte är möjligt med en anpassning av reglerna, föreslår den i stället att man i hälsoskyddslagen tar in två bestämmelser för bostäder. Kravnivån skall därvid sättas olika högt i de båda bestämmelserna. Enligt den ena bestämmelsen skall en byggnad, i vilken det finns en bostad med tillhörande utrymmen, på samma sätt som nu gäller enligt hälsovårdsstadgan vara inredd på ett sådant sätt samt skötas och brukas så att sanitär olägenhet inte uppstår. Enligt den andra bestämmelsen skall en bostadslägenhet, om den med stöd av ett åläggande enligt bostadssaneringslagen eller 12 kap. jordabalken eller i enlighet med

byggnadsstadgans nuvarande föreskrifter om nybyggnad har försetts med eller fått tillgång till anordning för värme, vatten, belysning, avlopp, hygien och matlagning, hållas i ett sådant skick att anordningarna är brukbara för avsett ändamål.

Förslaget att i hälsoskyddslagstiftningen ha två bestämmelser med olika krav på bostadslägenheter avstyrks eller möts med stor tveksamhet av många remissinstanser. Bland dessa remissinstanser märks socialstyrelsen, bostadsstyrelsen, Svea hovrätt och flera länsstyrelser.

Även jag är tveksam till förslaget. Bestämmelserna i den föreslagna hälsoskyddslagstiftningen har till syfte att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och att undanröja sådan olägenhet. De är alltså inriktade på att skydda människornas hälsa. Avsikten med bestämmelserna om krav på bostäder i bostadssaneringslagen, 12 kap. jordabalken och byggnadsstadgan är en annan, nämligen att ange en viss standardnivå på bostäderna. Man kan uttrycka det så, att bestämmelserna ger ett mått på den minimistandard som varje bostad, så långt det är möjligt, bör ha. Hälsoskyddslagstiftningen bör, som jag tidigare har framhållit, inriktas på att motverka sanitär olägenhet. Vad jag nu sagt innebär att jag inte kan ansluta mig till utredningens förslag. En bestämmelse som tar sikte på att garantera att de anordningar som, med stöd av annan lag än hälsoskyddslagen, skall finnas i vissa bostadslägenheter verkligen fungerar på ett tillfredsställande sätt hör, som flera remissinstanser framhåller, hemma i annan lagstiftning.

2.9 Samlingslokaler m.m.

I 23 och 24 §§ hälsovårdsstadgan finns bestämmelser om att samlingslokaler samt hotell, pensionat, resanderum och andra sådana lokaler skall anordnas och skötas så att sanitär olägenhet inte uppstår. I paragraferna anges också vissa minimikrav som måste vara uppfyllda för att lokalerna skall få användas för sitt ändamål. Det åligger hälsovårdsnämnderna att utöva en fortlöpande besiktning av de lokaler, som i hälsovårdshänseende inte står under tillsyn av en annan myndighet. Nämnden bör dock företa stickprovsundersökningar beträffande de lokaler som står under tillsyn av en annan myndighet.

Utredningen föreslår att nämndens tillsyn utvidgas till att avse även andra lokaler. Enligt utredningens förslag bör tillsynen avse lokaler för undervisning och vård, samlingslokaler där ett större antal människor brukar samlas tillfälligt samt hotell, pensionat och liknande lokaler, där tillfällig bostad yrkesmässigt tillhandahålls allmänheten. Utredningen föreslår också att bestämmelser tas in i lagen om att här avsedda lokaler skall vara inredda på ett sådant sätt och skötas och brukas så att sanitär olägenhet inte uppkommer.

Förslaget i denna del har fått ett gott mottagande av remissinstanserna. Några remissinstanser framhåller att man måste klarlägga ansvarsfördelning-

en mellan nämnden och de myndigheter som i andra avseenden utövar tillsyn över samma inrättningar.

På samma grunder som jag tidigare anfört beträffande bostäder, anser jag att det inte föreligger något behov av att i lagen särskilt erinra om att här aktuella lokaler skall inredas, skötas och brukas på ett visst sätt för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet. Däremot delar jag utredningens och remissinstansernas uppfattning att nämnden i sin tillsynsverksamhet bör ägna särskild uppmärksamhet åt de lokaler som utredningen föreslår. Beträffande flertalet av dessa lokaler utövar hälsovårdsnämnden för närvarande tillsyn över livsmedelshanteringen. Jag kan därför instämma i utredningens uppfattning, att det är praktiskt att nämnden sköter tillsynen även när det gäller andra hygieniska förhållanden i sådana lokaler. Jag kan inte se att denna vidgade tillsynsskyldighet för nämnden skulle innebära några särskilda problem vid gränsdragningen mot den tillsyn som andra myndigheter utövar över samma inrättningar men i andra avseenden. Särskilt sedan länsläkarväsendet, som tidigare utövat viss hygienisk tillsyn över de inrättningar som nämnden nu får tillsyn över, har avvecklats torde risken för gränsdragningssvårigheter vara liten.

För att nämnden skall få kännedom om vilka hotell och pensionat, m.m. som tas i bruk, föreslår utredningen ett anmälningförfarande. Detta innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva skyldighet för den som avser att driva sådan verksamhet att anmäla detta till nämnden.

Förslaget tillstyrks av remissinstanserna. Några remissinstanser anser dock att bestämmelsen bör gälla även lokaler för undervisning eller vård samt samlingslokaler. Ett par remissinstanser menar att anmälningförfarandet om möjligt bör ersättas med en tillståndsprövning.

Jag kan i stort ansluta mig till utredningens förslag. Några bärande skäl för att utvidga anmälningsskyldigheten och för att ersätta anmälningförfarandet med en tillståndsprövning har inte förts fram. Till skillnad från utredningen anser jag dock att det redan av lagen bör framgå att här aktuella lokaler inte får tas i bruk förrän anmälan gjorts till miljö- och hälsoskyddsnämnden.

2.10 Lokaler och andra anläggningar för bad och hygienisk behandling, m.m.

I 5 kap. hälsovårdsstadgan finns bestämmelser om hur badinrättningar samt frisersalonger och andra liknande lokaler för hygienisk behandling skall anordnas och underhållas för att sanitär olägenhet skall undvikas. För badinrättningar gäller bestämmelserna för bassängbad såväl inom- som utomhus. Med hygienisk behandling avses bl.a. hand- och fotvård, ansiktsbehandling, massage och ljusbehandling. Bestämmelserna tillämpas dock endast på de badinrättningar och lokaler för hygienisk behandling som är

upplåtna för allmänheten. Enligt 76 § hälsovärdsstadgan skall hälsovärdsnämnden inom hälsovårdstort utföra återkommande besiktning av de inrättningar och lokaler som här avses.

Utredningen föreslår att bestämmelserna om badanläggningar och lokaler för hygienisk behandling i huvudsak oförändrade förs över till hälsoskyddslagen. När det gäller badanläggningar föreslår utredningen dock den utvidgningen, i förhållande till vad som nu gäller, att bestämmelserna skall gälla samtliga badanläggningar som utnyttjas av allmänheten eller av ett större antal människor. Även idrottsanläggningar och andra anläggningar för friluftsliv föreslås omfattade av bestämmelserna. Utredningen påpekar att provtagning av vatten ingår i tillsynen. Nämnden bör därför, utöver den egenkontroll som utförs av innehavaren av badanläggningen, stickprovsvis utföra vattenprovtagning.

Utredningens förslag mottas i stort positivt av remissinstanserna.

För egen del kan jag i allt väsentligt ansluta mig till förslaget. Jag delar dock inte heller i detta fallet uppfattningen att lagen bör innehålla en bestämmelse om att dessa lokaler och anläggningar skall vara inredda på sådant sätt och skötas och brukas så att sanitär olägenhet inte uppstår. Däremot ansluter jag mig till uppfattningen att det inte finns någon anledning att från hygienisk synpunkt göra åtskillnad mellan sådana anläggningar som är upplåtna för allmänheten och sådana privata anläggningar till vilka allmänheten inte direkt äger tillträde men som utnyttjas av ett större antal människor på i huvudsak likartat sätt. Till den senare kategorin av anläggningar hänför jag bl.a. de badanläggningar i eller i anslutning till sportanläggningar, hotell och arbetsplatser som under senare år har blivit allt vanligare och som får utnyttjas av dem som utövar idrott i anläggningen, hotellgästerna resp. de anställda. Jag delar också utredningens uppfattning att vattnet i samtliga här nämnda slag av badanläggningar liksom vid strandbad fortlöpande bör kontrolleras av nämnden. Också anläggningar för friluftsliv bör omfattas av bestämmelserna.

En fortlöpande kontroll av mindre, privata badanläggningar torde enligt min uppfattning inte vara praktiskt genomförbar och inte heller lika angelägen som kontrollen av de större anläggningarna. Anser nämnden att det finns anledning att från hälsoskyddssynpunkt undersöka även en mindre badanläggning föreligger inget hinder mot detta.

Utredningen föreslår vidare, att en bestämmelse tas in i hälsoskyddslagen som gör det möjligt att föreskriva att badanläggningar och andra anläggningar för friluftsliv samt lokaler för hygienisk behandling inte får inrättas förrän anmälan har gjorts till nämnden.

Förslaget godtas av remissinstanserna: Några instanser framhåller att en anmälan inte är tillräcklig utan att det bör krävas ett godkännande.

Jag kan ansluta mig till utredningens förslag. Någon anledning att ersätta anmälningsförfarandet med en tillståndsprövning finns inte heller här. Också för dessa anläggningar och lokaler bör gälla att de inte får tas i bruk förrän anmälan gjorts till miljö- och hälsoskyddsnämnden.

2.11 Åtgärder mot vattenförorening m.m.

2.11.1 Avloppsanläggningar

Enligt 38 § hälsovårdsstadgan skall hälsovårdsnämnden se till att skäliga åtgärder vidtas för att motverka vattenförorening, buller och andra sådana störningar inom kommunen. Nämndernas ingripanden mot miljöstörningar sker ofta med stöd av denna bestämmelse.

I hälsovårdsstadgan finns också bestämmelser som säger att spillvatten och annan flytande orenlighet samt dagvatten skall avledas och att avloppsvatten skall renas på ett sådant sätt som skäligen kan krävas för att undvika sanitär olägenhet. Vidare skall inom hälsovårdstötort flytande orenlighet avledas i slutna avloppsledning. Från detta krav kan hälsovårdsnämnden dock medge undantag. Innan arbetet med en slutna avloppsledning påbörjas skall en skriftlig anmälan göras till nämnden. Anmälan behöver dock inte göras om ledningen skall anslutas till en allmän avloppsanläggning.

Utredningen föreslår att kontrollen av avloppsvatten i princip skall ske på samma sätt som nu men att vissa avloppsanläggningar inte skall få inrättas utan tillstånd av nämnden. Anordningar för att avleda, rena eller på annat sätt ta om hand avloppsvatten skall inte få inrättas utan ett särskilt tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden. Tillstånd skall dock inte krävas i det fall då det endast är fråga om att ansluta anläggningen till en allmän avloppsanläggning. Nämndens tillstånd kan alltså komma att krävas för anordningar för såväl avloppsvatten från bad, disk och tvätt som avloppsvatten från vattenklosetter.

Remissinstanserna ställer sig i huvudsak bakom utredningens förslag i denna del. Några erinrade om att regler för utsläpp av avloppsvatten även fanns i dåvarande 5 och 10 §§ miljöskyddskungörelsen (1969:388) och att den föreslagna bestämmelsen i hälsoskyddslagen borde samordnas med dessa regler. Många remissinstanser anser att ett tillstånd att inrätta en anordning för avloppsvatten bör tidsbegränsas på samma sätt som gäller för byggnadslov enligt byggnadsstadgan.

Innan jag redovisar mitt ställningstagande till utredningens förslag, vill jag erinra om att utbyggnaden av de kommunala avloppsreningsverken, som i vårt land främst har skett under de senare årtiondena, har inneburit en kraftig minskning av föroreningarna i sjöar och vattendrag. Förhållandena i detta hänseende är således avsevärt mycket bättre nu än då gällande hälsovårdsstadga trädde i kraft. Som utredningen påpekar har det skett en förskjutning mellan de olika typerna av avloppsvatten från de enskilda hushållen. Man beräknar att vattenförbrukningen i hushållen f.n. fördelas med ca tre fjärdedelar på bad, disk och tvätt och med ca en fjärdedel på vattentoiletter. När det däremot gäller föroreningarna uppskattas dessa vara jämnt fördelade mellan de båda avloppstyperna. Jag kan därför dela utredningens och remissinstansernas uppfattning att det numera finns anledning att se allvarligt också på det avloppsvatten som härrör från bad,

disk och tvätt. Jag kan dock inte ställa mig bakom utredningens förslag om införande av en generell tillståndsplikt för avloppsvatten. En sådan ordning skulle enligt min uppfattning bli orimligt kostnadskrävande för såväl den enskilde som kommunerna och de positiva effekterna på miljön skulle knappast stå i proportion till de nedlagda kostnaderna. En förbättrad möjlighet till kontroll av avloppsvattnet anser jag dock motiverad och enligt min uppfattning kan man nå detta mål på ett smidigare och mindre kostnadskrävande sätt än genom att införa en generell tillståndsplikt för avloppsanläggningar.

Jag föreslår att det i hälsoskyddslagen förs in en bestämmelse om ett obligatoriskt krav på tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden för att inrätta en avloppsanordning till vilken en vattentoalett är ansluten. En sådan bestämmelse överensstämmer med vad som nu gäller enligt 46 § hälsovårdsstadgan. För avloppsanordningar till vilka en vattentoalett inte är ansluten är det, enligt min uppfattning, i flertalet fall tillräckligt med en skriftlig anmälan till nämnden. Härigenom får nämnden vetskap om att en sådan anordning kommer att inrättas och kan då om skäl härför föreligger ingripa mot den med de tvångsmedel som lagen ställer till förfogande. I vissa fall kan det dock vara motiverat att beträffande sådana avloppsanläggningar ersätta anmälningsskyldigheten med en tillståndsplikt. Detta bör gälla inom områden där utsläpp av avloppsvatten förväntas ge upphov till sanitära olägenheter mot vilka åtgärder skäligen bör vidtas. Ett markområde kan t.ex. vara särskilt känsligt för utsläpp av avloppsvatten eller utsättas för betydande mängder avloppsvatten, såsom kan ske vid en omfattande fritidsbebyggelse inom ett begränsat område. I sådana fall anser jag det befogat att kräva att tillstånd inhämtas även i de fall en vattentoalett inte avses bli ansluten till avloppsanläggningen. Det bör ankomma på kommunen att föreskriva inom vilka områden av kommunen den utvidgade tillståndsplikten skall gälla.

Tillstånd eller anmälan bör dock inte krävas för en anordning som endast är avsedd att föra avloppsvatten till en allmän avloppsanläggning. Med avloppsvatten avser jag här detsamma som i miljöskyddslagen.

Såsom vissa remissinstanser påpekar finns i miljöskyddslagstiftningen bestämmelser om att det är förbjudet att utan tillstånd släppa ut avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde eller att leda sådant avloppsvatten till en avloppsanläggning som tillhör någon annan. Miljöskyddskungörelsen har sedan den 1 juli 1981 ersatts av miljöskyddsförordningen (1981:574) och bestämmelserna om tillstånd finns numera intagna i sistnämnda författning. En bestämmelse om tillståndsprövning i hälsoskyddslagen skulle följaktligen leda till att vissa företag skulle provas enligt både miljöskyddslagstiftningen och hälsoskyddslagstiftningen. En sådan dubbelprövning är enligt min uppfattning inte befogad. I hälsoskyddslagen bör därför tas in en bestämmelse om att den där föreskrivna tillståndsprövningen eller anmälningsskyldigheten inte gäller i det fall prövning skall ske enligt miljöskyddslagen.

De tillstånd att inrätta vattentoaletter som nu ges utnyttjas i många fall först efter flera år. Grunderna för tillståndet kan då ha förändrats och ett nytt ställningstagande från nämnden vara önskvärt. Ofta torde det bli så att ett tillstånd att inrätta en avloppsanläggning lämnas i samband med byggnadslov. För byggnadslov gäller att det är förfallet om det medgivna arbetet inte har påbörjats eller, efter inträffat avbrott, har återupptagits inom två år. Vidare är ett byggnadslov aldrig giltigt för längre tid än fem år. Dessa regler synes väl kunna tillämpas även på tillstånd för avloppsanläggningar. Jag föreslår därför att tillstånd enligt hälsoskyddslagen att inrätta en avloppsanläggning skall tidsbegränsas på samma sätt som i byggnadsstadgan. Tillståndet bör sålunda gälla i fem år men förfalla om arbetet med anordningen inte har påbörjats inom två år.

2.11.2 Krav på att inrätta toaletter i vissa fall

Hälsovårdsstadgan innehåller en bestämmelse om att det skall finnas tillgång till klosetter och urinoarer i tillräcklig utsträckning i eller i anslutning till sådana byggnader där människor uppehåller sig någon längre tid av dygnet. Där finns också bestämmelser om hur klosetter och urinoarer skall vara anordnade och inredda.

Utredningen föreslår att hälsovårdsstadgans krav på att det inom eller i anslutning till byggnader där människor uppehåller sig någon längre tid av dygnet skall finnas tillgång till toaletter i erforderligt antal skall utvidgas till att gälla inte endast byggnader utan även sådana platser där människor uppehåller sig en längre tid av dygnet.

Remissinstanserna kommenterar inte särskilt förslaget om en utvidgning av de platser där toaletter skall finnas att tillgå.

För egen del är jag tveksam till förslaget, som skulle innebära inte obetydliga kostnadsökningar för kommunerna utan motsvarande vinster i hälsoskyddshänseende. Jag är inte beredd att nu lägga fram förslag om att så kostnadskrävande uppgifter, som här föreslås, läggs på kommunerna. – Jag återkommer senare till förslagets ekonomiska konsekvenser. – Jag föreslår därför att hälsovårdsstadgans bestämmelser i detta avseende i sak oförändrade förs över till hälsoskyddslagen.

2.11.3 Regler för anslutning av fastigheter till allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Enligt 19 § hälsovårdsstadgan skall en bostadslägenhet ha lätt tillgång till vatten i erforderlig mängd och av tillfredsställande beskaffenhet till dryck, matlagning och andra hushållsändamål samt vara försedd med avlopp för spillvatten. En bostadslägenhet inom en fastighet, som är ansluten till en allmän vatten- och avloppsanläggning, skall vara försedd med de anordningar som behövs för att utnyttja anläggningen om det med hänsyn till kostnaden och övriga omständigheter är skäligt.

Utredningen anser inte att bestämmelsen i 19 § hälsovårdsstadgan behöver föras över till hälsoskyddslagen.

Några remissinstanser, bl.a. Svea hovrätt, menar att en bestämmelse om skyldighet att ansluta vissa fastigheter till allmänna vatten- och avloppsanläggningar bör finnas också i den nya lagen. De framhåller att hälsovårdsnämnden med stöd av denna bestämmelse har kunnat tvinga fram en anslutning av en bostadsfastighet till en sådan anläggning.

Jag vill för egen del understryka att bestämmelsen i 19 § hälsovårdsstadgan använts i det syfte som remissinstanserna redogör för och att bestämmelsen varit av betydelse i hälsovårdsnämndernas arbete. Bestämmelsen torde emellertid numera ha mist sin betydelse. Jag delar därför utredningens uppfattning att en bestämmelse som svarar mot 19 § hälsovårdsstadgan inte behöver tas in i hälsoskyddslagen.

2.12 Djurhållning m.m.

I 11 kap. hälsovårdsstadgan finns bestämmelser om hur omgivningen skall skyddas mot de olägenheter som kan uppkomma vid djurhållning m.m. Där finns bestämmelser om hur husdjur och andra djur i fångenskap skall förvaras och skötas samt föreskrifter om byggnader och andra anordningar för djurhållningen. Särskilda bestämmelser om hygieniska krav vid mjölkproduktionen finns också. Den som avser att inom en hälsovårdstätt anordna ett stall, en ladugård eller ett annat sådant förvaringsrum för djur, en gård för hund- eller pälsdjurshållning eller en upplagsplats för djurspilling skall anmäla detta till hälsovårdsnämnden.

Enligt 22 § normalhälsovårdsordningen kan en kommun i den lokala hälsovårdsordningen meddela förbud mot att hålla nötkreatur, getter, svin, pälsdjur eller fjäderfä och att anordna hundgårdar. Ett förbud kan avse hela kommunen eller en del av kommunen. Från ett sådant förbud kan hälsovårdsnämnden medge undantag, om det är påkallat av lokala förhållanden eller andra omständigheter och om det kan ske utan väsentlig olägenhet från sanitär synpunkt.

Utredningen föreslår att bestämmelserna om byggnader och andra anordningar för djurhållningen inte ges motsvarighet i hälsoskyddslagen. Utredningen framhåller att stall, ladugårdar och andra sådana anläggningar redan nu förprövas enligt miljöskyddslagen om de är avsedda för ett visst minsta antal djur samt att denna lagstiftning tillämpas även på anläggningar som inte omfattas av tillståndsprövningen. Någon reglering utöver miljöskyddslagen anser utredningen inte behövlig i dessa avseenden. Utredningen föreslår dock att en generell bestämmelse om djurhållning – både vad avser husdjur och sällskapsdjur – tas in i hälsoskyddslagen.

Utredningens förslag i denna del godtas av remissinstanserna och även jag instämmer i förslagen.

Utredningen föreslår vidare att det i hälsoskyddslagen förs in en

bestämmelse som gör det möjligt att förbjuda att vissa slag av djur hålls inom stads- eller byggnadsplanlagt område utan nämndens tillstånd.

Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget. Några instanser anser att bestämmelsen bör gälla även inom områden med sammanhängande permanent- och fritidsbebyggelse.

Jag biträder utredningens förslag. En utvidgning av tillståndsvänget till att gälla även inom områden med sammanhängande permanent- och fritidsbebyggelse skulle i många fall få orimliga följder inom områden av landsbygds-karaktär. Vidare skulle begreppet områden med sammanhängande permanent- och fritidsbebyggelse vålla osäkerhet i tillämpningen genom de gränsdragningsproblem som begreppet kan ge upphov till. Utvidgningen bör av dessa skäl inte komma till stånd. Jag föreslår därför att det i lagen tas in en bestämmelse som gör det möjligt att kräva tillstånd för att hålla vissa slag av djur inom område med stads- eller byggnadsplan om sådana föreskrifter är påkallade från hälsoskyddssynpunkt.

2.13 Ohyra och skadedjur

Bestämmelserna i hälsovårdsstadgan om åtgärder mot ohyra, råttor och möss har vällat bekymmer i rättstillämpningen. Bl.a. har tveksamhet rått om vilka insekter som skall hänföras till begreppet ohyra. Vidare har hälsovårdsnämnderna ansett sig sakna stöd för att ingripa mot skadedjur som kråkor, måsfåglar och vissa duvarter eftersom bestämmelserna i hälsovårdsstadgan talar om endast råttor och möss.

Utredningen föreslår att bestämmelserna om ohyra, råttor och möss i hälsovårdsstadgan förs över till hälsoskyddslagen, men där utformas så att de i princip gäller all ohyra och alla skadedjur som kan vålla sanitär olägenhet. Vidare föreslår utredningen, att kommunen skall se till att åtgärder vidtas för att bekämpa skadedjur, om det är av särskild betydelse med hänsyn till hälsoskyddet.

Utredningens förslag har fått ett positivt mottagande av remissinstanserna.

Även jag kan ställa mig bakom förslaget. Som utredningen framhåller är det inte lämpligt att definiera begreppet ohyra genom en uppräknings av insektsarter. Omfattningen av en olägenhet är nämligen inte främst beroende av vilken insektsart som det gäller utan i vilken mängd djuren uppträder. Förekomsten av insekter behöver i och för sig inte utgöra risk för eller förorsaka sanitär olägenhet om insekterna uppträder i ett begränsat antal. Uppträder de däremot i stort antal torde de ofta förorsaka sanitär olägenhet och i sådana fall betraktas som ohyra. Jag vill dock understryka att det inte är endast mängden av insekter eller dylika djur utan även platsen de uppträder på som skall beaktas när man bedömer om de skall betraktas som ohyra. Så t.ex. kan redan förekomsten av enstaka djur i lokaler där livsmedel förvaras eller hanteras betraktas som ohyra. Även i de fall enstaka djur som

t.ex. vägglöss uppträder i en bostadslägenhet, bör de betraktas som ohyra och bekämpas. Vad som skall betraktas som ohyra bör således i första hand vara avhängigt av den hygieniska risk som djuren kan förorsaka, oavsett vilken art det gäller. De hygieniska övervägandena bör alltså utgöra grunden för bedömningen av vad som i det särskilda fallet skall anses vara ohyra.

Jag delar också utredningens och remissinstansernas uppfattning, att nämndens ingripanden mot skadedjur inte bör vara begränsade till rättor och möss. Ingripanden skall kunna göras mot varje art av skadedjur som förorsakar sanitär olägenhet eller risk för sådan olägenhet. Utvidgning bör dock inte ske genom en uppräknings i lagen av de djurarter mot vilka ingripanden skall kunna ske. Liksom vid bedömningen av vad som är ohyra, bör omständigheterna i varje särskilt fall avgöra om särskilda bekämpningsåtgärder är påkallade mot en viss djurart.

När det gäller kommunens skyldighet att vidta egna åtgärder för att bekämpa skadedjur bör denna begränsas till de fall, där det inte kan anses rimligt att en enskild person skall stå för åtgärden.

2.14 Tomgångskörning av motordrivna fordon

Bestämmelser som reglerar tomgångskörning av motordrivna fordon finns bl.a. i normalhälsovårdsordningen och vägtrafikkungörelsen (1972:603). Enligt 26 § normalhälsovårdsordningen får motorn i ett stillastående motordrivet fordon hållas i gång utomhus under högst tre minuter. I 116 § vägtrafikkungörelsen ges bestämmelser som är avsedda att hindra att onödigt buller och olägenhet genom rök eller gas uppkommer. I paragrafen finns också ett förbud mot att använda särskilda anordningar för uppvärmning av motorn genom tomgångskörning inom tätbebyggt område. Även i bilavgaskungörelsen (1972:596) finns det bestämmelser som syftar till att minska avgasföroreningarna från motordrivna fordon.

Enligt utredningen bör förbudet mot tomgångskörning finnas kvar, åtminstone i avvaktan på förslag från bilavgaskommittén (Jo 1977:08) som bl.a. ser över dessa frågor. Eftersom systemet med en normalhälsovårdsordning och lokala hälsovårdsordningar föreslås försvinna måste emellertid bestämmelserna flyttas över till en annan lagstiftning. Utredningen föreslår härvid en ordning som gör det möjligt att ta in bestämmelsen om tomgångskörning i de lokala trafikföreskrifterna.

Även remissinstanserna anser att det finns ett behov av att bibehålla bestämmelserna om s.k. tomgångskörning. Några ifrågasätter dock om bestämmelsen hör hemma i vägtrafiklagstiftningen.

För egen del är jag tveksam till förslaget att ersätta bestämmelsen om tomgångskörning i normalhälsovårdsordningen med bestämmelser i lokala trafikföreskrifter. Detta skulle nämligen leda till en begränsning av bestämmelsens räckvidd, eftersom den då skulle gälla endast för områden som utgör väg. Tomgångskörning inom andra områden skulle falla utanför

bestämmelsens tillämpningsområde. Vidare är begränsningar i tomgångskörning motiverade av främst hygieniska skäl. Jag anser därför att en annan lösning bör väljas.

Enligt min uppfattning är det den enskilda kommunen som har de bästa förutsättningarna att bedöma i vilken omfattning tomgångskörning behöver begränsas inom kommunen. Sådana bestämmelser kan kommunen meddela med stöd av 13 § hälsoskyddslagen efter bemyndigande av regeringen. Jag har därför för avsikt att senare föreslå regeringen att bemyndiga kommunerna att meddela de föreskrifter om tomgångskörning med motordrivna fordon som kan behövas för att motverka sanitär olägenhet inom kommunen.

2.15 Nämndens personal

2.15.1 Inspektörer

Till hälsovårdsnämndens biträde skall det i varje kommun finnas en eller flera hälsovårdsinspektörer. Om det föreligger särskilda skäl får regeringen befria kommunen från skyldigheten att ha hälsovårdsinspektör. Till hälsovårdsinspektör får anställas endast den som har genomgått fastställd utbildning. Socialstyrelsen kan dock i ett särskilt fall medge undantag från kravet på särskild utbildning om någon genom annan utbildning eller förvärvad erfarenhet kan anses lämplig att fullgöra de arbetsuppgifter som ankommer på hälsovårdsinspektören.

Utredningen anser att varje nämnd själv bör avgöra i vilken utsträckning som den har behov av särskild sakkunskap. Utredningen föreslår därför att hälsoskyddslagen inte skall innehålla några bestämmelser om särskilda krav på den personal som anställs hos nämnden.

Utredningens förslag har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Flertalet tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. De understryker dock genomgående vikten av att nämnderna har tillgång till kompetent personal. De betonar också att utredningens förslag inte får leda till att kompetensen hos nämnden sänks. Många remissinstanser avvisar emellertid förslaget eller ställer sig tveksamma till det. De anser att de nuvarande bestämmelserna om hälsovårdsinspektörer bör föras över till hälsoskyddslagen. Dessa remissinstanser framhåller att hälsoskyddet i främst de mindre kommunerna drabbas om bestämmelserna om krav på biträde av hälsovårdsinspektör slopas.

Jag delar utredningens och remissinstansernas uppfattning att det är mycket viktigt att den personal som finns hos nämnden har en sådan utbildning och erfarenhet att den kan klara av de krävande uppgifter som läggs på nämnden. Från rättssäkerhetssynpunkt är det särskilt viktigt att detta krav upprätthålls för den personal som handlägger klagomål från allmänheten eller som har rådgivande och inspekterande uppgifter. Även för

den personal som skall ta en allt aktivare del i samhällsplaneringen är det av stor betydelse med en grundläggande utbildning i dessa frågor. Förhållandena skiftar emellertid från kommun till kommun och därmed också behovet av olika slags kompetens hos den anställda personalen. Det torde därför vara nämnden själv som bäst kan bedöma vilken personal som behövs. Jag har tidigare redogjort för min uppfattning att den statliga styrningen av kommunerna bör minska även inom hälsoskyddsområdet och att kommunerna bör få en större frihet och ett större ansvar inom detta område. Av dessa skäl delar jag uppfattningen att bestämmelsen i hälsovårdsstadgan om att nämnden skall ha hälsovårdsinspektörer anställda inte bör föras över till den nya lagen. Jag förutsätter dock att nämnden även i framtiden kommer att anställa personal som har sådan utbildning och erfarenhet som krävs för att utföra uppgifterna. Jag delar härvid utredningens bedömning att nämnderna även i fortsättningen kommer att anställa i första hand den som genomgått utbildning till hälsovårdsinspektör.

2.15.2 Stadsläkare

I 14 § hälsovårdsstadgan föreskrivs att det i varje kommun med minst 40 000 invånare skall finnas en eller flera stadsläkare som under hälsovårdsnämnden skall utöva tillsynen över den allmänna hälsovården i kommunen samt även i övrigt tillhandagå nämnden. Även i kommuner med mer än 15 000 invånare bör det finnas stadsläkare eller motsvarande läkare om det behövs. Det är hälsovårdsnämnden som anställer sådana läkare, om inte kommunfullmäktige har förbehållit sig detta.

Utredningen föreslår att den nuvarande skyldigheten att anställa stadsläkare inte skall föras över till den nya lagen. För att tillförsäkra nämnden medicinsk sakkunskap föreslår utredningen att allmänna läkarinstruktionen ändras så, att den som är distriktsläkare blir skyldig att i tjänsten efter kallelse av nämnden närvara vid dess sammanträden i den mån han inte hindras av mera angelägna tjänsteåligganden.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget att hälsoskyddslagen inte skall innehålla någon bestämmelse med krav på att nämnderna skall ha läkare anställda. Förslaget till ändring av allmänna läkarinstruktionen tillstyrks av bl.a. socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet. Landstingsförbundet motsätter sig den föreslagna ändringen.

Jag vill för egen del framhålla att behovet av medicinsk sakkunskap inom nämnden generellt sett är mindre än behovet av inspektörer. Någon ändring i detta avseende innebär inte den föreslagna hälsoskyddslagen. Behovet av medicinsk sakkunskap är inte heller direkt beroende av antalet invånare i kommunen. En kommun med få invånare kan, beroende på lokala förhållanden, vara i större behov av sådan sakkunskap än en kommun med betydligt fler invånare. Jag anser därför att det inte föreligger behov av att i lagen ta in en bestämmelse om skyldighet för nämnderna att ha läkare anställda.

Ett behov av tillgång till medicinsk sakkunskap kommer naturligtvis att finnas också i framtiden även om behovet inte är lika stort i alla kommuner. Behovet bör därför kunna tillgodoses på olika sätt. Liksom hittills kan det i vissa fall vara lämpligt att ha en läkare anställd hos nämnden. Oftare torde dock behovet kunna tillgodoses genom överenskommelser med huvudmännen för hälso- och sjukvården. Landstingskommunernas vidgade ansvar för förebyggande insatser har kommit till uttryck bl.a. i propositionen 1979/80:06 om socialstyrelsens uppgifter och organisation, m.m., i avtal mellan staten och landstingskommunerna om övertagande av länsläkarväsendet och i propositionen 1981/82:97 om hälso- och sjukvårdslag, m.m. som nyligen har förelagts riksdagen. Härigenom får landstingskommunerna ökade möjligheter att biträda kommunerna i deras hälsoskyddsarbete med medicinsk sakkunskap. Någon anledning att som utredningen har föreslagit ålägga distriktsläkarna skyldighet att närvara vid nämndens sammanträden finns inte.

2.16 Tillsyn m.m.

2.16.1 Tillsynsmyndigheterna

Utredningen föreslår att miljö- och hälsoskyddsnämnden skall utöva den lokala, länsstyrelsen den regionala samt socialstyrelsen och statens naturvårdsverk den centrala tillsynen över hälsoskyddslagens efterlevnad.

Remissinstanserna godtar utredningens förslag, men några remissinstanser anser att tillsynen bör utövas av myndigheter som alla sorterar under samma departement. Man pekar här på statens naturvårdsverk och statens livsmedelsverk under jordbruksdepartementet.

Jag kan ställa mig bakom utredningens överväganden och förslag beträffande vilka myndigheter som skall utöva tillsynen över hälsoskyddslagstiftningen. Jag kan således inte dela vissa remissinstansers uppfattning att man kan vara utan socialstyrelsen som central tillsynsmyndighet. Om hälsoskyddslagstiftningen byggs upp kring kravet att motverka sanitär olägenhet får den en direkt anknytning till socialstyrelsens ansvarsområde. I den föreslagna hälsoskyddslagen finns också flera bestämmelser som har nära anknytning till statens naturvårdsverks verksamhetsområde. Jag finner det därför naturligt att även naturvårdsverket utövar en viss tillsyn enligt hälsoskyddslagen. Det bör ankomma på regeringen att bestämma den närmare ansvarsfördelningen mellan de centrala tillsynsorganen. Jag anser också att det redan av hälsoskyddslagen bör framgå att tillsynen inom försvarsmakten ankommer på försvarets sjukvårdsstyrelse.

Jag vill här också helt kort beröra statens miljömedicinska laboratoriums roll inom hälsoskyddet. Laboratoriet har viktiga uppgifter inom det miljömedicinska området. Jag anser det därför betydelsefullt att laboratoriet biträder de centrala tillsynsmyndigheterna, bl.a. genom att ta fram underlag till allmänna råd och annan vägledande information inom hälsoskyddsområdet.

2.16.2 Länsstyrelsens befogenhet vid tillsynen över nämnden och dess personal

Utredningen föreslår att länsstyrelsens befogenhet enligt 81 § hälsovårdsstadgan att vid sin tillsyn meddela vitesföreläggande mot hälsovårdsnämnden eller mot särskilda befattningshavare hos nämnden inte skall ges motsvarighet i hälsoskyddslagen.

Remissinstanserna understryker allmänt, att befogenheten att förelägga vite i dessa fall hittills inte har använts och inte heller behövs. Vissa remissinstanser menar dock att bestämmelsen bör finnas kvar. Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller att utredningen inte tillräckligt har beaktat den preventiva effekt bestämmelsen har och att hälsovårdsnämnden inte alltid har haft styrka att hävda sina viktiga men ibland kostnadskrävande intressen gentemot kommunen.

För egen del anser jag att farhågorna är överdrivna för att nämnden inte skulle utföra sina uppgifter till fyllest om länsstyrelsens rätt att meddela vitesföreläggande mot nämnden eller dess tjänstemän togs bort. Det faktum att länsstyrelserna inte har behövt tillgripa vitesförelägganden visar enligt min uppfattning att hälsovårdsnämnderna inte har haft svårt att hävda sina intressen gentemot kommunerna. En sådan ordning är också otidsenlig. Jag delar därför uppfattningen att en bestämmelse med denna innebörd inte behövs i hälsoskyddslagen.

2.16.3 Årsberättelser

Enligt hälsovårdsstadgan skall hälsovårdsnämnden årligen upprätta en berättelse om det allmänna hälsotillståndet i kommunen och om nämndens verksamhet. Berättelserna granskas och ställs samman av socialstyrelsen som också publicerar sammanställningen. Årsberättelsen skall innehålla uppgifter om hälsovårdsnämndens sammansättning samt personella och ekonomiska resurser, den allmänna hälsovårdssituationen och nämndens verksamhet, en redogörelse för viss verksamhet under året samt behovet av åtgärder från de centrala myndigheterna.

Utredningen framhåller att tillsynsmyndigheterna även i framtiden kommer att vara i behov av information om den lokala verksamheten. Detta behov bör dock enligt utredningen inte tillgodoses på det sätt som nu sker med årsberättelser utan genom att tillsynsmyndigheten ges rätt att efter begäran få del av de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget.

Jag noterar för egen del att bestämmelsen om hälsovårdsnämndens årsberättelser saknar motsvarighet när det gäller andra kommunala nämnder. Systemet måste också betraktas som otidsenligt. Mot denna bakgrund delar jag uppfattningen att hälsoskyddslagen inte bör innehålla någon

bestämmelse om skyldighet för nämnden att avge årlig redogörelse för sin verksamhet och för det allmänna hälsotillståndet i kommunen till en regional eller central myndighet.

2.17 Tvångsmedel

Med tvångsmedel avses vanligen förelägganden eller förbud, vilka kan förenas med vite, straff, avgift eller skadestånd. I hälsovårdsstadgan finns åtskilliga bestämmelser som ger hälsovårdsnämnden möjligheter att använda tvångsmedel. Nämnden får – antingen omedelbart eller efter råd eller uppmaning och skäligt anstånd – meddela de förelägganden och förbud, som behövs för att stadgan eller föreskrifter som har utfärdats med stöd av stadgan skall efterlevas. Ett föreläggande eller förbud kan riktas mot ägaren av den berörda egendomen, nyttjanderättshavaren eller båda. I ett föreläggande eller förbud kan nämnden ålägga ägaren av en byggnad, en anläggning eller ett upplag att vid försäljning av egendomen omedelbart lämna nämnden uppgift om den nye ägarens namn och adress.

Hälsovårdsnämnden kan förena vissa förelägganden och förbud med vite. Ett föreläggande eller förbud kan förenas med vite även i de fall själva föreskriften är sanktionerad med böter. Vitet utdöms av allmän domstol på talan av åklagare.

Nämnden kan också, om någon inte utför ett arbete eller vidtar en åtgärd som åligger honom enligt stadgan, en lokal hälsovårdsordning eller en föreskrift som har meddelats av nämnden, i vissa fall låta utföra arbetet eller åtgärden på den försumliges bekostnad.

Vidare kan hälsovårdsnämnden förordna att dess beslut skall gälla utan hinder av att det har överklagats.

Hälsovårdsstadgan innehåller slutligen bestämmelser om böter. Enligt 83 § är påföljden dagsböter för den som bryter mot de i paragrafen uppräknade bestämmelserna. Den som bryter mot en bestämmelse i en lokal hälsovårdsordning eller mot en föreskrift som hälsovårdsnämnden har meddelat med stöd av 70 § stadgan kan dömas till böter om högst 500 kr. I vissa svåra fall kan dock dagsböter utdömas även för sådana förseelser.

Utredningen föreslår att de regler om tvångsmedel som finns i hälsovårdsstadgan i huvudsak skall föras över till hälsoskyddslagen.

Jag kan i likhet med remissinstanserna ansluta mig till detta förslag.

2.17.1 Ingripanden mot missköta fastigheter

I ett avseende har utredningen föreslagit bestämmelser som påtagligt skiljer sig från de nu gällande. Utredningen framhåller, att de tvångsmedel som står till buds enligt hälsovårdsstadgan har visat sig otillräckliga när det gäller att komma till rätta med fastighetsägare som missköter sina fastigheter. För att ge nämnden möjlighet att effektivare ingripa mot dessa

fastighetsägare föreslår utredningen en effektivisering av de tvångsmedel som står nämnden till buds. Ett föreläggande eller förbud av nämnden skall anmälas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighets- eller tomträttsboken i de fall föreläggandet eller förbudet rör en fastighet som avses i bostadssaneringslagen och förenas med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp. För att ytterligare effektivera tvångsmedlen i dessa fall föreslår utredningen att – om en sådan fastighet överläts innan nämndens föreläggande eller förbud har vunnit laga kraft – rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att tvisteföremålet överläts och om tredje mans deltagande i rättegång skall tillämpas. Innebörden av de nämnda bestämmelserna i rättegångsbalken är i huvudsak att den nye ägaren intar den förre ägarens ställning i det överklagade ärendet. En överlåtelse av fastigheten medför då inte att ärendet måste tas om från början, utan handläggningen fortsätter i vanlig ordning men med den nye ägaren som part.

Utredningen föreslår vidare, att nämnden skall anmäla till inskrivningsmyndigheten om ett föreläggande eller förbud som skrivits in i fastighetsboken eller tomträttsboken upphävs eller förfaller. Anmäler nämnden inte detta förhållande föreslås länsstyrelsen på ansökan av fastighetsägaren kunna göra anmälan.

Remissinstanserna delar allmänt utredningens uppfattning, att de tvångsmedel som står till tillsynsmyndighetens förfogande när det gäller att ingripa mot fastighetsägare som missköter sina fastigheter är otillräckliga. Föreläggandena och förbuden är alltför lätta att kringgå. Flera remissinstanser ifrågasätter dock om de föreslagna åtgärderna gör tvångsmedlen tillräckligt effektiva.

För egen del vill jag anföra följande. Hittills har hälsovårdsnämnderna i de flesta fall kunnat lösa sina uppgifter utan att behöva tillgripa tvångsmedel. I de fall en frivillig rättelse har varit svår att åstadkomma har det ofta varit fråga om bostadsfastigheter med eftersatt underhåll. Nämnden har då varit tvungen att meddela ett föreläggande och förena detta med ett vite. Det har då inte sällan visat sig att fastighetsägaren, för att slippa vidta de åtgärder som har förelagts honom, först överklagar föreläggandet och därefter, om utslaget går honom emot, säljer fastigheten. Hälsovårdsnämnden tvingas då att ta upp ärendet på nytt och besluta om ett nytt föreläggande med vite, denna gång riktat mot den nye ägaren. Detta är en oacceptabel ordning. Jag kan därför ansluta mig till utredningens och remissinstansernas uppfattning, att det är nödvändigt att i hälsoskyddslagen införa effektiva medel mot sådana manövrer. Begränsningen till fastigheter som avses i bostadssaneringslagen anser jag dock obehövlig.

Den ordning som utredningen föreslår när det gäller förelägganden och förbud som rör bostadslägenheter motsvarar i princip vad som nu gäller enligt bostadssaneringslagen om upprustningsföreläggande och användningsförbud. Motiven för den föreslagna ordningen är också desamma. Som domstolsverket framhåller ger dock även utredningens förslag ett visst

utrymme för fastighetsägarna att hålla sig undan tvångsmedlen så länge inte vitet följer fastigheten. En konstruktion där vitet följer fastigheten synes dock oförenlig med vitets nuvarande funktion att vara ett påtryckningsmedel mot en person för att bryta dennes tredska. Frågan om vitessanktionens effektivitet behandlas f.n. av viteskommittén (Ju 1979:01), som bl.a. har att studera möjligheterna att effektivisera vitesinstitutet i de situationer som är aktuella här. Enligt vad jag inhämtat kommer kommittén – som inom kort väntas slutföra sitt arbete – att föreslå att även viten skall kunna följa en fastighet vid en överlåtelse. Om förslaget leder till lagstiftningsåtgärder kommer detta att innebära radikalt förbättrade möjligheter att effektivt ingripa i dessa fall. I avvaktan på resultatet av kommitténs förslag får emellertid andra vägar än att låta vitet följa fastigheten sökas för att göra tvångsmedlen mer effektiva när det gäller att ingripa mot tredskande fastighetsägare.

Jag kan ansluta mig till förslaget att ett föreläggande eller förbud skall kunna följa en fastighet. Om föreläggandet eller förbudet skall gälla mot en ny ägare kan en anteckning härom i fastighetsboken knappast undvaras. Inskrivningsväsendets arbetsbelastning är emellertid stor och en ökning av denna måste därför om möjligt undvikas. Utredningen har föreslagit att endast de allvarliga fallen bör leda till anteckning i fastighetsboken. Som allvarliga bör enligt utredningen räknas de fall i vilka vitet ges minst den storlek som motsvarar ett basbelopp. Vid den bedömningen skall samtliga viten som meddelas vid ett tillfälle och som rör en fastighet läggas samman.

Enligt min uppfattning kan det dock ifrågasättas om det är lämpligt att låta enbart vitesbeloppets storlek avgöra om anteckning skall göras i fastighetsboken. Det finns nämligen ingen norm för hur vitesbeloppet skall bestämmas. Enligt utredningen bör beloppet vid ett föreläggande normalt motsvara kostnaden för åtgärden. Detta är emellertid bara en rekommendation. Vid förbud saknas en motsvarande rekommendation. Av remissyttrandena framgår att man f.n. utöver kostnaden för åtgärden också beaktar fastighetsägarens ekonomi när vitet bestäms. Med hänsyn härtill kan man befara att anteckning i fastighetsboken inte kommer att förbehållas endast de allvarliga fallen om man föreskriver att anteckning skall göras i samtliga de fall då vitet överstiger ett basbelopp. Med det av utredningen rekommenderade sättet att bestämma vitesbeloppet kan vidare förelägganden som avser bagatellåtgärder i flera lägenheter i samma fastighet också komma att leda till att anteckning skall göras.

Förelägganden eller förbud av nämnden mot fastighetsägare är dock mindre vanligt förekommande än vad man allmänt föreställer sig. Det finns emellertid ändå en risk för att en alltför stor del av de utfärdade föreläggandena eller förbuden kommer att fordra anteckning i fastighetsboken med utredningens förslag. För att begränsa antalet fall när anteckning skall göras till de mera allvarliga fallen av misskötsel av bostadsfastigheter

anser jag att bestämmelsen bör utformas så, att nämnden skall ha rätt att begära anteckning i fastighetsboken i de fall det gäller förelägganden som avser åtgärder av större omfattning samt betydande upplåtelseförbud och där föreläggandet eller förbudet är förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp. Det bör härvid ankomma på nämnden att i varje enskilt fall bedöma om en anteckning är behövlig för att uppnå syftet med föreläggandet eller förbudet. Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att nämnden innan den utsätter ett vite noga överväger vitesbeloppet. Ett alltför lågt vite har sällan avsedd effekt, medan ett för högt bestämt vitesbelopp ofta föranleder problem vid en rättslig prövning.

Förslaget att man i de fall som här är aktuella skall tillämpa rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att ett tvisteföremål överläts och om tredje mans deltagande i rättegång kan jag ansluta mig till. En överlåtelse av fastigheten medför då inte att ett ärende måste tas om från början, utan handläggningen fortsätter i vanlig ordning men med den nye ägaren som part. Genom att tillämpa dessa regler undanröjer man möjligheten att fördröja ett ärende genom att överlåta fastigheten till en ny ägare.

2.17.2 Utdömande av vite

Utreddningen föreslår också att det i fortsättningen bör ankomma på länsstyrelsen att besluta om utdömande av förfallet vite enligt hälsoskyddslagen. Remissinstanserna är tveksamma till förslaget. För egen del bedömer jag det på följande sätt. Även om det nuvarande systemet har visat sig ha vissa brister, främst genom att det kan ta lång tid innan ett mål om utdömande av vite anhängiggörs vid tingsrätten, anser jag för min del det mindre lämpligt att lägga denna prövning på en administrativ myndighet. Såsom domstolsverket och Svea hovrätt påpekar talar mot förslaget också det förhållandet, att länsstyrelsen i så fall kommer att få pröva lagligheten och lämpligheten av sina egna beslut i det fall ett vitesföreläggande har överklagats och tidigare prövats av länsstyrelsen. De föreslår därför att det bör vara länsrätten och inte länsstyrelsen som prövar frågor om utdömande av vite. Enligt min uppfattning bör dessa mål alltid prövas av domstol, inte minst med hänsyn till de rättssäkerhetsaspekter som gör sig gällande i dessa fall. Länsrätternas framtida målområde har nyligen setts över av länsdomstolskommittén (Kn 1977:01). Kommittén har i oktober 1981 avgett sitt slutbetänkande (SOU 1981:75) Länsrätternas målområde – Administrativ tvåpartsprocess. Betänkandet bereds f.n. i kommundepartementet. Vidare kommer, enligt vad jag har inhämtat, viteskommittén att lägga fram förslag om ändrad processordning i de här aktuella fallen. Förslaget innebär bl.a. att utdömandet av vite blir en förvaltningsprocess. Eftersom länsrätternas arbetsuppgifter bör bedömas i ett större sammanhang, är jag inte nu beredd att föreslå att utdömandet av viten enligt hälsoskyddslagen skall läggas på länsrätten. Dessa uppgifter bör därför, i avvaktan på resultatet av

länsdomstolskommitténs arbete, tills vidare ligga kvar på de allmänna domstolarna.

Vidare anser jag, i likhet med vad som gäller enligt bl.a. bostadssaneringslagen, att hälsoskyddslagen bör innehålla en bestämmelse om att vite inte får förvandlas.

2.18 Kostnader

Utredningen framhåller att den har strävat efter att finna lösningar som ger en förbättring av hälsoskyddet utan att medföra några större kostnadsökningar. I de fall där förslagen kan beräknas medföra högre kostnader anser utredningen det inte självklart att dessa ökade kostnader skall falla på kommunerna. Utredningen föreslår därför att miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall kunna ta betalt för vissa av sina tjänster.

Remissinstanserna, främst länsstyrelserna och kommunerna, anser att utredningens förslag innebär ökade uppgifter för miljö- och hälsoskyddsnämnderna och därmed ökade kostnader för kommunerna.

Det förslag till ny lagstiftning på hälsoskyddsområdet som jag här lägger fram innebär i huvudsak en språklig och teknisk modernisering av hälsovårdsstadgans bestämmelser. Utgångspunkten för lagförslagen är att de inte skall leda till ökade kostnader eller kunna tas till intäkt för att höja ambitionsnivån med kostnadsökningar som följd.

Endast i två fall läggs nya uppgifter på miljö- och hälsoskyddsnämnderna. I det första utökas nämndens tillsyn över samlingslokaler, m.m. till att gälla även skolor, förskolor, hem för vård eller boende, servicehus för äldre, barnkolonier, elevhem, allmänna häkten och polisarrester och kriminalvårdsanstalter. I det andra utvidgas nämndens tillsyn över badanläggningar till att gälla även större privata anläggningar. När det gäller den i första fallet utökade omfattningen av nämndens tillsyn bör framhållas, att nämnden redan nu utövar tillsyn över livsmedelshanteringen i flertalet av dessa inrättningar och lokaler. Samordnas tillsynen enligt de båda lagstiftningarna torde merkostnaden för tillsynen enligt hälsoskyddslagen bli begränsad. Den föreslagna tillsynen över större privata badanläggningar blir en ny uppgift för nämnden och kommer sålunda att innebära vissa kostnadsökningar. Dessa kostnadsökningar blir dock mycket begränsade eftersom omfattningen av denna tillsyn inte blir särskilt stor. Vidare öppnas en möjlighet för nämnden att ta ut ersättning för kostnaderna för tillsynen av den som upplåter sådana anläggningar.

Även förslaget till ny benämning på den kommunala nämnden kan övergångsvis föra med sig smärre kostnader för kommunerna.

Förslaget innebär emellertid även kostnadsbesparingar. Kraven på återkommande bostadsinspektioner och årlig redogörelse för nämndens verksamhet slopas.

Som jag tidigare har framhållit får förslaget inte leda till att kommunernas

kostnader för hälsoskyddet ökar. Den delvis ändrade inriktningen av hälsoskyddsarbetet måste följaktligen komma till stånd inom nuvarande ekonomiska ramar. Detta kan ske eftersom de nya uppgifterna är av begränsad omfattning och kraven på vissa verksamheter samtidigt slopas. Härutöver kan omprioriteringar av verksamheten göras utan att väsentligare delar av nuvarande uppgifter eftersätts.

Jag har under beredningen i regeringskansliet under hand särskilt inhämtat synpunkter från Svenska kommunförbundet för att säkerställa att den nya lagen inte skall leda till en ökning av den samlade verksamhetsvolymen inom hälsoskyddsområdet eller till ökade kostnader för kommunerna i övrigt. Härvid kan jag konstatera att samstämmighet har uppnåtts med förbundet om att lagen som sådan inte behöver medföra några omedelbara merkostnader för kommunerna. Den får i nuvarande samhällsekonomiska läge inte heller tas till intäkt för en total resursökning.

Det förslag till ny hälsoskyddslag som jag här lägger fram innebär inte heller några kostnadsökningar för staten, landstingskommunerna, näringslivet eller de enskilda människorna.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. hälsoskyddslag,
2. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511).

Det under 2 angivna förslaget har upprättats i samråd med chefen för jordbruksdepartementet. Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till hälsoskyddslag

Inledande bestämmelser

1 § Med hälsoskydd avses i denna lag åtgärder för att hindra uppkomsten av sanitära olägenheter och för att undanröja sådana olägenheter. Med sanitär olägenhet avses i denna lag en störning som kan vara skadlig för människors hälsa och som inte är ringa eller enbart tillfällig.

Paragrafen saknar motsvarighet i hälsovårdsstadgan.

Första stycket. I detta stycke definieras begreppet hälsoskydd. Av definitionen framgår att samtliga åtgärder som har till syfte att förhindra att en sanitär olägenhet uppkommer eller att undanröja en sådan olägenhet faller in under begreppet. Med åtgärder avses såväl ett aktivt handlande som en underlåtenhet att handla eller en inskränkning i ett handlande. Som exempel på aktivt handlande kan nämnas att en ljuddämpande anordning

anbringas på en ventilationsanläggning som har en hög ljudnivå, att ett illaluktande upplag forslas bort eller att kemikalier tillförs en badanläggning för att rena vattnet. Med underlätenhet att handla avses t.ex. den situationen att en planerad verksamhet inte tas i bruk eftersom invånarna i ett närbeläget bostadsområde skulle påverkas negativt av verksamheten. En inskränkning i ett handlande är t.ex. det fallet då tidpunkten för stängning av en dansrestaurang tidigareläggs för att därigenom minska de störningar som verksamheten kan innebära för dem som bor i närheten.

Andra stycket. Det har ansetts lämpligt att i den nya lagen ta in en definition av begreppet sanitär olägenhet eftersom bestämmelserna i lagen baseras på detta begrepp. Definitionen ansluter i huvudsak till den som finns i förarbetena till gällande hälsovårdsstadga. Definitionen avser alla former av störningar som kan ha en skadlig inverkan på en människas hälsa.

Av definitionen framgår att inte alla störningar som kan vara skadliga för en människas hälsa skall betraktas som sanitär olägenhet. Störningar som är ringa eller enbart tillfälliga faller utanför definitionen.

Frågan om huruvida en störning skall anses vara ringa eller ej är beroende av hur människor i allmänhet uppfattar störningen. Härvidlag kan det finnas betydande skillnader mellan olika människor. Många människor lider av överkänslighetsreaktioner. Störningar som ger upphov till sådana reaktioner hos många människor kan betraktas som sanitär olägenhet. Ett hänsynstagande till människor som är något känsligare än "normalt" skall alltså göras vid bedömningen av vad som är sanitär olägenhet.

Vidare skall helt tillfälliga störningar inte räknas som sanitär olägenhet. Detta innebär att en störning måste ha en viss varaktighet för att anses som sanitär olägenhet. Hit räknas förutom fasta störningar även regelbundna störningar samt störningar som återkommer vid flera tillfällen om än inte med någon regelbundenhet.

Vad gäller innebörden av begreppet sanitär olägenhet i övrigt hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 2.5).

2 § Varje kommun svarar för hälsoskyddet inom kommunen. Vid sin planering skall kommunen verka för att hälsoskyddet tillgodoses.

Paragrafens första mening motsvarar 1 § i nu gällande hälsovårdsstadga. Andra meningen saknar motsvarighet i hälsovårdsstadgan.

I paragrafen understryks särskilt kommunens skyldighet att i sin samhällsplanering verka för att hälsoskyddet tillgodoses. Skälen för att hälsoskyddsfrågorna bör tillmätas stor betydelse redan i planeringsarbetet har berörts under rubriken planering i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.7).

3 § Utöver bestämmelserna i denna lag gäller om skyddet för hälsa och miljö vad som föreskrivs i annan författning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela bestämmelser om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

Paragrafen saknar motsvarighet i hälsovärdsstadgan.

Första stycket. Regler med anknytning till hälsoskyddet finns även i annan lagstiftning. I den mån det finns sådana specialbestämmelser, t.ex. särskilda krav på beskaffenheten av avloppsledningar eller reningsanordningar, skall de iakttas också vid provning enligt denna lag. Lagrummet innebär således inte att de provningssystem som gäller enligt annan lagstiftning sätts ur spel, utan syftar till att samordna denna lags föreskrifter med närliggande lagstiftning. Motsvarande hänvisning finns i andra lagar, exempelvis i 2 § miljöskyddslagen (1968:387).

Bestämmelsen bör vidare ses som en markering av att miljö- och hälsoskyddsnämnden har vittgående uppgifter enligt andra lagar t.ex. naturvårdslagen (1964:822), miljöskyddslagen (1968:387), lagen (1973:329) om hälso- och miljöfarliga varor, livsmedelslagen (1971:511), renhållningslagen (1979:596) och smittskyddslagen (1968:231).

I andra stycket ges en möjlighet för regeringen eller förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer att undanta försvarsmakten från någon eller några av lagens bestämmelser. Tillsynen inom försvarsmakten ankommer på försvarets sjukvårdsstyrelse. Detta nödvändiggör ett samarbete mellan de civila och militära hälsoskyddsorganen. En begäran om samarbete bör kunna framställas av såväl den civila som den militära myndigheten.

Miljö- och hälsoskyddsnämnd

4 § I varje kommun skall det finnas en miljö- och hälsoskyddsnämnd. Nämnden skall, utöver vad som följer av 16 §, särskilt

1. uppmärksamta följa utvecklingen inom kommunen i miljö- och hälsoskyddshänseende och därvid utarbeta de förslag som är påkallade samt medverka i planering där miljö- och hälsoskyddsfrågor berörs,

2. samarbeta med myndigheter, organisationer och enskilda vars verksamhet berör miljö- och hälsoskyddsområdet,

3. lämna allmänheten råd och upplysningar i frågor som rör nämndens ansvarsområde.

Paragrafen motsvaras i huvudsak av 2 § i gällande hälsovärdsstadga.

Genom bestämmelsen i första meningen i denna paragraf blir miljö- och hälsoskyddsnämnden en s.k. specialreglerad nämnd som i sin myndighetsutövning är fristående från såväl kommunstyrelsen och kommunfullmäktige som andra nämnder. Nämndens myndighetsutövning kan ju rikta sig mot kommunalt bedriven verksamhet varför det är viktigt att nämnden även i denna sin myndighetsutövning är självständig gentemot andra kommunala organ.

I paragrafen understryks vikten av att beakta miljö- och hälsoskyddsfrågorna i samhällsplaneringen. Det slås fast att nämnden skall beredas tillfälle till och är skyldig att delta i planeringen. Vidare framhålls att nämnden skall samarbeta med andra myndigheter samt med organisationer och enskilda på miljö- och hälsoskyddsområdet. Förutom detta samarbete bör nämnden även i övrigt sträva efter att skapa goda kontakter med skilda organ i samhället.

I 74 § hälsovårdsstadgan finns en bestämmelse om att hälsovårdsnämnden skall bereda byggnadsnämnden tillfälle att yttra sig innan den meddelar föreläggande eller förbud som avser en åtgärd av byggnadsteknisk art. Det har inte bedömts som nödvändigt att i den nya lagen ta in en uttrycklig bestämmelse med samma innebörd. Detta förhållande innebär dock inte att bestämmelsen ansetts sakna betydelse utan endast att det inte funnits skäl att särskilt framhålla betydelsen av byggnadsnämndens verksamhet för miljö- och hälsoskyddsnämnden. Också andra myndigheter och organisationers verksamhet är av betydelse. När det gäller ingripanden av byggnadsteknisk art ligger det i sakens natur att sådana kan vara av särskilt intresse för byggnadsnämnderna. Det är t.ex. inte godtagbart att miljö- och hälsoskyddsnämnden förelägger en fastighetsägare att rätta till vissa missförhållanden i fastigheten och att byggnadsnämnden en tid därefter meddelar ett eget föreläggande som i värsta fall rör samma anordningar som det förstnämnda föreläggandet. Det är sålunda av stor praktisk betydelse att miljö- och hälsoskyddsnämnden samordnar sina ingripanden med andra myndigheters. När det gäller förhållandet till byggnadsnämnden kan samordningen lämpligen, liksom f.n., ske på det sättet att miljö- och hälsoskyddsnämnden ger byggnadsnämnden tillfälle att yttra sig innan den vidtar en åtgärd av byggnadsteknisk art. En sådan ordning rymmer inom ramen för förevarande bestämmelse.

I punkten 3 omnämns en viktig uppgift för nämnden, nämligen att ge råd och upplysningar till allmänheten.

5 § Följande föreskrifter i 3 kap. kommunallagen (1977:179) gäller i tillämpliga delar miljö- och hälsoskyddsnämnd:

2 § om antalet ledamöter m.m., 3 § första stycket om valbarhet m.m.,

4 § om rätt till ledighet från anställning.

5 § första stycket om mandattid,

5 § tredje stycket om verkan av ledamots avgång,

6 § om ordförande och vice ordförande.

7 § om tid och plats för sammanträde samt om närvarorätt vid sammanträde.

8 § om suppleants tjänstgöring m.m.,

9 § första stycket om beslutförhet,

10 § om beslutsförfarande och protokoll m.m.,

11 § om delgivning m.m.,

12 § om reglemente och delegation.

För Stockholms kommun gäller dock inte 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

Ett delegationsuppdrag enligt 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen får ej omfatta befogenhet att besluta om föreläggande vid vite eller om verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) tillämpas bestämmelserna i 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Paragrafen motsvarar 7 § i gällande hälsovårdsstadga, som fick sin nuvarande utformning i samband med att den nya kommunallagen

(1977:179) tillkom. Samma hänvisningar till kommunallagen finns beträffande andra specialreglerade nämnder.

Bestämmelser till skydd mot sanitär olägenhet

6 § För att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och för att undanröja sådan olägenhet skall ägaren eller nyttjanderättshavaren till berörd egendom vidta de åtgärder som skäligen kan krävas.

I 7-11 §§ ges närmare bestämmelser för vissa fall då sådana åtgärder kan komma i fråga.

Paragrafen saknar motsvarighet i såväl gällande hälsovårdsstadga som utredningens förslag.

Första stycket. Av bestämmelsen framgår att de åtgärder som skäligen kan krävas skall sättas in mot varje störning som förorsakar eller kan komma att förorsaka sanitär olägenhet. Av den allmänna motiveringen framgår att sanitär olägenhet ibland får accepteras. Så är fallet när nyttan av den verksamhet som ger upphov till den sanitära olägenheten samt kostnaderna för att undanröja störningarna och den ekonomiska verkan i övrigt av att ingripa väger tyngre än den olägenhet som störningen kan ha på människornas hälsa. Om däremot hänsynen till människornas hälsa väger över, skall åtgärder vidtas för att motverka den sanitära olägenheten.

Det ankommer på ägaren eller nyttjanderättshavaren till den berörda egendomen att vidta åtgärderna. Liksom är fallet enligt hälsovårdsstadgan har det i den nya lagen inte bedömts möjligt att närmare precisera i vilka fall det ankommer på ägaren respektive nyttjanderättshavaren att vidta åtgärder. Detta får bedömas från fall till fall. Underlåter båda att vidta de nödvändiga åtgärderna kan miljö- och hälsoskyddsnämnden enligt 18 § förelägga en av dem eller båda att vidta rättelse.

Med egendom avses både fast och lös egendom.

Andra stycket. Avsikten med förevarande paragraf är, som ovan framhållits, att införa en övergripande bestämmelse till skydd mot sanitär olägenhet. Med stöd av bestämmelsen i första stycket skall miljö- och hälsoskyddsnämnden kunna ingripa mot varje störning som innebär eller kan leda till sanitär olägenhet, oavsett på vilket sätt störningen uppkommer. Bestämmelsen kan således åberopas för att ingripa också mot vattenföroreningar, luftföroreningar, buller och andra sådana störningar, dvs. de störningar som omnämns i 38 § gällande hälsovårdsstadga. Hälsovårdsstadgans utförliga och detaljerade bestämmelser om hur verksamheter, anläggningar, byggnader, lokaler etc. skall inrättas, brukas och underhållas för att motverka sanitär olägenhet – och som också i viss utsträckning präglar utredningens förslag – har i huvudsak övergivits för den allmänt hållna bestämmelsen i första stycket. Vissa detaljbestämmelser har dock bedömts som nödvändiga också i den nya lagen. I detta stycke ges därför en upplysning att sådana bestämmelser har tagits in i de följande paragraferna.

Bestämmelserna om sanitär olägenhet i 7-11 §§ får inte tolkas som ett absolut krav på ingripande för att förhindra uppkomsten av sanitär olägenhet eller för att undanröja sådan olägenhet. Den skälighetsbedömning som avses i första stycket skall göras också i dessa fall.

Den som utövar verksamhet med tillstånd enligt miljöskyddslagen är inte vare sig på grund av bestämmelsen i denna paragraf eller bestämmelserna i övriga paragrafer i detta lagförslag skyldig att vidta åtgärder som går utöver vad som krävs enligt tillståndsbeslutet. Detta framgår av 22 § miljöskyddslagen. Det bör också påpekas att den nya lagen inte innebär någon ändring av förhållandet till lagen om hälso- och miljöfarliga varor.

7 § Avloppsvatten skall avledas, renas eller på annat sätt tas om hand så att sanitär olägenhet inte uppkommer. För detta ändamål skall lämpliga avloppsanordningar inrättas.

För att inrätta en avloppsanordning krävs tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden om en vattentoalett är ansluten till anordningen. Är ingen vattentoalett ansluten krävs endast en skriftlig anmälan till nämnden. Kommunen får dock föreskriva att det skall fordras tillstånd även i ett sådant fall inom vissa delar av kommunen, om det behövs för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet.

Andra stycket skall inte tillämpas i de fall då avloppsanordningen kräver tillstånd enligt miljöskyddslagen (1969:387) eller då avloppsanordningen är avsedd att föra avloppsvattnet enbart till en allmän avloppsanläggning.

Ett tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden gäller i fem år men förfaller om arbetet med anordningen inte har påbörjats inom två år.

Vad som avses med avloppsvatten anges i miljöskyddslagen.

Paragrafens första stycke motsvarar i huvudsak 39 och 41 §§ i gällande hälsovårdsstadga. Andra stycket har beträffande vattenklosetter en viss motsvarighet i 46 § hälsovårdsstadgan och beträffande anordningar som endast tar om hand vatten från bad, disk och tvätt en viss motsvarighet i 40 och 42 §§ hälsovårdsstadgan. Tredje och fjärde styckena saknar motsvarighet i hälsovårdsstadgan.

Första stycket. Med anordningar avses här samtliga delar som ingår i avloppsanläggningar, således rörledningar, slamavskiljare, tankar, infiltrationsanordningar och liknande anordningar som ingår i den kompletta anordningen.

Tillståndsförfarandet i *andra stycket* är obligatoriskt för avloppsanläggningar till vilka en vattentoalett är ansluten och för andra anläggningar inom det eller de områden som kommunen har bestämt. Utvidgningen av tillståndsplikten får vidtas endast om detta krävs för att hindra uppkomsten av sanitära olägenheter mot vilka åtgärder skäligen bör vidtas.

Krävs tillstånd bör nämnden inte bedöma varje ansökan om att inrätta en avloppsanordning för sig utan beakta kommunens planer för det område där anordningarna skall inrättas. Att så sker är särskilt viktigt i de områden som inte är avsedda för permanentbebyggelse.

I *fjärde stycket* föreskrivs att tillstånden som avses i andra stycket tidsbegränsas på samma sätt som byggnadslov enligt byggnadsstadgan. Motiven härför redovisas i den allmänna motiveringen.

För att ett arbete skall anses ha påbörjats krävs att åtgärder med själva anläggningen har kommit till stånd. Enbart förberedande åtgärder är inte tillräckliga.

Tillståndet avser endast inrättandet av anläggningen, inte driften av den sedan den väl kommit till stånd. En anläggning som färdigställts inom den angivna femårsperioden behöver således inte något nytt tillstånd efter utgången av denna tidsperiod.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela bestämmelser om vattnets beskaffenhet i badanläggningar och strandbad som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor. Detsamma gäller om kontrollen av sådant vatten.

Paragrafen motsvaras i huvudsak av 25 § gällande hälsovårdsstadga. I den allmänna motiveringen (avsnitt 2.10) har närmare redovisats de anläggningar som omfattas av bestämmelsen i förevarande paragraf.

9 § Det skall finnas tillräckligt med toaletter i eller i anslutning till byggnader där människor vistas en längre tid av dygnet.

Paragrafen avser tillgång till toaletter i byggnader där människor vistas under en längre tid av dygnet. Motsvarande bestämmelser finns i 43 § och 44 § första stycket gällande hälsovårdsstadga.

Bestämmelserna i hälsovårdsstadgan har med endast redaktionella förändringar förts över till förevarande paragraf. Med toalett avses även urinoar.

Skyldigheten att inrätta toalett åvilar den som äger eller upplåter lokalen eller platsen eller eljest svarar för brukandet av lokalen eller platsen.

Den stora ökningen av antalet toaletter av annat slag än vattentoaletter har kommit att innebära sanitära problem för många kommuner. Det har främst varit fråga om el- eller förmultningstoaletter av olika slag. Hälsovårdsstadgan har gett hälsovårdsnämnderna små möjligheter att komma till rätta med problemen. Med stöd av 13 § i lagförslaget kan regeringen meddela föreskrifter om att vissa slag av toaletter inte får anordnas utan tillstånd eller bemyndiga en kommun att meddela sådana föreskrifter.

10 § Byggnader, lokaler och anläggningar skall hållas fria från ohyra.

Åtgärder skall vidtas mot skadedjur som kan vålla sanitär olägenhet. Är det av särskild betydelse med hänsyn till hälsoskyddet, skall kommunen sörja för att åtgärderna vidtas.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 54-56 §§ i gällande hälsovårdsstadga.

Som framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 2.13) är det inte ett djurs art som avgör om det skall betraktas som ohyra. Vad som skall hänföras till ohyra skall i stället i första hand bedömas med hänsyn till den hygieniska risk som insekten eller motsvarande kan förorsaka. Det är alltså de hygieniska bedömningarna som skall avgöra om förekomsten av ett visst slags djur i det särskilda fallet kan betraktas som ohyra. Härigenom blir det möjligt att ingripa mot olika skadeinsekter o.dyl. djur utan att vara bunden till vissa i lagstiftningen uppräknade arter. Med skadedjur avses bl.a. möss, råttor, sorkar, lämlar, kråk- och måsfåglar, vissa duvarter och förvildade katter. En förutsättning för ingripande är dock även här att förekomsten av djuren innebär sanitär olägenhet eller risk för sådan olägenhet.

11 § Husdjur och andra djur som hålls i fångenskap skall förvaras och skötas så att sanitär olägenhet inte uppstår.

Regeringen får föreskriva att vissa slag av djur inte utan särskilt tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden får hållas inom område med stads- eller byggnadsplan, om sådana bestämmelser behövs för att hindra att sanitär olägenhet uppkommer. Regeringen får överlåta åt kommunen att meddela sådana bestämmelser.

Första stycket, som handlar om förvaring och skötsel av djur, motsvarar 57 § i gällande hälsovårdsstadga.

Andra stycket, som saknar motsvarighet i hälsovårdsstadgan, har vissa likheter med vad som föreskrivs i 22 § normalhälsovårdsordningen.

12 § Den som avser att driva

1. hotell, pensionat eller liknande lokaler, där allmänheten yrkesmässigt erbjuds tillfällig bostad,

2. idrottsanläggningar, badanläggningar, strandbad eller andra anläggningar för liknande verksamheter som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor,

3. lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds hygienisk behandling skall göra anmälan till miljö- och hälsoskyddsnämnden innan lokalen eller anläggningen tas i bruk.

En viss motsvarighet till denna paragraf finns i 7 § normalhälsovårdsordningen där det sägs att frisersalonger, damfriseringar och andra lokaler vari allmänheten tillhandahålls hygienisk behandling inte får tas i bruk innan skriftlig anmälan därom gjorts till hälsovårdsnämnden. I förevarande paragraf har anmälningsskyldigheten utökats till att avse även idrottsanläggningar, badanläggningar, friluftsbad och andra anläggningar för liknande verksamheter som är upplåtna för allmänheten eller eljest utnyttjas av många människor. Den utökade anmälningsskyldigheten är en förutsättning för en offentlig kontroll och undersökning av exempelvis badbassänger. Vidare har det bedömts som angeläget att införa en anmälningsskyldighet även för hotell och pensionat.

En anmälan anses ha gjorts först den dag anmälan kommit miljö- och hälsoskyddsnämnden tillhanda.

13 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, kommunen får meddela ytterligare föreskrifter till skydd mot sanitära olägenheter.

Paragrafen har en viss motsvarighet i 65 § gällande hälsovårdsstadga.

I paragrafen bemyndigas regeringen eller, efter regeringens bestämmande, kommunen att meddela de ytterligare föreskrifter som behövs för att förhindra att sanitär olägenhet uppkommer eller att undanröja sådan olägenhet. Sådana bestämmelser kan avse varje verksamhet, anläggning, byggnad etc. för vilken ett behov bedöms föreligga av ytterligare föreskrifter till skydd mot sanitär olägenhet. De kan gälla t.ex. föreskrifter för spridning av naturlig gödsel eller avloppsslam inom vissa tätbebyggda områden eller som berörts i specialmotiveringen till 9 § föreskrifter om att vissa slag av toaletter inte får anordnas utan tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Enligt 22 § miljöskyddslagen kan den som fått tillstånd enligt lagen till miljöfarlig verksamhet inte med stöd av gällande hälsovårdsstadga åläggas att vidta försiktighetsmått utöver vad som anges i tillståndsbeslutet. Härav följer att sådana normföreskrifter som kan meddelas enligt förevarande paragraf inte gäller när en verksamhet utövas i överensstämmelse med ett tillstånd enligt miljöskyddslagen.

Enligt gällande hälsovårdsstadga skall socialstyrelsen och statens livsmedelsverk meddela råd och anvisningar om den allmänna hälsovården till ledning för hälsovårdsnämnderna. En motsvarande uttrycklig bestämmelse har inte tagits in i förslaget till hälsoskyddslag. Den omständigheten att bestämmelsen inte har getts en motsvarighet i hälsoskyddslagen får dock inte tolkas på det sättet att allmänna råd inte längre skall kunna ges till ledning för tillsynsarbetet. Det är även i fortsättningen av stor vikt att de centrala tillsynsmyndigheterna lämnar de lokala och regionala tillsynsorganen hjälp och stöd i form av allmänna råd. Ofta kan det vara av stort värde för miljö- och hälsoskyddsnämnderna i deras tillsynsarbete om de allmänna råden innefattar normer eller gränsvärden för olika verksamheter. Det bör dock understrykas att sådana normer och gränsvärden inte är bindande föreskrifter utan endast hjälpmedel vid bedömningen av huruvida en viss verksamhet c.d. förorsakar sanitär olägenhet.

14 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden får i särskilda fall meddela de villkor som behövs för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och för att undanröja sådan olägenhet vid viss verksamhet eller i samband med Utnyttjande av en plats eller en lokal som allmänheten har tillträde till.

Paragrafen har en viss motsvarighet i 70 § hälsovårdsstadgan.

Bestämmelsen i paragrafen ger nämnden möjlighet att beträffande en viss verksamhet eller i samband med att en viss plats eller lokal utnyttjas meddela de villkor som kan behövas för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet eller undanröja sådan olägenhet. Bestämmelsen, som kan betraktas som ett komplement till bestämmelserna i 18 §, innebär inte ett bemyndigande för nämnden att meddela generella föreskrifter i hälsoskyddshänseende utan ger endast nämnden rätt att i ett enskilt fall föreskriva den begränsning av eller uppställa de krav som kan behövas från hälsoskyddssynpunkt. Sådana särskilda villkor kan bli aktuella beträffande t.ex. arrangemang av olika slag såsom idrottstävling, cirkusföreställning eller tivoli- och marknadsnöjen eller beträffande bad inom ett visst vattenområde eller för campingplatser.

Tillsyn

15 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar den omedelbara tillsynen inom varje kommun över efterlevnaden av denna lag och bestämmelser meddelade med stöd av lagen. Inom länet utövas tillsynen av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen utövas av socialstyrelsen och statens naturvårdsverk enligt regeringens bestämmande.

Försvarets sjukvårdsstyrelse utövar tillsynen inom försvarsmakten.

I sin tillsyn enligt denna lag har länsstyrelsen och försvarets sjukvårdsstyrelse samma befogenhet som miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Paragrafens första stycke har en viss motsvarighet i 2-4 §§ hälsovårdsstadgan. Andra och tredje styckena saknar motsvarighet i hälsovårdsstadgan.

I *första stycket* läggs den lokala tillsynsuppgiften på miljö- och hälsoskyddsnämnden. Länsstyrelsen skall utöva tillsynen inom länet. Den centrala tillsynen skall utövas av socialstyrelsen och statens naturvårdsverk med den ansvarsfördelning som emellan som regeringen bestämmer. Vad gäller nämndens tillsyn bör anmärkas att denna på intet sätt är avsedd att ta över den tillsyn som utövas av andra myndigheter i andra syften. Nämndens tillsyn skall således helt inriktas på att motverka sanitär olägenhet. Den får alltså inte inkräkta på t.ex. sådan tillsyn som avser att kontrollera den vård eller annan verksamhet som bedrivs i en lokal, där nämnden har att utöva tillsyn enligt hälsoskyddslagen.

Andra stycket. Bestämmelserna i första stycket avser tillsynen inom civila områden. I andra stycket har tagits in en bestämmelse om tillsynen inom försvarsmakten. Här föreskrivs att denna tillsyn ankommer på försvarets sjukvårdsstyrelse.

Tredje stycket. Länsstyrelsen har i sin tillsyn enligt hälsovårdsstadgan i praxis ansetts ha samma möjlighet som hälsovårdsnämnden att använda tvångsmedel. Denna befogenhet för länsstyrelsen har bedömts vara betydelsefull, varför befogenheten föreslås lagfäst i den nya lagen genom att en bestämmelse härom tagits in i detta stycke. Samma befogenhet har tillagts försvarets sjukvårdsstyrelse vid dess tillsyn inom försvarsmakten.

16 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden skall i sin tillsynsverksamhet ägna särskild uppmärksamhet åt följande byggnader, lokaler och anläggningar:

1. byggnader som innehåller en eller flera bostäder och tillhörande utrymmen,
2. lokaler för undervisning, vård eller annat omhändertagande,
3. samlingslokaler där många människor brukar samlas,
4. anläggningar för hantverk eller andra näringar,
5. hotell, pensionat och liknande lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds tillfällig bostad,
6. idrottsanläggningar, badanläggningar, strandbad och andra anläggningar för liknande verksamheter som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor,
7. lokaler där allmänheten erbjuds yrkesmässig hygienisk behandling,
8. lokaler för förvaring av djur.

Bestämmelser om här nämnda byggnader, lokaler och anläggningar finns i ett flertal föreskrifter i nuvarande hälsovårdsstadga, bl.a i stadgans 10, 15, 23, 26, 58, 61 och 62 §§.

I punkten 2 åläggs nämnden att i sin tillsyn särskilt uppmärksamma undervisnings- och vårdlokaler samt andra lokaler, där människor tas om hand av samhället. Med lokaler för undervisning eller vård förstås bl.a. skolor, förskolor, barnkolonier, elevhem och sådana institutioner inom

socialtjänsten som ger vård, behandling och omvårdnad åt barn eller vuxna samt kriminalvårdsanstalter. Med lokaler för annat omhändertagande avses bl.a. allmänna häkten och polisarrester.

Till punkten 4 kan, liksom vad gäller nuvarande 62 § hälsovårdsstadgan, hänföras restauranger, nattklubbar och andra lokaler för offentlig tillställning, som inte kan hänföras till samlingslokaler. I den mån miljöskyddslagens regler om tillståndsplikt inte är tillämpliga kan även anläggningar av industriell karaktär omfattas av punkt 4. Begreppet "andra näringar" skall tolkas så att någon yrkesmässighet inte behöver föreligga om den verksamhet som förorsakar sanitär olägenhet är jämförbar med en yrkesmässigt bedriven verksamhet.

Beträffande punkten 6 kan sägas att med "andra anläggningar" avses bl.a. småbåtshamnar, raststugor, campingplatser samt uppställningsplatser för husvagnar.

För frisersalonger och andra lokaler för hygienisk behandling finns detaljerade bestämmelser i nu gällande normalhälsovårdsordning. Det förhållandet att dessa bestämmelser upphör att gälla genom att systemet med en normalhälsovårdsordning och lokala hälsovårdsordningar föreslås avskaffat får inte tolkas så att de hygieniska kraven på dessa lokaler sänks. De sanitära kraven enligt hälsoskyddslagstiftningen är inte avsedda att i något hänseende vara lägre än motsvarande krav enligt hälsovårdsstadgan eller med stöd av stadgan meddelade föreskrifter.

17 § För tillsyn enligt denna lag äger tillsynsmyndigheten tillträde till byggnader, lokaler, anläggningar och områden och får där göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

Paragrafens *första* och *tredje stycken* har med i huvudsak endast redaktionella ändringar förts över från 82 § första stycket hälsovårdsstadgan.

Andra stycket saknar motsvarighet i hälsovårdsstadgan. I detta stycke har tagits in en bestämmelse om att tillsynsmyndigheten har rätt att efter anfordran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. En bestämmelse av samma innebörd finns i 26 § livsmedelslagen.

Förelägganden och förbud

18 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller bestämmelser som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I brådskande fall eller när det annars finns särskilda skäl får ett föreläggande eller förbud meddelas omedelbart och i andra fall först sedan det visat sig att nämndens råd och anvisningar ej har följts.

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. Frågan om utdömande av vite prövas av allmän domstol. Vitet får ej förvandlas.

Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt denna lag, enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av denna lag eller enligt miljö- och hälsoskyddsnämndens föreläggande, får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad.

Paragrafens första stycke motsvaras i huvudsak av 71 § hälsovårdsstadgan. Andra och tredje styckena har en viss motsvarighet i 75 § hälsovårdsstadgan.

Första stycket. Gällande praxis att miljö- och hälsoskyddsnämnden i sin tillsyn bör eftersträva att lagstiftningen följs utan att nämnden tillgriper de maktmedel som står till dess förfogande har kommit till uttryck i detta stycke. Först sedan det visat sig att nämndens råd eller anvisningar inte följs, bör nämnden ingripa med förelägganden eller förbud. Är omständigheterna i ett visst fall sådana att ett dröjsmål inte kan riskeras eller har nämnden grundad anledning anta att dess råd eller anvisningar inte skulle följas får ett föreläggande eller förbud meddelas omedelbart. Det bör vidare framhållas att nämnden har skyldighet att meddela ett formellt beslut, om den enskilde begär det, även om beslutet innebär att ärendet inte föranleder någon åtgärd från nämndens sida. Därigenom får den enskilde möjlighet att anföra besvär över beslutet och på så sätt få ärendet prövat av högre instans.

Andra stycket. Liksom hittills skall frågan om utdömande av vite prövas av allmän domstol på talan av allmän åklagare. En nyhet i förhållande till hälsovårdsstadgan är att en bestämmelse om förbud mot att förvandla vite tagits in i lagen.

Tredje stycket. Bestämmelsen i detta stycke ger nämnden en möjlighet att förordna om rättelse på den försumliges bekostnad. I det fall då nämnden meddelar ett föreläggande är det lämpligt att nämnden erinrar om att åtgärden kan vidtas på bekostnad av den mot vilket föreläggandet riktas, om han inte efterkommer föreläggandet. Nämnden har denna befogenhet också utan samband med ett föreläggande, nämligen i det fall någon underlåter att vidta en åtgärd som åligger honom enligt lagen eller enligt en bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen.

19 § Ett föreläggande eller förbud kan allt efter omständigheterna riktas mot ägaren, mot den som har nyttjanderätt till berörd egendom eller mot båda.

Vid meddelande av ett föreläggande eller förbud som avses i första stycket får miljö- och hälsoskyddsnämnden ålägga ägaren eller nyttjanderättshavaren att, om hans ställning som sådan upphör, utan dröjsmål lämna uppgift om den nye ägarens eller nyttjanderättshavarens namn och adress.

Paragrafen motsvarar 73 § i hälsovårdsstadgan. Åläggandet enligt andra stycket kan meddelas antingen i samband med det ursprungliga föreläggandet eller förbudet eller senare. Åläggandet bör förenas med vite och förordnande om att beslutet skall gälla även om det överklagas.

20 § Om miljö- och hälsoskyddsnämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud och är föreläggandet eller

förbudet av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, får nämnden hos inskrivningsmyndigheten begära att föreläggandet eller förbudet skall antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har sådan anteckning skett gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen.

Så snart den åtgärd som avses med föreläggandet har vidtagits eller ändamålet med föreläggandet har förfallit, skall nämnden anmäla det till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Om nämnden inte gör anmälan skall länsstyrelsen på ansökan av egendomens ägare göra sådan anmälan.

Utsatt vite gäller inte mot ny ägare av egendomen men nämnden får utsätta nytt vite för denne.

Denna paragraf saknar motsvarighet i hälsovårdsstadgan.

Rätten att få ett föreläggande eller förbud antecknat hos inskrivningsmyndigheten är beroende av dels vitets storlek, dels föreläggandet eller förbudets betydelse och det ankommer på nämnden att från fall till fall pröva om anteckning skall begäras. Vitets storlek bedöms med hänsyn till gällande basbelopp vid tidpunkten för nämndens beslut.

Inskrivning kan ske även om nämndens beslut inte har vunnit laga kraft. Ett beslut av den karaktär som det här är fråga om bör regelmässigt innehålla förordnande om att beslutet skall gälla även om det överklagas. Om besvär anförs över beslutet, kan nämnden begära förtursbehandling hos besvärsmyndigheten för att undvika onödig tidsutdräkt när det gäller verkställighet av föreläggandet. Enligt tredje stycket kan nämnden utsätta nytt vite för den nye ägaren. Ett beslut om nytt vite och ny tidsfrist kan, till skillnad från det ursprungliga föreläggandet, överklagas av den nye ägaren.

Beträffande motiven i övrigt hänvisas till den utförliga redovisningen i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.17.1).

21 § Överläts en fastighet eller en byggnad innan ett beslut som avses i 20 § har vunnit laga kraft på grund av att det har överklagats, skall rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att tvisteföremålet överläts och om tredje mans deltagande i rättegång tillämpas.

Paragrafen saknar motsvarighet i hälsovårdsstadgan.

Eftersom nämndens beslut inte behöver ha vunnit laga kraft innan inskrivning sker kan den situationen uppstå att nämndens beslut överklagas och att fastigheten därefter överläts. Frågan om den nye ägarens rätt att inträda i den klagandes ställe måste då regleras. På samma sätt som i bostadsförvaltningslagen (1977:792) har frågan lösts genom hänvisning till 13 kap. 7 § rättegångsbalken. Om beslutet har vunnit laga kraft, har en ny ägare inte möjlighet att anföra besvär över det ursprungliga beslutet, varför denna situation inte nämns i paragrafen.

Avgifter

22 § Regeringen kan föreskriva att särskilda avgifter får tas ut i ärenden enligt denna lag. Regeringen får överlåta åt kommunen att meddela föreskrifter om sådana avgifter.

Paragrafen saknar motsvarighet i hälsovårdsstadgan. Avgifter kan komma i fråga för tillståndsprövning och sådana tjänster av servicekaraktär som miljö- och hälsoskyddsnämnden utför åt allmänheten.

Ansvar och besvär

23 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 6, 7 eller 9 §, 10 § första stycket, 11 § första stycket eller 12 § eller mot en föreskrift som meddelats med stöd av denna lag. Till böter döms den som inte uppfyller villkor som meddelats med stöd av 14 §.

Ansvar enligt första stycket inträder ej om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

De i förslaget intagna straffbestämmelserna motsvarar i stort dem som finns i gällande hälsovårdsstadga. Påföljden för brott mot hälsoskyddslagen har skärpts i och med att fängelse införts som påföljdmöjlighet. Anledningen härtill är främst att vissa brott mot lagen kan medföra betydande sanitära olägenheter och att fängelse finns i straffskalan i fråga om liknande brott i exempelvis miljöskyddslagen. Fängelse bör dock inte komma i fråga annat än för särskilt grova brott.

24 § En tillsynsmyndighet får bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

Bestämmelsen är med endast en redaktionell ändring överförd från 86 § fjärde stycket hälsovårdsstadgan.

25 § Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt bestämmelse som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen genom besvär.

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Besvärsordningen är den som gäller för s.k. förvaltningsbesvär.

Hälsoskyddet i krig m.m.

26 § Regeringen bemyndigas att meddela särskilda föreskrifter om hälsoskyddet i krig, vid krigsfara eller under sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att riket har befunnit sig i krig eller krigsfara.

I denna paragraf föreskrivs att regeringen får meddela särskilda bestämmelser om hälsoskyddet i bl.a. krig. Regeringen får alltså med stöd av denna paragraf meddela bestämmelser för krigssituation som i erforderlig utsträckning tar över den lagstiftning rörande hälsoskyddet som gäller under fredstid. Liksom i fråga om annan beredskapslagstiftning kan sådana författningar utfärdas redan i fredstid.

4.2 Förslaget till lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

Som framgår av den allmänna motiveringen bör den centrala tillsynen över kontrollen av dricksvatten och annat hushållsvatten i fortsättningen utövas

av livsmedelsverket och livsmedelslagens bestämmelser tillämpas fullt ut på sådant vatten.

F.n. är socialstyrelsen central tillsynsmyndighet när det gäller kontrollen av konsumtionsvatten och kontrollen regleras i hälsovärdsstadgan.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock föreskriva att lagen helt eller delvis skall gälla hantering av vatten i enskilt hushåll eller i kök som avses i första stycket, om vattnet är avsett att drickas eller att användas vid hantering av livsmedel.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpning i fråga om vissa slag av livsmedel eller livsmedelstillsatser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

Dricksvatten och annat hushållsvatten faller under livsmedelslagens definition av livsmedel. Tillämpningsområdet är emellertid f.n. inskränkt genom bestämmelsen i 4 § som är föranledd av hälsovärdsstadgans bestämmelser om vattenförsörjning och vattenundersökning m.m. Denna bestämmelse har nu upphävts. I samband därmed har också en omredigering skett på så sätt att andra och tredje styckena i nuvarande 3 § utgör nya 4 §. I 3 § har i stället första stycket kompletterats med ett nytt andra stycke, som innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utvidga lagens tillämpningsområde till konsumtionsvatten i enskilt hushåll. Denna fråga har behandlats i den allmänna motiveringen.

28 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undersökning och annan kontroll som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag.

Enligt livsmedelsförordningen (1971:807) skall tillsynsmyndigheterna fortlöpande ta de prover och göra de undersökningar som krävs för tillsynen av livsmedelshanteringen (46 §). Livsmedelsverket anvisar tillsynsmyndigheterna de laboratorier som i första hand skall anlitas vid tillsynsverksamheten. Livsmedelsverket kan också godkänna enskilda laboratorier för vissa slags undersökningar av livsmedels beskaffenhet (50 §). Verket skall årligen offentliggöra en förteckning över anvisningslaboratorierna och de godkända livsmedelslaboratorierna med uppgift om deras kompetens (51 §). I hälsovärdsstadgan finns, som nämnts, bestämmelser om att vattenundersökningar får utföras endast av vissa laboratorier eller av personer med särskilt förordnande. Enligt hälsovärdsstadgeutredningens mening bör vattenundersökning utföras vid särskilt godkända laboratorier.

Detta normsystem behöver anpassas bättre till den nya RF. Tillsynsreglerna i livsmedelslagen bör således kompletteras med ett bemyndigande för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undersökningar och andra kontrollåtgärder som behövs för att trygga efterlevnaden av lagen.

Med det föreslagna bemyndigandet får regeringen och livsmedelsverket i huvudsak samma normgivningskompetens som f.n. att meddela föreskrifter om auktorisation av laboratorier och reglera i vilka fall endast sådana särskilt godkända laboratorier skall anlitas vid kontroll av livsmedel. Auktorisationen bör avse laboratorier och inte såsom f.n. gäller i fråga om vatten enskilda personer.

I livsmedelslagstiftningen och i hälsovårdsstadgan föreskrivna undersökningar är delvis tvingande och faller därmed, i den mån det inte är fråga om egenkontroll, i den delen under begreppet officiell provtagning. Enligt lagen (1974:896) om riksprovplatser m.m. gäller som huvudregel att sådan skall utföras vid riksprovplats, vilket garanterar sakkunnighet och opartiskhet. Vid lagens tillkomst gjordes den omedelbart tillämplig endast på nyttillkommande provning och det angavs (prop. 1974:162, s. 19) att på vissa områden, bl.a. när det gäller kontroll enligt livsmedelslagen, det tills vidare kunde vara motiverat att begränsa sig till samråd och informationsutbyte mellan berörda organ.

I riksprovplatslagen finns bestämmelser om ett särskilt auktorisationsförfarande, där provningen uteslutande inriktas på om organet har kompetent personal och lämplig utrustning. Lagen gör det dock inte möjligt att på detta sätt auktorisera särskilda organ för att utföra officiell provtagning.

För närvarande övervägs ett förslag att ändra riksprovplatslagen på så sätt att möjlighet öppnas för att meddela auktorisation för officiell provning (jfr prop. 1981/82:121). Bakgrunden är ett förslag från företagshälsovårdsutredningen att inom ramen för riksprovplatslagstiftningen kunna skapa ett auktorisationssystem för laboratorier på arbetsmiljöområdet. Resultatet av dessa överväganden kan få betydelse för frågan om hur auktorisationssystemet för livsmedelskontrollen skall utformas. Det ankommer på regeringen att besluta i dessa frågor.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. hälsoskyddslag,
2. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511).

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1982-04-01

Närvarande: f. d. justitierådet Petrén, regeringsrådet Delin, justitierådet Bengtsson.

Enligt lagrådet den 26 mars 1982 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 25 mars 1982 har regeringen på hemställan av statsrådet Ahrlund beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. hälsoskyddslag,
2. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511).

Förslagen har inför lagrådet föredragits av kammarrättsassessorn Christer Lindau.

Förslagen föranleder följande yttrande:

Förslaget till hälsoskyddslag

Allmänna synpunkter

Lagrådet:

Den föreslagna hälsoskyddslagen har i stora delar karaktär av ramlag. Åtskilliga materiella detaljföreskrifter i hälsovårdsstadgan har utmönstrats och avses, i den mån behov alltjämt föreligger, bli ersatta av föreskrifter som skall meddelas av regeringen eller, efter dess bemyndigande, av kommunerna. Kommunerna lämnas större frihet än tidigare att meddela bestämmelser på hälsoskyddets område. Den statliga kontroll som den nuvarande ordningen innebär blir i viss mån försvagad. Sålunda kommer systemet med en normalhälsovårdsordning och underställning av lokala hälsovårdsordningar (67 och 68 §§ hälsovårdsstadgan) att slopas, något som framstår som diskutabelt bl. a. med tanke på att förslaget innebär att frihetsstraff kan följa på överträdelse av lokala föreskrifter (jfr 23 § i förslaget). Möjligheten till omprövning av kommunala bestämmelser är dessutom begränsad, eftersom de endast kan angripas genom kommunalbesvär. Härtill kommer att regeln i 65 § andra stycket hälsovårdsstadgan (jfr också 70 §), att genom föreskrift i lokal hälsovårdsordning inte skall läggas onödigt tvång på allmänheten eller annars göras obefogad inskränkning i den enskildes frihet, saknar motsvarighet i förslaget.

Anförda förhållanden medför att rättssäkerhetsfrågan påkallar särskild uppmärksamhet. Man får visserligen utgå från att regeringens delegationsrätt och kommunernas befogenheter att meddela föreskrifter utövas med

omdöme och utan att oskäligt intrång görs i den enskildes frihet. Det kan också framhållas att principen i 6 §, att skyldigheten att vidta åtgärder mot sanitär olägenhet endast avser vad som skäligen kan krävas, måste få betydelse även i fråga om innehållet av kommunala föreskrifter som ålägger de enskilda sådana åtgärder. Helt tillfredsställande förefaller dock inte den föreslagna ordningen. Uppenbarligen är det av väsentlig vikt att inte genom lokala hälsoskyddsföreskrifter införs oskäliga restriktioner i handlingsfriheten för allmänheten i stort eller för vissa kategorier av enskilda. Lagrådet förordar att en motsvarighet till den nämnda regeln i 65 § hälsovårdsstadgan intas i hälsoskyddslagen (jfr nedan vid 2 §). – Också i övrigt framstår vissa regler i förslaget som tveksamma bl. a. från rättssäkerhetssynpunkt, vilket föranlett ändringsförslag från lagrådets sida (se särskilt vid 23 § nedan). Om de av lagrådet föreslagna jämkningarna i lagtexten vidtas, synes förslaget i stort inte möta betänkligheter från de synpunkter lagrådet har att beakta.

1 §

Lagrådet:

Paragrafens andra stycke innehåller den viktiga definitionen av begreppet sanitär olägenhet. Den innebär såtillvida ett avsteg från begreppets nuvarande innebörd att ett närmande sker till regeltekniken i miljöskyddslagen (se avsnitt 2.5 i remissen). Detta framstår också som välmotiverat. När det gäller att ange de störningar som faller inom begreppet, avviker emellertid ordalagen från miljöskyddslagens formulering i dess närmast motsvarande bestämmelse. Förevarande paragraf utesluter störning som är "enbart tillfällig", vilket skall jämföras med uttrycket "helt tillfällig" i 1 § första stycket 3 miljöskyddslagen. I vad mån avsikten är att de olika uttryckssätten skall ange att skillnad skall förefinnas i fråga om kravet på varaktighet för tillämplighet av den föreliggande lagen och miljöskyddslagen framgår ej av motiveringen. Ej heller framstår det som utan vidare klart att en sådan skillnad bör finnas. Anledning att begagna olika uttryckssätt i de två lagarna synes därför ej föreligga. Det förordas därför att i andra stycket uttrycket "enbart tillfällig" utbytes mot orden "helt tillfällig".

Bengtsson är av skiljaktig mening på sätt framgår av följande yttrande: Enligt min mening är det diskutabelt, om man ens bör utesluta tillfälliga störningar från begreppet sanitär olägenhet. Det är en sak att sådana störningar inte innefattar miljöfarlig verksamhet; traditionellt faller de inte inom immissionernas område, och miljöskyddslagens regler om tillstånd och kontroll kan synas passa mindre väl för sådana fall. Det behöver emellertid inte innebära att man skall hålla sådana företeelser utanför hälsoskyddslagens räckvidd. Det kan föreligga ett behov av att förebygga helt tillfälliga förfaranden, när de medför fara för människors hälsa – exempelvis en enstaka, men kraftig sprängning, som innebär risk för hörselskador bland

personer i omgivningen. Några rationella skäl att låta sådana störningar falla utanför lagstiftningens område är svåra att finna – utom kanske att de inte är så vanligt förekommande. Att begreppet sanitär olägenhet traditionellt inte ansetts tillämpligt på tillfälliga störningar kan knappast åberopas i sammanhanget, eftersom definitionen ändå innebär en viss ändring i gällande rätt. Genom undantaget för ringa störningar hindrar man, att myndigheterna får syssla med rena bagateller. Jag förordar därför i första hand att orden "är enbart tillfällig" utgår ur andra stycket. I andra hand ansluter jag mig till lagrådets ståndpunkt, att "enbart" bör ändras till "helt".

2 §

Lagrådet:

Under hänvisning till de allmänna synpunkter på lagen som lagrådet ovan anfört förordar lagrådet att som ett andra stycke i paragrafen tilläggs följande.

"Vid meddelande av kommunala föreskrifter till skydd mot sanitära olägenheter skall tillses, att därigenom inte läggs onödigt tvång på allmänheten eller annars görs obefogad inskränkning i den enskildes frihet."

18 §

Lagrådet:

Enligt tredje stycket får hälso- och miljöskyddsnämnden förordna om rättelse på en enskild persons bekostnad så snart denne underlåter att vidta åtgärd som åligger honom enligt den föreslagna lagen eller med stöd därav meddelade bestämmelser, utan att förordnandet föregåtts av något föreläggande. Detta avviker från vad som gäller enligt jämförlig lagstiftning: inte ens i miljöskyddslagen, där betydligt allvarigare olägenheter kan bli aktuella, har någon motsvarande bestämmelse getts (jfr 40 § nämnda lag, se vidare t. ex. 17 § lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.). Något skäl för avvikelsen har inte anförts. Visserligen kan det tänkas fall där brådskande rättelseåtgärder kan vara av nöden, men med hänsyn till de föga preciserade förpliktelser som lagförslaget innebär för de enskilda – en synpunkt som lagrådet återkommer till under 23 § – framstår förslaget som alltför långtgående på denna punkt. Befogenheten att ingripa på angivet sätt bör i vart fall inskränkas, lämpligen till fall där fara är i dröjsmål. Lagrådet förordar att tredje stycket får följande jämkade lydelse:

"Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av denna lag och efterkommer han inte miljö- och hälsoskyddsnämndens föreläggande om

rättelse. får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad. Är fara i dröjsmål, får sådant förordnande meddelas också utan föregående föreläggande.”

20 §

Lagrådet:

Bestämmelsen i första stycket bör ges en sådan formulering att den direkt utsäger att inskrivningsmyndigheten har att göra anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken när miljö- och hälsoskyddsnämnden begär det. Avsikten är, att prövningen av frågan huruvida föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och nämnden alltså är berättigad begära att anteckning skall ske, inte skall ankomma på inskrivningsmyndigheten. Nämndens beslut om begäran om anteckning kan emellertid överklagas genom förvaltningsbesvär.

Regeln i tredje stycket har sådant samband med bestämmelserna i första stycket att den bör upptagas i detta stycke.

Den i andra stycket stadgade skyldigheten för nämnden att anmäla vissa förhållanden, som innebär att anteckningen förlorat sin betydelse, bör avse även det fallet att det antecknade föreläggandet eller förbudet upphävts genom lagakraftvunnet beslut.

Med hänsyn till det anförda förordas att bestämmelserna i förevarande paragraf ges följande lydelse.

”Om miljö- och hälsoskyddsnämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud samt föreläggandet eller förbudet är av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, får nämnden översända beslutet om föreläggandet eller förbudet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har sådan anteckning skett gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. Utsatt vite gäller dock inte mot ny ägare av egendomen, men nämnden får utsätta nytt vite för denne.

Har ett antecknat föreläggande eller förbud upphävts genom lagakraftvunnet beslut eller har den åtgärd som avses med föreläggandet vidtagits eller har ändamålet med föreläggandet förfallit, skall miljö- och hälsoskyddsnämnden, så snart den fått vetskap därom, anmäla förhållandet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Om nämnden inte gör anmälan skall länsstyrelsen på ansökan av egendomens ägare göra sådan anmälan.”

Godtages lagrådets nedan vid 21 § framförda förslag att den under angivna paragraf upptagna regeln skall utgå, kan lämpligen andra stycket erhålla den sålunda ledigblivna beteckningen 21 §. Därvid bör stadgandet inledas med orden:

”Har ett enligt 20 § antecknat föreläggande .-.-.-.”

21 §

Lagrådet:

Paragrafen hänvisar i visst fall till rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att tvisteföremålet överlåtes och om tredje mans deltagande i rättegång. Avsikten är enligt specialmotiveringen att reglera ny ägares rätt att inträda i den klagandes ställe. Paragrafen avser emellertid situationen vid förvaltningsprocess mellan enskild och myndighet. Det står klart att inte rättegångsbalkens regler i ämnet här kan direkt tillämpas mer än i vissa delar, även fränsett att i reglerna talas om käranden och svaranden i tvistemål (jfr t. ex. 13 kap. 7 § första stycket RB). Det synes tveksamt, om man i lagtexten i förevarande paragraf uttryckligen bör hänvisa till rättegångsbalkens regler. Att märka är att enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer den nye ägaren torde ha rätt att utan särskilt lagstöd inträda i besvärprocessen i den situation man här haft i sikte (jfr Westerberg, Allmän förvaltningsrätt, 3 uppl. 1978 s. 22 med där anført rättsfall). Någon hänvisning till rättegångsbalken har inte heller skett i lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande, där 19–21 §§ avser en i viss mån liknande situation. Övervägande skäl talar för att bestämmelsen i 21 § såsom obehövlig får utgå. Som anförts under 20 §, kan i så fall bestämmelsen i andra stycket av den paragrafen i stället erhålla beteckningen 21 §.

23 §

Lagrådet:

I bestämmelsen straffbeläggs uppsåtliga och oaktsamma överträdelse av vissa stadganden i lagförslaget. Delvis är dessa emellertid så allmänt hållna, att en straffsanktionering i den föreslagna utformningen knappast är förenlig med rättssäkerhetens krav. Till en början gäller detta brott mot 6 §. Redan begreppet sanitär olägenhet är svårt att precisera, och ännu svårare är det att klarlägga vilka åtgärder mot sådana olägenheter som i olika situationer skäligen kan krävas. Någon lika allmänt hållen straffsanktionerad regel förekommer inte i hälsovårdsstadgan och för övrigt inte heller i miljöskyddslagen, som riktar sig mot liknande förfaranden. Att märka är att – i motsats till vad som gäller enligt hälsovårdsstadgan – fängelse ingår i straffskalan enligt lagförslaget.

Straffbestämmelsen synes i denna del inte kunna godtas. Det är nödvändigt att precisera de förfaranden som förbjödes vid äventyr av straffpåföljd. Visserligen utgör stadgandet en naturlig följd av den lagstiftningsteknik som används i förslaget; men när det gäller straffpåföljder måste en annan teknik tillgripas, om man inte vill avstå från att straffbelägga de aktuella förfarandena. Lämpligen bör i stället en konkretisering ske av de sanitära olägenheter som bestämmelsen riktar sig mot genom att man med

stöd av lagen meddelar en sådan föreskrift som avses i 8 kap. 7 § andra stycket regeringsformen.

Liknande invändningar kan riktas mot straffsanktioneringen av de allmänt hållna reglerna i 7 § första stycket och 9 § i lagförslaget. Även hänvisningen till 10 §, varigenom man bl. a. skulle straffbelägga att någon av oaktsamhet inte håller en byggnad, lokal eller anläggning fri från ohyra, synes gå långt utöver bestämmelsens syfte. Slutligen måste även 11 § första stycket anses alltför allmänt formulerat för att bestämmelsen – i motsats till vad som är fallet med den i sak helt överensstämmande regeln i 57 § hälsovårdsstadgan – skulle straffsanktioneras.

Lagrådet förordar att första stycket i paragrafen får följande lydelse:

”Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 7 § andra stycket eller 12 § eller mot en föreskrift som meddelats med stöd av denna lag. Till böter .-.-.-. 14 §.”

Bengtsson tillägger för sin del: Enligt min mening kan det ifrågasättas, om det är helt förenligt med regeringsformens principer om normgivningskompetensen att – som här har skett – föreskriva fängelse för överträdelse av föreskrift som meddelas med stöd av lagen, såvitt gäller föreskrifter som kommun meddelar efter delegation enligt 11 eller 13 §. Bestämmelsen i 8 kap. 7 § andra stycket regeringsformen synes ta sikte på överträdelse av sådana föreskrifter som regeringen direkt beslutar – inte sådana som kommun meddelar på grund av regeringens delegation. (Jfr prop. 1973:90 s. 315, *Holmberg-Stjernquist*, *Grundlagarna* s. 273 f, *G. Petrén-Ragnemalm*, *Sveriges grundlag* s. 187 och *H. Strömberg* i *Förvaltningsrättslig tidskrift* 1976 s. 57.) Regeringsformens delegationsregel i 8 kap. 11 § kan knappast anses syfta till att ge kommunen möjlighet att besluta så strängt sanktionerade normer (jfr prop. 1973:90 s. 319 f). Visserligen förekommer i en del andra lagar straffbud av det aktuella slaget, varvid en delegation till förvaltningsmyndighet förutsetts (se prop. 1981/82:94 s. 261, där frågan mera ingående diskuteras). Men det är ett längre gående avsteg från tanken bakom 8 kap. 7 § andra stycket att kommuner, med deras ofta skiftande bedömning av olika hälsooskyddsfrågor, skall få motsvarande behörighet – och detta utan att deras normbeslut underställs statlig myndighet. Även om det anförda inte skulle motivera någon ändring i straffbestämmelsen i den aktuella delen, bör det enligt min mening beaktas vid tillämpning av lagförslagets delegationsregler.

Övergångsbestämmelserna

Lagrådet:

Om hälsovårdsnämnd före den 1 juli 1983 har meddelat föreskrifter enligt 70 § hälsovårdsstadgan eller har meddelat föreläggande, förbud eller

tillstånd med stöd av stadgan, bör beslutet gälla som om det meddelats med stöd av motsvarande bestämmelser i hälsoskyddslagen eller livsmedelslagen. Lagrådet förordar att som punkt 2 i övergångsbestämmelserna intages följande övergångsregel:

”I fråga om föreskrift enligt 70 § nämnda stadga samt med stöd av stadgan meddelat föreläggande, förbud eller tillstånd skall så anses som om beslutet meddelats med stöd av motsvarande bestämmelser i ny lag.”

Lagförslaget ger ej något besked om vad som efter den 1 juli 1983 skall gälla beträffande de enligt hälsovårdsstadgan inrättade hälsovårdsnämnderna fram till dess nästa kommunala val förrättats (jfr 3 kap. 5 § första stycket kommunallagen). Lämpligen bör de befintliga nämnderna fortsätta att fungera som miljö- och hälsoskyddsnämnder enligt den nya lagen. Lagrådet förordar att detta klargörs genom en som punkt 3 betecknad övergångsregel av följande innehåll:

”De enligt hälsovårdsstadgan inrättade hälsovårdsnämnderna skall fram till utgången av den mandattid som löper vid lagens ikraftträdande fullgöra de uppgifter som enligt den nya lagen ankommer på miljö- och hälsoskyddsnämnd.”

Godtages lagrådets förslag skall den under punkt 2 i förslaget upptagna regeln betecknas punkt 4.

Förslaget till lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

Lagrådet:

Lagförslaget föranleder ej erinran.

Beträffande ikraftträdandebestämmelsen hänvisas till vad lagrådet anfört vid övergångsbestämmelserna till förslaget till hälsoskyddslag.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-04-22

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Ahrland

Proposition med förslag till hälsoskyddslag, m. m.

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. hälsoskyddslag,
2. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför följande beträffande förslaget till hälsoskyddslag.

Allmänna synpunkter

Lagrådet har framhållit att den statliga kontroll som den nuvarande ordningen innebär i viss mån försvagas genom förslaget. Lagrådet har här pekat på att systemet med en normalhälsovårdsordning och underställning av lokala hälsovårdsordningar slopas. Enligt lagrådet framstår detta som diskutabelt bl. a. med tanke på att förslaget innebär att frihetsstraff kan följa på överträdelse av lokala föreskrifter. Härtill kommer, påpekar lagrådet, att regeln i 65 § andra stycket hälsovårdsstadgan att föreskrifter i lokala hälsovårdsordningar inte får lägga onödigt tvång på allmänheten eller annars göra obefogad inskränkning i den enskildes frihet saknar motsvarighet i förslaget. Det anförda, framhåller lagrådet, medför att rättssäkerhetsfrågan påkallar särskild uppmärksamhet. Lagrådet utgår dock från att regeringens delegationsrätt och kommunernas befogenhet att meddela föreskrifter utövas med omdöme och utan att oskäligt intrång görs i den enskildes frihet

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 25 mars 1982.

samt att skälighetsprincipen i 6 § måste få betydelse även beträffande kommunala föreskrifter.

Lagrådet förordar att en motsvarighet till den nämnda regeln i 65 § hälsovårdsstadgan tas in som ett andra stycke i 2 § samt att 23 § ändras så, att de allmänt hållna reglerna inte straffsanktioneras.

För egen del anser jag att lagrådet har något överdrivit riskerna med den föreslagna ordningen. Enligt 13 § lagförslaget får regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, en kommun meddela ytterligare föreskrifter till skydd mot sanitära olägenheter. – Också dessa föreskrifter skall utformas så, att skyldigheten att vidta åtgärder mot sanitär olägenhet föreligger endast i de fall åtgärder skäligen kan krävas. – Regeringens befogenheter är således i princip oförändrade i förhållande till vad som f. n. gäller. Däremot vidgas i förslaget kommunernas möjligheter att meddela föreskrifter. Regeringen avgör emellertid i vilka frågor som kommunerna skall ha rätt att meddela ytterligare föreskrifter till skydd mot sanitära olägenheter. Regeringen kan härvid begränsa bemyndigandet på det sätt som regeringen finner lämpligt. Nuvarande system med en normalhälsovårdsordning och lokala hälsovårdsordningar, som fastställs av länsstyrelsen, innebär dock en fastare statlig styrning än den nu föreslagna ordningen. Denna vidgade befogenhet för kommunerna har, såsom jag framhållit i den allmänna motiveringen, varit ett av syftena med den nya lagstiftningen. Principen att ge kommunerna ökande befogenheter har under senare år klart uttalats i ett flertal propositioner som antagits av riksdagen. En sådan strävan har också präglat nyare lagstiftning. Denna utveckling behöver inte stå i strid mot kravet på att slå vakt om den enskildes rättssäkerhet. En garanti för den enskildes rättssäkerhet innebär möjligheten att få beslut prövade i högre instans. Denna har dock ofta av olika skäl begränsade möjligheter att ändra eller upphäva beslut som kan inkräkta på den enskildes rättssäkerhet. Genom det av lagrådet föreslagna tillägget vidgas besvärinstansernas möjligheter i detta avseende något. Jag vill av dessa skäl inte motsätta mig lagrådets förslag att en motsvarighet till bestämmelsen i 65 § andra stycket hälsovårdsstadgan tas in som ett andra stycke i 2 § av den föreslagna hälsoskyddslagen. Som jag strax skall redogöra för, föreslår jag också att 23 § ändras på det sätt som lagrådet har förordat. Lagrådet har förklarat att om dessa ändringar görs möter förslaget i stort inte betänkligheter från de synpunkter som lagrådet har att beakta. Härtill kommer att jag även avser att förorda att fängelse som påföljd utmönstras ur lagförslaget, vilket ytterligare torde tillgodose lagrådets önskemål beträffande lagens utformning.

1 §

Jag delar lagrådets uppfattning att uttrycket "enbart tillfällig" i paragrafens andra stycke bör bytas ut mot orden "helt tillfällig".

2 §

Lagrådets förslag i denna del har jag kommenterat under rubriken allmänna synpunkter.

18 §

Jag har i sak inte någon erinran mot att lagtexten ändras på det sätt som lagrådet föreslagit. Jag föreslår dock att orden "Är fara i dröjsmål" i lagrådets förslag byts ut mot "I brådsnande fall". Detta uttryck är lättare att förstå och används dessutom i paragrafens första stycke.

20 §

Såsom lagrådet har framhållit är avsikten med bestämmelsen i paragrafens första stycke att prövningen av frågan huruvida ett föreläggande eller förbud är av större betydelse skall ankomma endast på miljö- och hälsoskyddsnämnden och således inte på inskrivningsmyndigheten. Jag delar därför lagrådets uppfattning att bestämmelsen blir tydligare om den formuleras så att den direkt utsäger att inskrivningsmyndigheten har att göra anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken när miljö- och hälsoskyddsnämnden begär det.

Jag kan också instämma i lagrådets uppfattning att regeln i paragrafens tredje stycke har ett sådant samband med bestämmelserna i första stycket att den bör upptas i detta stycke.

Jag har inte heller någon erinran mot att paragrafens andra stycke kompletteras på det sätt som lagrådet har föreslagit. Vissa mindre, redaktionella ändringar bör dock göras i lagrådets förslag.

21 §

Lagrådet har föreslagit att bestämmelsen utgår såsom obehövlig, eftersom en ny ägare enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer torde ha rätt att utan särskilt lagstöd träda in i besvärprocessen i den situation man här har haft i sikte. Jag delar lagrådets uppfattning, att en särskild bestämmelse inte behövs för att tillförsäkra en ny ägare rätten att träda in i besvärprocessen. Specialmotiveringen i lagrådsremissen har emellertid på denna punkt fått en något missvisande utformning. Bestämmelsen tar nämligen inte främst sikte på en ny ägares rätt att träda in i besvärprocessen utan hans skyldighet att på yrkande av motparten – miljö- och hälsoskyddsnämnden – inträda som part i rättegången. En sådan regel förhindrar möjligheten att fördröja ett ärende genom att överlåta fastigheten till en ny ägare. Skyldigheten för den nye ägaren att träda in i processen torde inte kunna grundas på allmänna förvaltningsrättsliga principer. I sitt yttrande över förslaget till bostadssane-

ringslag fann lagrådet att en motsvarande regel var nödvändig (prop. 1973:22, s. 125–126). Med hänsyn till det anförda förordar jag att bestämmelsen i 21 § kvarstår.

23 §

Lagrådet har pekat på att vissa av de regler som straffsanktionerats i förevarande paragraf är så allmänt hållna, att en straffsanktonering i den föreslagna utformningen knappast är förenlig med rättssäkerhetens krav. Lagrådet har därför föreslagit att dessa regler utmönstras ur paragrafen.

För egen del vill jag påpeka att det huvudsakliga syftet med att straffbelägga uppsåtliga oaktsamma överträdelser av de aktuella reglerna varit att markera den skärpta syn man numera har på den här typen av brottslighet. Detta synsätt har under senare år kommit till uttryck i författningar inom angränsande områden, bl. a. genom ändringar i 13 kap. brottsbalken och i miljöskyddslagen (1969:387). Också förslaget att införa fängelse i straffskalan är ett utslag av detta skärpta synsätt. En naturlig följd av den lagstiftningsteknik som används i förslaget är att bestämmelserna i lagen med nödvändighet blir allmänt hållna. Att straffbelägga sådana bestämmelser kan dock, såsom lagrådet påpekat, innebära vissa risker för den enskildes rättssäkerhet. Vid en avvägning mellan här motstående intressen måste hänsynen till rättssäkerheten väga tyngst. Jag kan därför ansluta mig till uppfattningen, att de av lagrådet påpekade stadgandena inte bör vara straffsanktionerade. De kvarvarande straffbelagda bestämmelserna är av sådan art, att det kan ifrågasättas om överträdelse av dem bör kunna straffas med fängelse. Vidare kan det vara tveksamt om bestämmelser som meddelas av en kommun bör vara straffsanktionerade med fängelse. Jag anser därför att fängelse som påföljd inte bör stå kvar i paragrafen.

Den nu föreslagna ändringen behöver inte innebära att lagstiftningen härigenom blir mindre effektiv. Liksom hittills torde det vara lämpligt att komma till rätta med störande verksamheter genom att nämnden först ger råd och anvisningar om de åtgärder som behöver vidtas. Skulle detta inte leda till önskat resultat bör nämnden ingripa med förelägganden eller förbud, i förekommande fall förenade med vite. Med en sådan ordning får ett direkt straffbeläggande av olika förfaranden mindre betydelse för lagstiftningens effektivitet. Vidare kan, som lagrådet har framhållit, i de fall det finns ett behov av det, straffvärda förfaranden i stället straffbeläggas genom att sådana föreskrifter som avses i 8 kap. 7 § andra stycket regeringsformen meddelas med stöd av lagen. Slutligen gäller att de verkligt straffvärda fallen torde kunna beivras enligt brottsbalken eller miljöskyddslagen.

Jag har ingen erinran mot lagrådets förslag till ny lydelse av paragrafen. En mindre redaktionell ändring av paragrafen behöver dock göras som följd av att fängelse föreslås utgå som påföljd.

Övergångsbestämmelserna

Jag biträder lagrådets förslag att övergångsbestämmelserna bör kompletteras med ytterligare två punkter. Jag föreslår dock att de nya punkterna får en något annorlunda språklig utformning än den som lagrådet har föreslagit.

Övrigt

Vissa redaktionella ändringar har gjorts i 12 och 16 §§.

2 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av utredningens förslag

Inledning

Under de senaste decennierna har en rad olika åtgärder vidtagits i Sverige för att förbättra den miljö i vilken människorna lever. Det finns olika anledningar härtill men en är den ökade uppmärksamhet som riktats mot olika yttre faktorer som har påverkat och som påverkar såväl människors hälsa som miljö. De nuvarande hälsovårdsnämnderna har härigenom fått allt fler uppgifter.

Ett flertal olika författningar reglerar hälsovårdsnämndernas arbete för att skydda människans hälsa. Utöver hälsovårdsstadgan finns sålunda lagstiftning avseende miljöskydd och skydd mot hälso- och miljöfarliga varor, livsmedelshygien, yrkeshygien, smittskydd och djurskydd m. m.

Hälsovårdsstadgeutredningen, HSU, har haft i uppdrag att göra en allmän översyn av hälsovårdsstadgan (1958:663).

Allmänna förutsättningar m. m.

HSU har som allmänna förutsättningar (avsnitt 3) i sitt arbete haft dels samhällsutvecklingen med dess risker för miljön och för den enskilde, dels kommunernas förbättrade möjligheter att klara olika uppgifter inom omgivningshygienen och dels betydelsen av att den framtida nämnden får möjlighet att aktivt delta i främst det kommunala planeringsarbetet. HSU har förutsatt att nämnden kommer att bli lokal tillsynsmyndighet enligt miljöskyddslagen.

HSU har gjort en bedömning av framtidsperspektivet (avsnitt 3.1) varvid HSU har konstaterat att mycket har gjorts för att förbättra människans livsmiljö men att mycket ännu återstår. I detta sammanhang kan nämnas störningar från motorfordon och kontroll av kemiska ämnen i allmänhet. Vidare bör i detta sammanhang framhållas att när de mest påtagliga kända olägenheterna har minskats kommer nästa steg att kosta mer i relation till resultaten än tidigare steg har gjort. Prioriteringen blir då viktigare än tidigare och detta kommer att ställa större krav än hittills på s. k. kostnads/nyttaanalys som underlag för allmänna riktlinjer och för enskilda beslut.

HSU har begränsat sitt arbete till att omfatta "allmän hälsovård" (avsnitt 6.1.1). Därmed har HSU inte behandlat frågor om sjukvård eller individuell hälsovård. "Allmän hälsovård" är ett begrepp med hävd. Ordet "vård" kopplas emellertid ofta till sjukvård, men målsättningen för hälsovårdsarbe-

tet är att skydda individernas hälsa så att sjukdom inte uppstår. Eftersom det inte är fråga om vård utan om förebyggande åtgärder föreslår HSU att begreppet "allmän hälsovård" byts ut mot "hälsoskydd". Detta uttryck markerar även att nämnden har att arbeta aktivt i förbyggande syfte.

HSU föreslår, för att betona miljöfrågornas ökade betydelse i nämndens arbete, miljö- och hälsoskyddsnämnd som ny benämning på nämnden (avsnitt 8.14).

HSU föreslår att den nya författningen skall bestå av en ramlag, hälsoskyddslagen, och en tillämpningsförfordning, hälsoskyddsförfordningen. HSU föreslår också att förvaltningsmyndighet och i vissa fall kommun efter regeringsbemyndigande skall få meddela ytterligare föreskrifter. Härigenom faller behovet av normalhälsovårdsordning och lokala hälsovårdsordningar bort. Såväl författningen som nämnda föreskrifter förutsätts kompletterade med allmänna råd utfärdade av centrala förvaltningsmyndigheter.

HSU har också studerat begreppet "sanitär olägenhet" (avsnitt 6.1.2). Denna studie har lett till att HSU inte föreslår förändring av begreppet eftersom andra uttryck inte belyser sakförhållandena på ett bättre sätt. HSU har funnit det nödvändigt att begreppet "sanitär olägenhet" är flexibelt med hänsyn till att nya förhållanden ständigt uppkommer på det omgivningshygieniska området. I lagen har föreslagits en definition av begreppet. Där sägs att med sanitär olägenhet avses sådan ej tillfällig störning som kan medföra olägenhet av någon betydelse för människors hälsa.

Lagen syftar till att undanröja det som kallas sanitär olägenhet. Det är därför nödvändigt att lagen blir tillämplig på olika förhållanden. HSU föreslår att hälsoskyddslagen i allt väsentligt skall gälla i hela riket (avsnitt 8.11). HSU anser inte att det behövs särbestämmelser för hälsovårdstättort (avsnitt 8.9) eller för försvarsmakten (avsnitt 8.12).

HSU:s uppdrag har även omfattat samordning mellan den föreslagna författningen och miljöskyddslagen. I detta avseende har HSU funnit att gränsdragningsproblemen mellan dessa författningar i stort kommer att försvinna om miljö- och hälsoskyddsnämnden blir lokal tillsynsmyndighet enligt miljöskyddslagen (avsnitt 4).

Planering m. m.

HSU har bedömt frågan om miljö- och hälsoskyddsnämndens medverkan i planeringen som mycket betydelsefull (avsnitt 5.1). Anledningen härtill är inte endast att nämnden skall ha möjlighet att bevaka miljö- och hälsoskyddsaspekter i planeringen utan även att nämnden i planeringsarbetet aktivt skall kunna verka för en god livsmiljö. Nämnden bör genom sin kunskap se till att underlaget breddas inför slutliga ställningstaganden. Genom en sådan aktiv insats får nämnden möjlighet att medverka till att förebygga eventuella misstag i planeringen, som senare kan visa sig svåra och dyrbara att rätta till. HSU har därför betonat angelägenheten av att miljö- och hälsoskyddsnämnd

och dess förvaltning i ökad utsträckning och på ett tidigt stadium engageras i den fysiska planeringen. HSU:s förslag syftar också till att ge nämnden bättre möjligheter att delta i planeringen. I hälsoskyddslagen har detta kommit till uttryck genom att det i lagens första paragraf sägs att kommun vid sin planering skall verka för att hälsoskyddet förbättras. HSU har angivit exempel på hur kommunal miljöplanering kan genomföras.

I HSU:s direktiv har framhållits att HSU bör överväga möjlighet för nämnden att ingripa med förbud redan mot planerad verksamhet som nämnden förutser kan komma att medföra olägenheter sedan verksamheten startats (avsnitt 5.2). HSU har i detta avseende konstaterat att miljöfarlig verksamhet regleras genom förprövning enligt miljöskyddslagen. Detta minskar behovet av ett förprövningsförfarande enligt hälsoskyddslagen. En stor del av den verksamhet som kan tänkas bli störande har ofta i något skede samband med byggnad för vilket det regelmässigt fordras byggnadslov. HSU föreslår därför att byggnadsnämnd vid prövning av byggnadslov skall tillse att företaget inte strider mot hälsoskyddslagen. Härutöver bör miljö- och hälsoskyddsnämnds medverkan i samhällsplaneringen medföra att nämnden i många fall kan ingripa med råd och anvisningar innan en verksamhet startats. Det sagda medför enligt HSU:s mening att motiven för införande av formell möjlighet att ingripa med förbud mot planerad verksamhet är svaga. Härtill kommer att införandet av sådan möjlighet även skulle fordra någon form av anmälningsförfarande, vilket skulle innebära ett administrativt merarbete för såväl enskilda som myndigheter.

Bostäder

När det gäller bostäder (avsnitt 8.1) föreslås att de nuvarande föreskrifterna rörande sanitära förhållanden i bostäder i huvudsak bibehålls i hälsoskyddsförfattningen.

HSU föreslår vidare att om bostadslägenhet enligt vad därom är särskilt föreskrivet har försetts med eller fått tillgång till anordning för värme, vatten, belysning, avlopp, hygien och matlagning, skall utöver vad som gäller om sanitär olägenhet anordningarna hållas i sådant skick att de är brukbara för avsett ändamål. De bostadslägenheter som berörs är de som har upprustats med stöd av åläggande enligt bostadssaneringslagen eller hyreslagen eller som har uppförts i enlighet med byggnadsstadgans föreskrifter om nybyggnad.

Föreskrifter om återkommande bostadsinspektion har inte tagits med i förslaget. Kommunerna bör nämligen enligt HSU:s uppfattning själva få avgöra i vilken omfattning sådan inspektion skall ske.

Samlingslokal m. m.

HSU föreslår att miljö- och hälsoskyddsnämnds hygieniska tillsyn enligt hälsoskyddslagen beträffande samlingslokal m. m. (avsnitt 8.2) utökas från

vad som nu gäller till att omfatta även skolor, barnhem, barnkolonier, elevhem, vårdanstalter, allmänna häkten m. m.

HSU föreslår även att den som ämnar driva hotell, pensionat eller liknande rörelse där tillfällig bostad yrkesmässigt tillhandahålls allmänheten kan bli skyldig att enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer underrätta miljö- och hälsoskyddsnämnden härom.

Om lokal och annan anläggning för bad och hygienisk behandling m. m.

HSU föreslår (avsnitt 8.3) att badanläggning som utnyttjas av allmänheten eller som tillhandahålls ett större antal människor, frisersalong och annan lokal i vilken allmänheten yrkesmässigt erhåller hygienisk behandling skall vara av sådan beskaffenhet och skötas så att sanitär olägenhet inte uppstår för dem som vistas där.

HSU föreslår också att kontroll av sådana badanläggningar som nyss nämnts skall av miljö- och hälsoskyddsnämnden ske stickprovsvis. Kostnaden för denna kontroll bör betalas av den som äger eller driver anläggningen.

Den som avser att driva sportanläggning, badanläggning, strandbad och annan anläggning som är upplåten för allmänheten eller som annars utnyttjas av ett större antal människor, eller lokal där hygienisk behandling yrkesmässigt tillhandahålls allmänheten föreslås vara skyldig att enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer underrätta miljö- och hälsoskyddsnämnden härom.

Vattenförsörjning och vattenkontroll

HSU föreslår (avsnitt 8.4) att konsumtionsvattenkontrollen, utöver den egenkontroll som vattendistributörerna själva har, i likhet med livsmedelskontrollen skall utföras av miljö- och hälsoskyddsnämnden i form av offentlig stickprovskontroll. Kostnaden för nämndens provtagning bör ersättas av huvudmannen eller ägaren av vattenverket. Frågan om i vilken lagstiftning kontrollen av dricksvatten skall placeras bör enligt HSU:s uppfattning anstå till dess ytterligare förutsättningar klarlagts genom bl. a. pågående laboratorieutredningar. HSU har med hänsyn till sambandet mellan lagstiftning och tillsynsmyndighet lämnat frågan om central tillsyn beträffande vattenkontrollen öppen.

Åtgärder mot vattenförorening, omhändertagande av avloppsvatten samt om klosett och urinoar

HSU föreslår (avsnitt 8.5) att avloppsvattenkontrollen skall ske på nuvarande sätt men att vissa avloppsanläggningar inte får inrättas utan

särskilt tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnd. HSU föreslår också att regeringen får meddela föreskrifter om att vissa slag av toaletter inte får anordnas utan särskilt tillstånd. Regeringen föreslås få överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter.

Hållande av djur

HSU föreslår (avsnitt 8.6) att en generell bestämmelse bibehålls som i stort reglerar djurhållning, hållande såväl av sällskapsdjur som av husdjur, så att sanitär olägenhet inte uppstår. Vidare föreslås tillståndsvång för anläggande av hundgårdar samt för hållande av nötkreatur, häst, get, svin, pälsdjur, fjäderfä och orm inom stads- eller byggnadsplanlagt område. HSU föreslår också att kommun får föreskriva tillstånd för hållande av andra djur inom sådant område som nyss sagts om det är påkallat från hälsoskyddssynpunkt.

HSU föreslår att nuvarande fortlöpande djurskyddsinspektion utmönstras ur anvisningarna för djurskyddstillsynen. Kommunerna bör enligt HSU:s uppfattning själva få avgöra i vilken omfattning sådan inspektion skall ske. Härutöver föreslås inspektionen ersatt av ökad information till allmänheten, polisen, veterinärer, seminpersonal och övriga kategorier som kan tänkas uppmärksamma fall av misskötsel av djur. HSU förutsätter att anmälan till miljö- och hälsoskyddsnämnd sker i de fall där djur missköts.

HSU föreslår vidare att allmänna veterinärinstruktionen ändras så att distriktsveterinär blir skyldig att biträda miljö- och hälsoskyddsnämnd i djurskyddsfrågor.

Åtgärder mot ohyra, råttor och möss

De nuvarande bestämmelserna föreslås (avsnitt 8.8) få en generell inriktning så att åtgärder skall vidtas mot i princip alla skadedjur om de vållar sanitär olägenhet.

HSU föreslår vidare att om det är av särskild betydelse med hänsyn till hälsoskyddet åtgärder skall vidtas genom kommunens försorg för att bekämpa skadedjur.

Tillsyn

Tillsyn (avsnitt 7) enligt hälsoskyddslagen bör enligt HSU:s förslag utövas lokalt av miljö- och hälsoskyddsnämnd, regionalt av länsstyrelse och centralt av socialstyrelsen och statens naturvårdsverk.

Miljö- och hälsoskyddsnämndens personal

HSU har studerat frågan angående personal vid miljö- och hälsoskyddsnämnderna (avsnitt 8.13). HSU har därvid intagit ståndpunkten att varje

nämnd själv bör avgöra i vilken utsträckning det erfordras medicinskt, tekniskt, juridiskt eller administrativt beslutsunderlag. Den föreslagna hälsoskyddslagen innehåller därför inte några bestämmelser om vilken typ av personal som skall anställas hos nämnderna.

Årsberättelse

HSU föreslår (avsnitt 8.15) inte någon motsvarighet till de nuvarande föreskrifterna om årsberättelse. HSU anser att för tillsynen nödvändiga uppgifter kan erhållas efter anfordran därom.

Tvångsmedel

HSU föreslår (avsnitt 8.16) att nuvarande föreskrifter rörande föreläggande, förbud och vite i huvudsak överförs till hälsoskyddsförfattningen.

HSU föreslår vidare beträffande miljö- och hälsoskyddsnämnds föreläggande och förbud som rör fastighet som avses i bostadssaneringslagen och i vilket förordnats om vite som uppgår till minst ett basbelopp att anmälan skall ske till inskrivningsmyndighet för anteckning i fastighets- eller tomträttsbok.

HSU föreslår också att länsstyrelsen härnäst beslutar om uttagande av förfallet vite enligt hälsoskyddslagen.

Reglering av tomgångskörning av motorfordon

Enligt HSU:s förslag upphör den nuvarande normalhälsovårdsordningen att gälla. I den finns föreskrifter om tomgångskörning. Dessa föreskrifter bör enligt HSU:s mening överföras till annan lagstiftning. HSU föreslår (avsnitt 8.17) därför att i lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer tas in dels ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om tomgångskörning av motordrivet fordon, dels ett bemyndigande för regeringen att i sin tur överlåta åt kommun att meddela lokala föreskrifter om tomgångskörning.

Huvuddragen i gällande hälsovårdsstadga

Tillkomst m. m.

Nuvarande hälsovårdsstadga (1958:663)¹, som ersatte 1919 års hälsovårdsstadga, trädde i kraft den 1 januari 1960. Till grund för stadgan ligger ett betänkande (SOU 1953:31) av 1948 års hälsovårdsstadgekommitté och proposition nr B 46 år 1958 med förslag till ny hälsovårdsstadga.

Hälsovårdsstadgan är indelad i 15 kapitel. Där finns bestämmelser om hälsovårdsnämnd, bostad, samlingslokal, hotell och pensionat, badinrättning, frisersalong, lokal för hygienisk behandling, vattenförsörjning och vattenundersökning, åtgärder mot vatten- och luftförorening m. m., klosett och urinoar, hållande av djur, anläggning och upplag för industriell verksamhet m. m., hälsovårdsordning, hälsovårdskontroll samt om ansvar och besvär.

Hälsovårdsstadgans bestämmelser kan, med utgångspunkt i av Kungl. Maj:t senast den 8 oktober 1971 fastställd normalhälsovårdsordning (1971:761), kompletteras med föreskrifter utfärdade i lokal hälsovårdsordning. Detta har även skett i samtliga kommuner.

Hälsovårdsstadgan har sedan sin tillkomst ändrats vid flera tillfällen. En betydelsefull ändring gjordes år 1969 i samband med miljöskyddslagens tillkomst, då stadgans tillämpningsområde avseende hälsovårdsnämnds åtgärder för att motverka vattenförorening kompletterades till att avse även luftförorening, buller och andra sådana störningar. I samband med den nya livsmedelslagstiftningen år 1971 skärptes bestämmelserna beträffande kommunernas skyldighet att anställa hälsovårdsinspektör. Vidare ändrades år 1977 en del bestämmelser av huvudsakligen organisatorisk art för att överensstämma med de nya bestämmelserna i kommunallagen (1977:179). Sistnämnda ändringar har till syfte att minska den statliga styrningen och detaljkontrollen av bl. a. hälsovårdsnämnden.

Allmänt

Ett grundläggande begrepp i hälsovårdsstadgan är sanitär olägenhet. I förarbetena till stadgan (SOU 1953:31 s. 72) angavs att begreppet anses omfatta alla yttre faktorer av någon betydenhet, som inte är av blott tillfällig natur och som kan inverka menligt i såväl fysiskt som psykiskt hänseende på en normal människas hälsotillstånd. Departementschefen anslöt sig i prop. (B 46:1958 s. 133) till ny hälsovårdsstadga till vad hälsovårdsstadgekommittén uttalat till belysning av begreppet sanitär olägenhet.

¹ I de fall där endast årtal och nummer anges avses SFS.

I nästan samtliga avsnitt i stadgan återfinns bestämmelser med innebörd att olika anordningar skall vara så utförda, underhållas och skötas att sanitär olägenhet inte uppstår.

I stadgan nämns inte uttryckligen att hälsovårdsnämnd skall göra överväganden av ekonomisk eller teknisk art vid krav på åtgärder mot sanitär olägenhet.

Tillämpningsområde

Hälsovårdsstadgans bestämmelser är tillämpliga i hela riket. Det förekommer emellertid vissa strängare föreskrifter, som gäller sanitära förhållanden inom tätortsbebyggelse. Detta har kommit till uttryck i regler avseende hälsovårdstättort, varmed menas område för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts (5 §). Bestämmelserna rörande hälsovårdstättort kan genom föreskrift i lokal hälsovårdsordning utvidgas till att omfatta även annat område utanför sådan ort (2 § normalhälsovårdsordningen). Stadgan äger inte utan särskilt förordnande tillämpning inom försvarsmakten (6 §).

Kommunens skyldigheter

Kommunen ansvarar för den allmänna hälsovården inom kommunen (1 §). Det innebär att det åligger kommunen att bevilja anslag till den verksamhet, som erfordras för tillsynen över allmän hälsovård. I kommunen skall det finnas en hälsovårdsnämnd, som har att utöva det närmaste inseendet över den allmänna hälsovården inom kommunen (2 §).

Hälsovårdsnämnd

Hälsovårdsnämnd skall ägna uppmärksamhet åt den allmänna utvecklingen inom kommunen i hälsovårdshänseende och verka för en förbättrad hälsovård. Ledamöter och suppleanter i nämnden väljs av kommunfullmäktige (7 §). För att biträda nämnden i tillsynen över den allmänna hälsovården skall det i stad med minst 40 000 invånare finnas en eller flera stadsläkare. Om det anses erforderligt skall sådan eller motsvarande läkare finnas i kommun med minst 15 000 invånare (14 §).

Härutöver skall varje hälsovårdsnämnd biträddas av en eller flera hälsovårdsinspektörer med särskild utbildning. Undantag i detta avseende kan medges av regeringen. Det åligger nämnden att årligen upprätta en berättelse angående det allmänna hälsotillståndet i kommunen (13 §).

Hälsovårdskontroll

I sin verksamhet äger hälsovårdsnämnd meddela de föreskrifter, förelägganden eller förbud som behövs för att förebygga eller undanröja sanitär

olägenhet (70, 71, 72 §§). Föreläggande eller förbud får förenas med vite (75 §). Nämnden äger också låta vidta åtgärd på den försumliges bekostnad (75 § 2 st.). Nämnden kan i fall där så är nödvändigt begära handräckning av polismyndighet (80 §). Bland nämndens åligganden finns skyldighet att inom hälsovårdsstötort utföra återkommande besiktning av bostäder, samlingslokaler m. m. (76 §). I ärenden av byggnadsteknisk art skall hälsovårdsnämnd bereda byggnadsnämnd tillfälle att yttra sig (74 §).

Hälsovårdsnämnd får kalla var och en som bor eller uppehåller sig inom kommunen till inställelse inför nämnden. I kallelsen får nämnden föreskriva vite (78 §).

Bostad

Bestämmelserna rörande bostad finns i 3 kap. hälsovårdsstadgan. Det huvudsakliga innehållet i bostadskapitlet utgörs av relativt detaljerade anvisningar om hur en bostad skall vara anordnad för undvikande av sanitär olägenhet. Anvisningarna innehåller de minimikrav som skall ställas på bostäder i sanitärt hänseende. Hälsovårdsnämnds ingripande när det gäller bostäder är enbart grundade på sanitära skäl.

Det stadgas att bostad skall brukas, skötas och underhållas så att sanitär olägenhet inte uppstår för den som uppehåller sig där (15, 20 och 21 §§). Detta gäller emellertid inte alla bostäder. Vad beträffar fritidsbostäder, som är avsedda att användas som bostad endast under viss årstid eller eljest i begränsad omfattning, kan de trots brister godtas för sitt ändamål (22 §).

Samlingslokal, hotell, pensionat m. m.

Gemensamt för rubricerade lokaler, liksom för bostäder, är att de skall vara så anordnade och skötas så att sanitär olägenhet inte uppstår (23, 24 §§). Härutöver finns bestämmelser om vissa minimikrav, vilka måste uppfyllas för att lokalerna skall få användas för sitt ändamål.

Lokal och annan anläggning för bad och hygienisk behandling

Även dessa lokaler eller anläggningar är reglerade med hänsyn till krav på sanitär beskaffenhet och skötsel. När det gäller vatten i badbassäng skall det vara av tillfredsställande beskaffenhet (25 §).

Frisersalong och annan lokal där allmänheten yrkesmässigt får hygienisk behandling får inte användas som bostad eller annat för verksamheten främmande ändamål (27 §). Den som sysslar med hygienisk behandling skall iaktta renlighet och hålla redskap och utrustning rena och i gott stånd (28 §).

Vattenförsörjning och vattenundersökning

I bostadslägenhet skall det finnas lätt tillgång till vatten i erforderlig mängd och av tillfredställande beskaffenhet till dryck, matlagning och för andra hushållsändamål (19 §).

I avsnittet om vattenförsörjning och vattenundersökning ges riktlinjer för erhållande av tjänligt hushållsvatten. Allmänt sägs att vatten, som skall användas till dryck, matlagning eller annan beredning av livsmedel samt övriga hushållsändamål m. m., inte får förorenas (31 §). Vatten som inom hälsovårdstättort tillhandahålls allmänheten skall undersökas såväl fysikaliskt-kemiskt som bakteriologiskt. Länsstyrelsen kan förordna om sådan undersökning av vatten även utom hälsovårdstättort. Länsstyrelsen kan vidare förordna om undersökning av vatten vilket genom vattenledning, som inte ingår i allmän anläggning, tillhandahålls flera hushåll eller eljest i större omfattning (32 §). Den som är eller kan antas vara behäftad med smitta eller sjukdom, som kan överföras genom vatten till andra människor, får inte arbeta vid anläggning för rening av vatten som skall användas som dryck m. m. (37 §).

Särskilda åtgärder mot vatten- och luftföroreningar m. m.

Hälsovårdsnämnds ingripande mot miljöstörningar sker ofta med stöd av den bestämmelse som föreskriver att nämnden skall tillse att åtgärder vidtas för att motverka vattenförorening, luftförorening, buller och andra sådana störningar inom kommunen (38 §). Även statens naturvårdsverk och länsstyrelse utövar enligt miljöskyddslagen tillsyn till skydd mot dylika störningar.

För att avleda spillvatten och annan flytande orenlighet och dagvatten samt för rening av avloppsvatten skall åtgärder vidtas som skäligen behövs för att undvika sanitär olägenhet (39 §). Inom hälsovårdstättort får inte orenlighet avledas i öppen avloppsledning utan hälsovårdsnämnds medgivande (40 §). Arbete med vissa slag av avloppsledning får inte påbörjas innan skriftlig anmälan därom gjorts till hälsovårdsnämnd (42 §).

Klosett och urinoar

Det fordras hälsovårdsnämndens tillstånd för att inrätta vattenklosett. Länsstyrelsen har emellertid möjlighet att för visst område meddela generell dispens från tillståndsvånet (46 §). Rent allmänt föreskrivs att klosett och urinoar skall vara så anordnade att inte sanitär olägenhet uppstår.

Renhållning

Grundläggande för hälsovårdsstadgans bestämmelser om renhållning är att förebygga och undvika sanitär olägenhet vid bebyggelse (47 §). Bortfors-

ling av avfall skall ske till behandlingsanläggning eller upplagsplats (51 §). Bestämmelserna om renhållning omfattar inte endast hantering och bortforsling av avfall utan även, inom hälsovårdstötort, gårdsrenhållning (50 §).

Åtgärder mot ohyra, råttor och möss

Bostäder och vissa lokaler skall hållas fria från ohyra (54 §) och byggnad som innehåller boningsrum skall vara försedd med anordning för att utestänga råttor och möss (56 §). I de fall det är nödvändigt skall inom kommunen vidtas åtgärder för att bekämpa råttor och möss (55 §).

Hållande av djur

I hälsovårdsstadgan finns en grundläggande regel för hur djur skall förvaras och skötas med hänsyn till sanitära krav. Det ankommer enligt den särskilda djurskyddslagstiftningen på hälsovårdsnämnd att utöva tillsyn över djurens vård och behandling.

Bestämmelser finns i hälsovårdsstadgan om hur stall, ladugårdar osv. skall vara anordnade. I hälsovårdstötort skall skriftlig anmälan göras till hälsovårdsnämnd innan stall, ladugård c. d. uppförs (61 §).

Anläggning och upplag för industriell verksamhet m. m.

Industrianläggning eller anläggning för hantverk m. m. skall vara så anordnad och inrättad samt skall underhållas, drivas och skötas så att det inte uppstår sanitär olägenhet (62 §). När det gäller miljöstörningar av industriell verksamhet regleras dessa i huvudsak av miljöskyddslagen. Hälsovårdsnämnd kan emellertid under vissa förutsättningar och med stöd av nyss angivna bestämmelse ingripa när sanitär olägenhet uppstår.

Hälsovårdsordning

I de fall det erfordras ytterligare föreskrifter utöver dem som finns i hälsovårdsstadgan kan sådana meddelas i lokal hälsovårdsordning (65 §). Denna skall antas av kommunfullmäktige på förslag av hälsovårdsnämnd eller efter dess hörande (68 §). varefter den skall underställas länsstyrelsens prövning (68 § 2 st.).

Till ledning för utarbetande av lokal hälsovårdsordning har fastställts en normalhälsovårdsordning från vilken inte någon väsentlig avvikelse får ske (67 §).

Tillsyn

Tillsyn över efterlevnaden av hälsovårdsstadgan utövas av hälsovårdsnämnderna, länsstyrelserna och av socialstyrelsen och statens livsmedelsverk med den fördelning dem emellan som stadgas i ämbetsverkens instruktioner.

Den som har att utöva tillsyn äger rätt till tillträde till bostad, lokal och område samt rätt att där företa undersökning (82 §).

Socialstyrelsen och statens livsmedelsverk skall inom sina ansvarsområden till ledning för hälsovårdsnämnderna meddela råd och anvisningar för tillsynsarbetet.

Ansvar och besvär

Hälsovårdsstadgan innehåller straffbestämmelser som omedelbart anknyter till stadgans föreskrifter om brukande av bostadslägenhet, förorening av vatten för hushållsändamål m. m. och vattenundersökning m. m. Försedse mot sådan föreskrift kan medföra dagsböter (83 §). Bryter någon mot bestämmelse i lokal hälsovårdsordning eller underlåter någon att följa viss enligt hälsovårdsstadgan meddelad föreskrift kan vederbörande dömas till högst 500 kr. i böter. Om försedsen varit av allvarlig art kan i stället för böter dömas till dagsböter (84 §).

Beslut av hälsovårdsnämnd kan överklagas hos länsstyrelsen som första instans.

Mot vissa av socialstyrelsen med stöd av hälsovårdsstadgan meddelade beslut kan talan föras hos kammarrätten, mot andra hos regeringen.

Tillsynsmyndighet kan förordna att dess beslut skall följas utan hinder av att det överklagats (86 §).

Hälsovårdsstadgutredningens lagförslag

Förslag till Hälsoskyddslag

Allmänna bestämmelser

1 § Kommun skall svara för hälsoskyddet inom kommunen och skall vid sin planering verka för att hälsoskyddet förbättras.

2 § Med sanitär olägenhet avses i denna lag sådan icke tillfällig störning som kan medföra olägenhet av någon betydelse för människors hälsa.

3 § Utöver bestämmelserna i denna lag gäller om hälsoskydd vad som föreskrivs i miljöskyddslagstiftningen eller i annan lagstiftning.

Regeringen eller förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer kan förordna om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

Miljö- och hälsoskyddsnämnd

4 § I varje kommun skall finnas en miljö- och hälsoskyddsnämnd.

Utöver vad som följer av 18 § åligger det miljö- och hälsoskyddsnämnden särskilt

att ägna uppmärksamhet åt utvecklingen inom kommunen i miljö- och hälsoskyddshänseende och därvid utarbeta de planer och upprätta de förslag som är påkallade samt medverka i övrig planeringsverksamhet där miljö- och hälsoskyddsfrågor berörs.

att samarbeta med myndigheter vilkas verksamhet berör miljö- och hälsoskyddsområdet eller vilkas bedömningar är av betydelse vid genomförandet av åtgärder inom detta område.

att lämna allmänheten råd och upplysningar i frågor som rör nämndens ansvarsområde.

5 § I fråga om miljö- och hälsoskyddsnämnden tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7 och 8 §§, 9 § första stycket och 10–12 §§ kommunallagen (1977:179) på motsvarande sätt. I annan kommun än Stockholms kommun tillämpas även bestämmelserna i 3 kap. 5 § första stycket och 6 § nämnda lag på motsvarande sätt.

Uppdrag som avses i 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen får ej omfatta befogenhet att besluta om föreläggande vid vite eller om verkställande av åtgärd på den försumliga bekostnad.

Utan hinder av 3 § 2 förvaltningslagen (1971:290) tillämpas bestämmelserna i 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos miljö- och hälsoskyddsnämnd.

Särskilda bestämmelser till skydd mot sanitär olägenhet

6 § Följande byggnader, lokaler och anläggningar skall vara inredda på sådant sätt och skall skötas och brukas så att sanitär olägenhet inte uppstår, nämligen

1. byggnad som inrymmer bostad med tillhörande utrymmen,
2. lokal för undervisning eller vård,
3. samlingslokal, där ett större antal människor brukar samlas tillfälligt,
4. anläggning för hantverk eller annan näring,
5. hotell, pensionat och liknande lokal, där tillfällig bostad yrkesmässigt tillhandahålls allmänheten,
6. idrottsanläggning, badanläggning, strandbad och annan anläggning för friluftsliv, som är upplåten för allmänheten eller som annars utnyttjas av ett större antal människor,
7. lokal, där hygienisk behandling yrkesmässigt tillhandahålls allmänheten,
8. djurstall och annan lokal för förvaring av djur.

7 § Regeringen eller förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om beskaffenhet hos vatten i badanläggning och strandbad, som avses i 6 § 6 och om kontroll av sådant vatten.

8 § Har bostadslägenhet enligt vad därom är särskilt föreskrivet försetts med eller fått tillgång till anordning för värme, vatten, belysning, avlopp, hygien och matlagning skall utöver vad som följer av 6 § 1 anordningarna hållas i sådant skick att de är brukbara för avsett ändamål.

9 § Den som avser att driva verksamhet som avses i 6 § 5, 6 eller 7 är skyldig att enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer underrätta miljö- och hälsoskyddsnämnden härom.

10 § För avledande, rening eller annat omhändertagande av avloppsvatten skall de anordningar vidtas som behövs för att motverka sanitär olägenhet.

Anordning som avses i första stycket och som inte är avsedd att enbart föra avloppsvatten till allmän avloppsanläggning får ej inrättas utan särskilt tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Anordning som avses i första stycket skall underhållas och skötas på sådant sätt att sanitär olägenhet inte uppstår.

11 § Inom eller i anslutning till byggnad eller plats där människor uppehåller sig någon längre tid av dygnet skall finnas tillgång till toaletter i erforderligt antal. Toalett skall förläggas så och skötas på sådant sätt att sanitär olägenhet inte uppstår.

12 § Regeringen får meddela föreskrifter om att vissa slag av toaletter inte får anordnas utan särskilt tillstånd. Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter.

13 § Byggnad skall så långt möjligt hållas fri från ohyra, råttor, möss och andra skadedjur som kan vålla sanitär olägenhet.

Är det av särskild betydelse med hänsyn till hälsoskyddet, skall åtgärder vidtas genom kommunens försorg för att bekämpa skadedjur.

14 § Husdjur eller djur som hålls i fångenskap skall förvaras och skötas så att sanitär olägenhet inte uppstår.

Regeringen får föreskriva att vissa slag av djur inte utan särskilt tillstånd får hållas inom område med fastställd stads- eller byggnadsplan, om sådana föreskrifter är påkallade från hälsoskyddssynpunkt. Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter.

15 § Regeringen får meddela föreskrifter om spridande av naturlig gödsel inom område med fastställd stads- eller byggnadsplan eller annat område med sammanhängande permanent- eller fritidsbebyggelse, om sådana föreskrifter är påkallade från hälsoskyddssynpunkt. Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet eller kommun att meddela sådana föreskrifter.

16 § Ytterligare föreskrifter i fråga om skyldighet som avses i 6, 8, 10, 11 och 13 §§ samt 14 § första stycket meddelas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av förvaltningsmyndighet eller kommun.

17 § För särskilt fall får miljö- och hälsoskyddsnämnden meddela de föreskrifter som utöver vad som följer av 6–15 §§ behövs till förebyggande eller undanröjande av sanitär olägenhet vid viss verksamhet eller i samband med utnyttjandet av plats eller lokal, till vilka allmänheten äger tillträde.

Tillsyn

18 § Den omedelbara tillsynen inom varje kommun över efterlevnaden av denna lag och med stöd av lagen meddelade föreskrifter utövas av miljö- och hälsoskyddsnämnden. Länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet. Den centrala tillsynen utövas av socialstyrelsen och statens naturvårdsverk enligt regeringens bestämmande.

Beträffande tillsyn av sjukvårdsinrättning finns särskilda bestämmelser.

19 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden får meddela föreläggande eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrift som meddelas med stöd av lagen skall efterlevas. I brådskande fall eller när särskilda skäl eljest föreligger, får föreläggande eller förbud meddelas omedelbart och i annat fall först sedan det visat sig att nämndens råd och anvisningar ej följts.

I beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. Vitet utdöms av länsstyrelsen.

Underlåter någon att vidta åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag eller enligt miljö- och hälsoskyddsnämndens föreläggande, får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad.

20 § Föreläggande eller förbud kan allt efter omständigheterna riktas mot ägare eller innehavare av berörd egendom eller också mot bådadera.

Vid meddelande av föreläggande eller förbud som avses i första stycket får nämnden ålägga ägaren eller innehavaren att, om hans ställning som sådan upphör, utan dröjsmål lämna uppgift om den nye ägarens eller innehavarens namn och adress.

21 § Har miljö- och hälsoskyddsnämnden vid vite av ett belopp som överstiger basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring meddelat föreläggande att i fråga om fastighet eller byggnad på vilken bostadssaneringslagen (1973:531) är tillämplig vidta åtgärd för upprustning av bostadslägenhet eller förbud att upplåta sådan bostadslägenhet, gäller föreläggandet eller förbudet, dock ej utsatt vite, mot ny ägare av fastigheten.

Beslut om föreläggande eller förbud som avses i första stycket skall sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har åtgärd som avses i föreläggandet vidtagits eller har ändamålet med föreläggandet eller förbudet eljest förfallit skall miljö- och hälsoskyddsnämnden genast anmäla det till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Görs ej anmälan skall länsstyrelsen på ansökan av fastighetsägaren göra sådan anmälan.

I fall som avses i första stycket får nämnden utsätta nytt vite för den nye ägaren.

22 § Överläts fastighet innan beslut som avses i 21 § vunnit laga kraft, skall rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att tvisteföremålet överläts och om tredje mans deltagande i rättegång äga motsvarande tillämpning.

23 § För tillsyn enligt denna lag äger tillsynsmyndigheten tillträde till byggnad, lokal eller område och får där göra undersökningar och ta prov.

Tillsynsmyndigheten har rätt att efter anfordran erhålla upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Det åligger polismyndighet att lämna den handräckning som behövs.

24 § Den som tagit befattning med tillsyn enligt denna lag får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han under uppdraget eller i tjänsten erfarit om yrkeshemlighet eller affärsförhållanden eller om enskilds personliga förhållanden.

25 § Regeringen kan föreskriva att särskilda avgifter får tas ut i ärende enligt denna lag.

Ansvar och besvär

26 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 6, 8, 10 eller 11 §§ eller mot 13 § första stycket eller 14 § första stycket eller mot föreskrift som meddelats med stöd av denna lag. Till böter döms den som underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet som föreskrivits med stöd av 9 §.

Ansvar enligt första stycket inträder ej om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

27 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden kan förordna att dess beslut skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

28 § Talan mot miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut enligt denna lag förs hos länsstyrelsen genom besvär.

Talan mot beslut av länsstyrelsen förs hos kammarrätten genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979, då hälsovårdsstadgan (1958:663) skall upphöra att gälla.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelser i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer**

Härigenom föreskrivs att 1 och 2 §§ lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***1 §**

Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter som avses i 8 kap. 3 och 5 § regeringsformen, om föreskrifterna gäller

1. befordran i spårbunden trafik som är avsedd för allmänheten,
2. sådan befordran i vägtrafik som ombesörjes av järnvägsföretag till komplettering av eller som ersättning för järnvägsbefordran som avses under 1,
3. säkerheten i spårbunden trafik eller ordningens upprätthållande i samband med sådan trafik,
4. postbefordran eller telekommunikationer,
5. rätt att driva sjöfart inom Sveriges sjöterritorium med utländskt fartyg,
6. trafikregler eller säkerhetsanordningar för sjötrafiken inom Sveriges sjöterritorium eller för sjötrafiken med svenska fartyg, sjöflygplan eller svävare utanför Sveriges sjöterritorium,
7. skeppsmätning,
8. trafik på väg eller i terräng,
9. fordons beskaffenhet och utrustning,
10. registrering eller annan kontroll av fordon.
10. registrering eller annan kontroll av fordon,
11. tomgångskörning av motordrivet fordon.

Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om avgifter för granskning eller kontroll enligt bestämmelse som avses i första stycket 3, 9 eller 10. Regeringen bemyndigas också att besluta föreskrifter om fyravgifter och farledsvaruavgifter samt om avgifter för skeppsmätning.

2 §

Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela föreskrifter som avses i 1 §. Regeringen får vidare överlåta åt kommun att meddela föreskrifter som avses i 1 § första stycket 8.

Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela föreskrifter som avses i 1 §. Regeringen får vidare överlåta åt kommun att meddela föreskrifter som avses i 1 § första stycket 8 och 11.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1978:234) om trafiknämnd**

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1978:234) om trafiknämnd skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

I den utsträckning som regeringen med stöd av 2 § lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer har överlätit åt kommun att meddela föreskrifter som avses i 1 § första stycket 8 nämnda lag, skall denna uppgift inom kommunen handhas av en trafiknämnd.

I den omfattning som regeringen har bemyndigat kommun att pröva frågor om undantag från föreskrift som avses i första stycket skall även denna uppgift handhas av trafiknämnden.

I den utsträckning som regeringen med stöd av 2 § lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer har överlätit åt kommun att meddela föreskrifter som avses i 1 § första stycket 8 eller 11 nämnda lag, skall denna uppgift inom kommunen handhas av en trafiknämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Sammanställning av remissyttrandena över hälsovårdsstadgeutredningens betänkande Kommunalt hälsoskydd (SOU 1978:44)

1 Remissinstanser

Efter remiss har yttranden över hälsovårdsstadgeutredningens förslag kommit in från domstolsverket, försvarets sjukvårdsstyrelse, socialstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet, lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, produktkontrollnämnden, miljödatanämnden, bostadsstyrelsen, statens planverk, Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping, samtliga länsstyrelser, länsstyrelsernas organisationsnämnd, miljöskyddsutredningen (Jo 1976:06), statskontrollkommittén (Kn 1976:06), Stockholms, Täby, Södertälje, Enköpings, Uppsala, Eskilstuna, Tranås, Värnamo, Växjö, Gotlands, Olofströms, Hässleholms, Malmö, Göteborgs, Staffanstorps, Kungälv, Mölndals, Uddevalla, Borås, Svenljunga, Falköpings, Tibro, Karlstads, Munkfors, Hallsbergs, Örebro, Köpings, Surahammars, Falu, Smedjebackens, Bollnäs, Hudiksvalls, Kramfors, Timrå, Härjedalens, Strömsunds, Umeå, Vilhelmina, Gällivare och Luleå kommuner. Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Hyresgästernas Riksförbund, Sveriges Fastighetsägareförbund, Sveriges Villaägareförbund, Riksförbundet för allmän hälsovård, Föreningen för Vattenhygien, Sveriges Herpetologiska Riksförening, Svenska Naturskyddsföreningen, Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet och utredningen (Jo 1976:04) om den regionala laboratorieverksamheten.

Dessutom har yttranden kommit in från ett stort antal andra kommuner, organisationer, föreningar och enskilda. Remissinstanserna har i vissa fall bifogat yttranden som de har inhämtat.

2 Allmänna synpunkter

En bred majoritet av remissinstanserna är positiva till utredningsförslaget, lämnar huvudlinjerna i det utan erinran eller tillstyrker att det läggs till grund för lagstiftning.

Statens naturvårdsverk uppfattar förslaget som en behövlig modernisering och förenkling av gällande lagstiftning. Liknande synpunkter förs fram av andra remissinstanser.

Kammarrätten i Jönköping finner det tillfredsställande att den mängd av detaljer som finns i hälsovårdsstadgan utmönstras, att paragraferna kortas ned och att lagtexten bringas i överensstämmelse med modernt språkbruk. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser att utredningen på ett förtjänstfullt sätt har fört över hälsovårdsstadgans detaljregler till en särskild författning, hälsoskyddsförordningen, och utformat hälsoskyddslagen som en ramlag. Flera remissinstanser, bl. a. *länsstyrelsen i Jönköpings län*, finner författningsförslaget enkelt och lättöverskådligt.

Statskontrollkommittén (Kn 1976:06) framhåller att utredningens grundsyn på förhållandet mellan staten och kommunerna har bidragit till att dess förslag är väl analyserade och genomlysta med utgångspunkt i den kommunala självstyrelsens förutsättningar och villkor.

Stockholms kommun uttalar, i likhet med flera andra remissinstanser, att förslaget är väl ägnat att ligga till grund för en ny lagstiftning inom miljö- och hälsovårdsområdet.

Andra remissinstanser är kritiska till förslaget och anser att det inte bör läggas till grund för lagstiftning.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser att förslaget i väsentliga hänseenden saknar en sådan kvalitet att det kan läggas till grund för lagstiftning. Vissa frågor i betänkandet kan dock tas upp när miljöskyddsutredningens förslag har lagts fram.

Länsstyrelsen i Norrbottens län och flera andra remissinstanser framhåller att förslaget inte kan läggas till grund för lagstiftning förrän det har omarbetats på flera punkter.

Riksförbundet för allmän hälsovård förklarar, att det med hänsyn till betänkandets uppenbara brister krävs så omfattande förändringar, justeringar och tillrättlägganden att en ny utredning synes ofrånkomlig. *Svenska Naturskyddsföreningen* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* har liknande åsikter.

Ett stort antal remissinstanser, både sådana som är positiva till betänkandet och sådana som är tveksamma till det, betonar vikten av att en ny hälsoskyddslagstiftning i tiden samordnas med de förslag som har avgivits av eller väntas avges av miljöskyddsutredningen, miljökostnadsutredningen, renhållningskommittén och utredningen om den regionala laboratorieverksamheten.

Några länsstyrelser anser att förslagen inte är mer genomgripande än att de kan inarbetas i den gällande hälsovårdsstadgan.

3 Allmänna förutsättningar m. m.

Utredningen föreslår att bestämmelserna om hälsoskyddet förs samman i en ramlag som kompletteras med en särskild tillämpningsförordning med mer detaljerade bestämmelser om hälsoskyddet. En majoritet av remissinstanserna ställer sig bakom förslaget. *Länsstyrelsen i Jönköping* anser att

förslaget är enkelt och överskådligt. *Köpings kommun* och *SACO/SR* framhåller att förslaget innebär en välkommen förändring samt att konstruktionen med en ramlag innebär att lagstiftningen lättare kan anpassas till utvecklingen. Även andra remissinstanser för fram liknande synpunkter.

Några av de remissinstanser som är positiva till konstruktionen med en ramlag har dock i vissa hänseenden uppfattningar som avviker från utredningens. *Svea hovrätt* anser att de flesta av bestämmelserna om sanitär olägenhet i förslaget till hälsoskyddslag hör hemma i förordningen och *Smedjebackens kommun* förordar att förordningen görs mera detaljerad. *Svenska kommunförbundet* avstyrker förslaget att en förvaltningsmyndighet ges möjlighet att utfärda bindande föreskrifter. Vidare väcker förbundet frågan om allmänheten inte vore mera betjänt av en ramlag som innehåller endast grundläggande och allmänna föreskrifter om skyddet för hälsan och miljön samt bestämmelser om hur samhällets skyddsarbete skall vara uppbyggt. Bestämmelserna om tillstånd, materiella bestämmelser och detaljföreskrifter skulle då kunna fördelas på de specialförfattningar som täcker olika sakområden eller sektorer.

Flera remissinstanser är kritiska till den föreslagna ramlagskonstruktionen. Man framhåller bl. a. att ramlagar som regel är svåra att överblicka och att det är svårt för dem som inte har tillräckliga juridiska insikter att rätt tolka de bestämmelser som ges i en ramlag. Bland dessa negativa remissinstanser märks *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* samt *Norrbottnens län, Värnamo, Olofströms, Mölndals, Karlstads* och *Örebro kommuner*.

Främst kommunerna är positiva till förslaget att miljö- och hälsoskyddsnämnden skall kunna ta betalt för vissa av sina tjänster. *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* förordar att frågan om avgifter utreds i ett större sammanhang. Förbundet framhåller att ett system med avgifter inte får utformas så att administrationen tar större delen av vinsten med systemet.

Utredningens uttalande att förslaget inte får leda till ökade kostnader för kommunerna kommenteras av många remissinstanser, främst länsstyrelserna och kommunerna. Samtliga dessa remissinstanser är ense i sin bedömning att utredningens förslag innebär ökade uppgifter för miljö- och hälsoskyddsnämnden och därmed ökade kostnader för kommunen. Blir nämnden lokalt tillsynsorgan enligt miljöskyddslagen kommer uppgifterna och kostnaderna att öka ytterligare. Flera remissinstanser framhåller att de betraktar det som en stor brist att utredningen inte närmare har utrett hur dess förslag kommer att påverka kommunernas kostnader för hälsoskyddet. I detta sammanhang för flera remissinstanser fram krav på statsbidrag till kommunerna. *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* framhåller att kommunernas nettodriftkostnader för den allmänna hälsovården ligger på en så låg nivå att en höjning av ambitionsnivån inte kan ske om man bibehåller nuvarande kostnadsläge. Förbundet anser att nämndernas resursproblem bör utredas mer ingående än vad utredningen har gjort.

4 Samordning med miljöskyddslagen

Utredningen anser att en samordning mellan miljöskyddslagen och hälsoskyddslagen kan uppnås genom att miljö- och hälsoskyddsnämnden blir lokal tillsynsmyndighet enligt miljöskyddslagen och att hälsoskyddslagen renodlas till att avse endast sanitära olägenheter. Denna uppfattning delas eller lämnas i huvudsak utan erinringar av flertalet remissinstanser. Bland de positiva remissinstanserna märks *statens planverk*, *Svea hovrätt*, *kammarrätten i Jönköping*, *miljöskyddsutredningen* samt ett flertal kommuner.

Flera remissinstanser avvisar den föreslagna lösningen eller ställer sig tveksamma till den. Här märks främst *socialstyrelsen* samt några länsstyrelser. De remissinstanser som är negativa till lösningen anför genomgående att det kommer att finnas kvar gränsdragningsproblem även med den föreslagna lösningen till samordning. Några framhåller att lösningen bör övervägas ytterligare.

Många remissinstanser understryker starkt att den föreslagna lösningen till samordning mellan hälsoskyddslagen och miljöskyddslagen inte bör genomföras förrän man har tagit ställning till miljöskyddsutredningens betänkande.

I det följande redovisas översiktligt synpunkter som remissinstanserna har fört fram på enskildheter i den föreslagna lösningen av samordningsfrågan. Sådana synpunkter har förts fram såväl av de remissinstanser som är positiva till lösningen som de remissinstanser som är negativa eller tveksamma till lösningen.

En stor majoritet delar utredningens uppfattning att hälso- och miljöskyddsnämnden bör bli lokal tillsynsmyndighet enligt miljöskyddslagen.

Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Hallands och Norrbottens län* samt *Värnamo* och *Gotlands kommuner*, är tveksamma till denna uppfattning, främst med hänsyn till de ökade kostnader som en sådan ordning skulle innebära för kommunerna. Även många andra remissinstanser, huvudsakligen länsstyrelser och kommuner, understryker att förslaget i denna del kommer att innebära ökade ekonomiska krav på kommunerna och framhåller att utredningen inte har lämnat några anvisningar om hur dessa ökande resurskrav skall tillgodoses.

Flera remissinstanser framhåller att en bestämmelse som svarar mot 38 § första stycket hälsovårdsstadgan (1958:663) bör tas in i hälsoskyddslagstiftningen. Enligt denna bestämmelse skall hälsovårdsnämnden se till att behövliga och skäligen åtgärder vidtas för att motverka vattenförorening, luftförorening, buller och andra sådana störningar inom kommunen. Görs inte detta kommer allmänhetens skydd mot dessa störningar att försvagas. *Svenska Naturskyddsföreningen* anser att det är ett oavvisligt krav att en motsvarighet till 38 § införs i hälsoskyddslagen. Om så inte blir fallet, kommer miljö- och hälsoskyddsnämnden inte att kunna ingripa mot t. ex. förorening av grundvatten samt föroreningar från trafik och andra källor som

inte faller inom miljöskyddslagens tillämpningsområde. Liknande synpunkter förs fram av bl. a. *socialstyrelsen*, *Uddevalla* och *Surahammars kommun*, *Samarbetskommittén för rikest större kommuner* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*.

Från åtskilliga remissinstanser framhålls att det inte är tillräckligt att man vet vilken myndighet som kan ingripa i ett visst fall. Det måste även stå klart vilken författning som skall tillämpas. Eftersom bl. a. förutsättningarna för att ingripa och besvärslagena är olika i miljöskyddslagen och den föreslagna hälso- och miljöskyddslagen saknar det inte betydelse för den enskilde om ett ingripande sker enligt den ena eller den andra lagen. Sådana uttalanden görs av bl. a. *socialstyrelsen*, *länsstyrelserna i Malmöhus*, *Örebro* och *Västmanlands län* samt flera kommuner.

5 Planering m. m.

Utredningens bedömning att det är mycket betydelsefullt att miljö- och hälso- och miljöskyddsnämnden i ökad utsträckning och på ett tidigt stadium tar aktiv del i den fysiska planeringen vinner en i det närmaste allmän anslutning hos remissinstanserna. Flera remissinstanser har dock synpunkter på nämndens medverkan i planeringen.

Socialstyrelsen vill inte ta ställning till utredningens förslag att planeringen skall ske med hjälp av s. k. miljö- och hälsovårdsplaner. *Eskilstuna kommun* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* betonar vikten av att de sanitära kraven ställs högre vid planeringen än vid ingripanden mot en redan pågående verksamhet.

Statens planverk menar, att den planering som behövs inom hälso- och miljöskyddsnämndens område kan göras inom den kommunala fysiska planeringen enligt byggnadslagen (1947:385).

Länsstyrelsen i Örebro län påpekar att nämndens medverkan i planeringen kan ge upphov till svårigheter med att dra gränsen gentemot andra förvaltningar med ansvar för utformningen av den fysiska miljön. Den kommunala miljöskyddsplaneringen bör därför klarare avgränsas gentemot annan kommunal planering som rör mark och vatten.

Göteborgs och *Kungsbacka kommuner* understryker vikten av att nämnden deltar i uppföljningen av planerna.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län föreslår att förslaget kompletteras med en skyldighet för varje planeringsorgan att i frågor som rör kommunal planering underätta miljö- och hälso- och miljöskyddsnämnden. Liknande synpunkter förs fram av *Hässelholms kommun*.

Länsstyrelsen i Stockholms län, *Riksförbundet för allmän hälsovård* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* anser att hälso- och miljöskyddsnämndens betydelsefulla roll i samhällsplaneringen borde ha markerats kraftigare i den föreslagna hälso- och miljöskyddslagen.

I 56 § 1 mom. byggnadsstadgan (1959:612) uppräknas en rad författningar

som byggnadsnämnden vid sin prövning av byggnadslov skall beakta att företaget inte strider emot. Utredningens förslag att hälsoskyddslagen skall ingå bland de uppräknade författningarna tillstyrks av remissinstanserna. Några menar dock att utredningen har överdrivit betydelsen av den föreslagna kompletteringen. Bland dessa remissinstanser märks *länsstyrelserna i Hallands och Örebro län, Hässleholms, Mölndals, Svenljunga och Kramfors kommuner samt Riksförbundet för allmän hälsovård*.

Länsstyrelsen i Hallands län anser att utredningen något har överdrivit betydelsen av den föreslagna kompletteringen. Länsstyrelsen erinrar här om att byggnadslov i många fall inte krävs för jordbrukets, skogsbrukets och därmed jämförlig närings ekonomibyggnader. Enligt *länsstyrelsen i Örebro län* får kompletteringen endast en marginell effekt eftersom en nybyggnad inte behöver tillstånd enligt hälsovårdsförfattningarna. *Kungsbacka kommun* anser att byggnadsnämnden bör ha skyldighet att höra miljö- och hälsoskyddsnämnden innan byggnadslov meddelas för sådan verksamhet som kan tänkas bli störande.

6 Begreppsdefinitioner

Hälsoskydd

Utredningens förslag att begreppet allmän hälsovård skall ersättas med hälsoskydd tillstyrks av en klar majoritet av remissinstanserna. Här märks *socialstyrelsen, flera länsstyrelser, en stor majoritet av kommunerna och Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*.

Socialstyrelsen framhåller, att begreppet allmän hälsovård bör bytas ut eftersom det har använts i ca 100 år utan att ha kommit in i allmänhetens medvetande.

De remissinstanser som avstyrker utredningens förslag anser att begreppet allmän hälsovård bör behållas. Flera av dessa remissinstanser menar att utredningen har överdrivit risken för förväxling av allmän hälsovård och individuellt förebyggande hälsovård. De framhåller att begreppet allmän hälsovård har använts under en lång tid och att det är väl inarbetat. Till de remissinstanser som förordar att man har kvar begreppet allmän hälsovård hör bl. a. flera länsstyrelser, några kommuner och *Riksförbundet för allmän hälsovård*.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Svenska kommunförbundet anser att man inte bör ta ställning till frågan om en ändring av begreppet allmän hälsovård förrän miljöskyddsutredningens förslag föreligger.

Sanitär olägenhet

Utredningens förslag beträffande begreppet sanitär olägenhet har kommenterats av de flesta remissinstanserna. Mer än tre fjärdedelar av dessa

tillstyrker att begreppet bibehålls i den nya lagstiftningen. Hitt hör *kammarrätten i Jönköping*, flertalet länsstyrelser, huvuddelen av kommunerna och *Riksförbundet för allmän hälsovård*.

Vissa remissinstanser, bl. a. *socialstyrelsen*, *Svenska kommunförbundet* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*, menar att begreppet sanitär olägenhet bör ersättas med ett annat begrepp, i all synnerhet som sanitär olägenhet föreslås få en delvis ändrad innebörd i den nya författningen.

Ett fåtal instanser har lämnat förslag till ett nytt begrepp. Bland de förslag som har lämnats märks "godtagbart hälsoskydd", "olägenhet ur hälsoskyddssynpunkt" och "olägenhet".

De flesta remissinstanserna är positiva till att begreppet sanitär olägenhet definieras i lagtexten. Några remissinstanser, *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Hallands län* samt *Riksförbundet för allmän hälsovård*, anser dock att begreppet inte bör definieras i lagtexten. *Riksförbundet för allmän hälsovård* menar att man i stället bör låta rättspraxis avgöra var gränsen för sanitär olägenhet går. Härigenom görs begreppet mer eller mindre tidlöst.

Även utredningens förslag till definition på begreppet sanitär olägenhet tillstyrks av flertalet remissinstanser. Vissa remissinstanser är dock tveksamma till utredningens förslag i denna del. Flera av dessa tveksamma remissinstanser menar att begreppet behöver preciseras ytterligare.

Utredningens förslag att ekonomiska och tekniska avvägningar inte skall göras när man bedömer vad som är en sanitär olägenhet har kommenterats av bl. a. *Svenska Naturskyddsföreningen*. Föreningen menar att man, som utredningen har föreslagit, bör befria begreppet sanitär olägenhet från ekonomiska och tekniska avvägningar och kombinera detta med en regel som säger att sanitär olägenhet skall förebyggas eller undanröjas i så stor utsträckning som möjligt. Är samhällets behov av den verksamhet som orsakar olägenheten stort och skulle det innebära orimliga kostnader att hålla olägenheten nere får lägre krav ställas på verksamheten. Vid bedömningen av vad som är rimligt att kräva skulle bl. a. beaktas vad som är tekniskt och ekonomiskt möjligt. Regeltekniken skulle med andra ord bli analog med den som redan används i miljöskyddslagen. Liknande synpunkter förs fram av *socialstyrelsen*.

Vidare föreslår utredningen, att man skall ta hänsyn även till de människor som i ett eller annat avseende är särskilt känsliga mot störningar när man avgör var gränsen för sanitär olägenhet går. Utredningens förslag i denna del har vunnit anslutning hos remissinstanserna. Förutom de remissinstanser, som har tillstyrkt utredningens förslag i fråga om begreppet sanitär olägenhet har även bl. a. *socialstyrelsen*, *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* samt några länsläkarorganisationer anslutit sig till förslaget i denna del. Några remissinstanser ställer sig dock tveksamma till den föreslagna vidgningen av begreppet. Enligt gällande praxis tas nämligen inte hänsyn till personer som är överkänsliga. Bland dessa remissinstanser märks ett par kommuner, några länsläkarorganisationer samt *Svenska Naturskyddsföreningen*.

De centrala tillsynsmyndigheterna har i stor utsträckning utfärdat normer och gränsvärden till ledning för hälsovårdsnämnderna när dessa skall avgöra vad som är sanitär olägenhet. Utredningens positiva bedömning av sådana normer och gränsvärden delas eller lämnas utan erinran av remissinstanserna. *Socialstyrelsen* varnar emellertid för en alltför stor tilltro till centralt utfärdade normer. Enligt styrelsen finns en uppenbar risk för att förslaget kan få effekter som är helt motsatta de avsedda. Likformighetstänkandet kan nämligen leda till att man i alla situationer godtar en relativt hög störningsnivå.

Även om utredningen inte har behandlat frågan om spridning av kemiska bekämpningsmedel tas ämnet upp till diskussion av en del remissinstanser. Några ansluter sig till reservanten Erik Johanssons särskilda yttrande och framhåller att det i hälsoskyddslagen bör införas en bestämmelse som gör det möjligt för miljö- och hälsoskyddsnämnden att i förebyggande syfte ingripa mot spridning av kemiska bekämpningsmedel. Några remissinstanser anser att frågan bör utredas. *Statens naturvårdsverk* och *produktkontrollnämnden* anser att det bör framgå av den föreslagna hälsoskyddslagen att det inte ankommer på miljö- och hälsoskyddsnämnden att pröva om rättskraftiga beslut, som har fattats enligt annan lagstiftning, står i överensstämmelse med hälsoskyddslagen.

7 Tillsyn m. m.

Att miljö- och hälsoskyddsnämnden skall utöva den lokala tillsynen över den allmänna hälsovården (hälsoskyddet) och länsstyrelsen den regionala tillstyrks allmänt av remissinstanserna. Även förslaget att socialstyrelsen och statens naturvårdsverk skall svara för den centrala tillsynen godtas av remissinstanserna.

Några remissinstanser har dock en uppfattning som avviker från utredningens. *Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner* framhåller att tillsynen såvitt möjligt bör koncentreras till ett begränsat antal myndigheter under ett departement. Kommittén förordar att statens naturvårdsverk blir central tillsynsmyndighet – vid sidan av livsmedelsverket i fråga om livsmedelshygien – under jordbruksdepartementet. Även *Södertälje* och *Eskilstuna kommuner* anser att statens naturvårdsverk bör ha huvudansvaret för den centrala tillsynen.

Enligt *Svenska kommunförbundet* finns det behov av en mera djupgående analys av vad den offentliga tillsynen bör omfatta och hur den bör bedrivas. Kommunförbundet föreslår därför att frågan tas upp till förnyad prövning när översynen av miljöskyddslagen har slutförts. Även *länsstyrelserna i Uppsala* och *Kronobergs län* anser att tillsynsfrågorna måste klarläggas.

Utredningens förslag att avskaffa länsstyrelsens nuvarande befogenhet att vid sin tillsyn meddela vitesförelägganden mot hälsovårdsnämnden eller mot särskilda befattningshavare hos nämnden tillstyrks av flertalet remissinstan-

ser. Positiva till förslaget är bl. a. *samtliga kommuner som uttalar sig i frågan*, men även *de flesta länsstyrelserna* liksom *länsstyrelsernas organisationsnämnd* och *statskontrollkommittén* ställer sig bakom den föreslagna ändringen. Det framhålls allmänt att befogenheten att förelägga vite hittills inte använts och att den heller inte behövs.

Vissa remissinstanser är dock kritiska mot förslaget. Här märks *universitets- och högskoleämbetet*, *kammarrätten i Jönköping*, *några länsstyrelser*, *Riksförbundet för allmän hälsovård* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att utredningen inte tillräckligt har beaktat den preventiva effekt bestämmelsens blotta existens har och ifrågasätter därför utredningens förslag. *Länsstyrelsen* menar också att hälsovårdsnämnden hittills inte alltid har haft styrkan att hävda sina viktiga men ibland kostnadskrävande intressen gentemot kommunen. *Kammarrätten i Jönköping* finner det självklart att länsstyrelsen även i fortsättningen bör kunna ge det lokala tillsynsorganet förelägganden. Något behov av att förena ett sådant föreläggande med vite torde däremot inte finnas.

Enligt remissinstanserna leder förslaget att avskaffa länsstyrelsens befogenhet att vid sin tillsyn meddela vitesföreläggande bl. a. till att länsstyrelsen förlorar sin nuvarande möjlighet att liksom hälsovårdsnämnden kunna ingripa direkt med förelägganden eller förbud. Åtskilliga remissinstanser har framhållit att denna möjlighet bör finnas kvar. Bland dessa märks *universitets- och högskoleämbetet*, *kammarrätten i Jönköping*, *ett flertal länsstyrelser* och *länsstyrelsernas organisationsnämnd*. Enligt *kammarrätten i Jönköping* har bestämmelsen haft en stor praktisk betydelse inte bara vid länsstyrelsens allmänna tillsyn utan även genom att den har gett länsstyrelsen möjlighet att vid prövning av besvär, anförda av en enskild, ändra ett beslut av hälsovårdsnämnden även i skärpande riktning.

8 Olika sakområden

8.1 Om bostäder

Utredningen föreslår att de nuvarande föreskrifterna om sanitära förhållanden i bostäder i huvudsak skall behållas i hälsoskyddslagstiftningen. Förslaget tillstyrks av remissinstanserna. Vissa av dessa anser dock att kraven på sanitär standard i bostäder ställs lägre i den föreslagna hälsoskyddslagen och den därtill anslutande förordningen än i den nu gällande hälsovårdsstadgan. Detta gäller särskilt kravet på lätt tillgång till vatten. Några remissinstanser förordar att kraven på sanitär standard enligt hälsoskyddslagstiftningen höjs så, att lägsta godtagbara standard enligt bostadssaneringslagen blir normgivande när man bedömer om sanitär olägenhet föreligger i en bostad.

Flera remissinstanser anser att hälsoskyddslagstiftningen i likhet med hälsovårdsstadgan bör innehålla en uttrycklig bestämmelse om att en

bostadslägenhet skall ha lätt tillgång till vatten i tillräcklig mängd och av tillfredsställande beskaffenhet till dryck, matlagning och andra hushållsändamål samt vara försedd med avlopp för spillvatten. Bland dessa remissinstanser märks *socialstyrelsen*, *universitets- och högskoleämbetet*, *Svea hovrätt*, *länsstyrelserna i Kopparbergs och Västernorrlands län*, *Täby*, *Södertälje*, *Eskilstuna*, *Uddevalla*, *Kramfors*, *Härjedalens* och *Strömsunds kommuner*, *Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner*, *Föreningen för Vattenhygien* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*. Några av dessa remissinstanser vill även att kraven på tillfredsställande uppvärmning, egen toalett och utrymme för matlagning skall komma till klart uttryck i den föreslagna lagstiftningen.

Svea hovrätt, *Föreningen för Vattenhygien* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* ifrågasätter om man kan undvara en bestämmelse som motsvarar 19 § andra stycket hälsovårdsstadgan. Bestämmelsen innebär, att om en fastighet är ansluten till en allmän vatten- och avloppsanläggning så skall bostadslägenheterna inom fastigheten vara försedda med de anordningar som behövs för att utnyttja anläggningen om det är skäligt med hänsyn till kostnaderna och övriga omständigheter. Med stöd av denna bestämmelse har man nämligen i vissa fall kunnat framtvinga att en bostadsfastighet ansluts till en allmän vatten- och avloppsanläggning.

Enligt *socialstyrelsen* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* bör hälsoskyddslagstiftningen utformas så, att miljö- och hälsoskyddsnämnden får möjlighet att ingripa mot olämpligt anordnade byggnader som innehåller boningsrum. De avser härvid ingripanden mot de byggnader i vilka uppkommer t. ex. formaldehyd och radon. Ingripanden bör kunna göras också i de fall olägenheterna består av fukt, mögel, lukt, ohyra m. m. De senare olägenheterna har ånyo uppträtt till följd av den förändrade byggteknik som de höjda kraven på energibesparing har lett till.

Kravet på att den sanitära standard som hälsoskyddslagstiftningen fordrar skall höjas till samma nivå som lägsta godtagbara standard enligt bostads-saneringslagen förs fram av *länsstyrelsen i Hallands län* samt *Eskilstuna*, *Köpings* och *Hudiksvalls kommuner*.

Ett par remissinstanser anser, i motsats till vad utredningen har föreslagit, att de hygieniska kraven på en bostad som används för t. ex. fritidsändamål bör vara lika höga som kraven på en permanentbostad.

Utredningen föreslår två regler i hälsoskyddslagen för kontroll av bostäder. Enligt den ena skall en byggnad som inrymmer bostad med tillhörande utrymmen vara inredd på ett sådant sätt och skötas och brukas så att sanitär olägenhet inte uppstår. Den andra regeln ställer högre krav på standarden. Enligt denna skall en bostadslägenhet, som har fått en högre standard än som fordras enligt den första regeln genom att den med stöd av någon annan författning har försetts med vissa anordningar, hållas i sådant skick att anordningarna är brukbara för avsett ändamål. Utredningens förslag i denna del har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinran. Många är dock kritiska mot förslaget.

Socialstyrelsen och *länsstyrelsen i Värmlands län* anser det mycket tveksamt om miljö- och hälsoskyddsnämnden skall verka för att olika kravnivåer uppfylls. *Svea hovrätt*, *länsstyrelserna i Gotlands, Malmöhus* samt *Göteborgs och Bohus län* samt *Kungsbacka kommun* menar att hälsoskyddslagen bör ges det begränsade syftet att motverka eller eliminera sanitära olägenheter. *Universitets- och högskoleämbetet* och *länsstyrelsen i Kronobergs län* framhåller att bestämmelsen om den högre kravnivån hör hemma i en annan lagstiftning, då närmast bostadssaneringslagen.

Enligt *länsstyrelsen i Kristianstads län* bör, om det anses som en brist att upprustningslägganden enligt bostadssaneringslagen inte garanterar att de anordningar som åläggandet avser också hålls i brukbart skick, bostadssaneringslagen lämpligen ändras så att hyresnämnden kan ställa krav även i detta hänseende. Liknande synpunkter förs fram av *bostadsstyrelsen*.

Flera remissinstanser anser att den högre kravnivån skall gälla alla bostadslägenheter som har utrustats med denna högre standard, oavsett om standardhöjningen har skett med stöd av lagstiftning eller på annat sätt. Till dessa remissinstanser hör *länsstyrelserna i Hallands och Skaraborgs län*, *Göteborgs, Falu* och *Strömsunds kommuner*, *Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner*, *Hyresgästernas Riksförbund*, *Riksförbundet för allmän hälsovård* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*.

Förslaget att inte införa några bestämmelser om skyldighet för miljö- och hälsoskyddsnämnden att utföra återkommande bostadsinspektioner tillstyrks av nästan samtliga remissinstanser. Endast *Malmö kommun* och *Hyresgästernas Riksförbund* motsätter sig förslaget.

8.2 Om samlingslokaler m. m.

Utredningens förslag att miljö- och hälsoskyddsnämndens hygieniska tillsyn över samlingslokaler m. m. enligt hälsoskyddslagen skall utökas till att omfatta även bl. a. lokaler för undervisning och vård har fått ett gott mottagande av remissinstanserna. Endast *länsstyrelsen i Norrbottens län* och *Täby kommun* avvisar utredningens förslag i denna del. Även den föreslagna möjligheten till anmälningsskyldighet för hotell, pensionat o. dyl. lokaler tillstyrks av remissinstanserna.

Socialstyrelsen och *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, som båda är positiva till förslagen, menar dock att den utvidgade tillsynsskyldigheten bör omfatta även tillfälliga festplatser. Enligt *Härjedalens kommun* bör också stugbyar räknas hit.

Flera remissinstanser – främst kommuner – bland vilka märks *Malmö, Göteborgs, Karlstads, Köpings* och *Vilhelmina kommuner*, framhåller att tillsynen över ytterligare lokaler kommer att kräva resursförstärkningar.

Några remissinstanser påpekar att den utvidgade tillsynsskyldigheten leder till att miljö- och hälsoskyddsnämnden får tillsyn över lokaler och anläggningar, där andra myndigheter redan utövar tillsyn i andra avseenden. De framhåller därför att ansvarsfördelningen mellan miljö- och hälsoskyddsnämnden och dessa myndigheter måste klarläggas. Till dessa remissinstanser hör länsstyrelsen i Värmlands län, Olofströms kommun, Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner, TCO och Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet.

Länsstyrelsen i Värmlands län, TCO och Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet anser att miljö- och hälsoskyddsnämnden bör få ett primärt tillsynsansvar i förhållande till övriga tillsynsmyndigheter.

Utredningen föreslår att det i hälsoskyddslagen införs en bestämmelse som gör det möjligt att föreskriva, att den som avser att driva hotell, pensionat eller liknande rörelse skall anmäla detta till miljö- och hälsoskyddsnämnden. Remissinstanserna tillstyrker förslaget. Flera remissinstanser framhåller dock att en sådan skyldighet bör föreskrivas redan i hälsoskyddsförordningen. Bland dessa remissinstanser märks socialstyrelsen, länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Kopparbergs och Västernorrlands län, Göteborgs, Kungsbacka, Uddevalla samt Strömsunds kommuner. Några instanser anser dock att den föreslagna möjligheten att föreskriva anmälningsskyldighet bör omfatta också lokaler för undervisning eller vård samt samlingslokaler. Enligt Strömsunds kommun och Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner bör dock anmälningsförfarandet om möjligt ersättas med en tillståndsprövning.

8.3 Om lokaler och andra anläggningar för bad och hygienisk behandling m. m.

Förslagen i denna del tillstyrks eller lämnas i huvudsak utan erinran. Länsstyrelsen i Norrbottens län avstyrker, som enda remissinstans, förslagen i den mån de innebär en ökad arbetsbelastning på miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Socialstyrelsen och Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet anser att lydelsen av 5 § i den föreslagna hälsoskyddsförordningen bör ändras så att kommunstyrelsen inte kan påverka kostnaderna för miljö- och hälsoskyddsnämndens provtagning vid t. ex. de kommunala baden. Socialstyrelsen anser vidare att de hygieniska kraven på lokalernas och badvattnets kvalitet har ställts för lågt i förhållande till de krav som nu gäller.

Enligt Uppsala kommun bör kostnaderna för provtagning på badvatten täckas av skattemedel eftersom kommunen ofta är huvudman för denna typ av anläggningar. Enligt kommunen leder förslaget endast till en ökad byråkrati.

Utredningens förslag att vissa anläggningar, bl. a. badanläggningar, och lokaler för hygienisk behandling inte får tas i bruk innan anmälan därom har

gjorts till miljö- och hälsoskyddsnämnden godtas av remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Borås, Kramfors och Härjedalens kommuner* anser dock att det inte räcker med anmälan, utan att det bör gälla ett krav på att sådana anläggningar och lokaler har godkänts av miljö- och hälsoskyddsnämnden innan de tas i bruk. *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* och *länsstyrelsen i Kopparbergs län* framhåller att campinganläggningar, i likhet med vad som nu gäller, inte bör få upplåtas utan miljö- och hälsoskyddsnämndens tillstånd. *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* menar att detsamma bör gälla för stugbyar. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att man inte bör få påbörja byggandet av sådana anläggningar och lokaler innan anmälan har gjorts.

8.4 Om vattenförsörjning och vattenundersökning

Remissinstanserna tillstyrker i huvudsak de förslag som utredningen har lämnat under denna rubrik. Flera remissinstanser påpekar emellertid att utredningen synes ha lämnat förslag endast beträffande vattenkontrollen. De saknar förslag om hur man skall ordna vattenskyddet, dvs. regler om vattentäkternas läge, utformning och skydd mot förorening. Många remissinstanser uttrycker besvikelse över att utredningen inte har kunnat bestämma sig för i vilken lagstiftning reglerna om vattenförsörjning och vattenundersökningar hör hemma samt vilken myndighet som på central nivå skall ha tillsynen över dessa frågor.

När det gäller utredningens konkreta förslag är remissinstanserna med ett par undantag klart positiva till att kontrollen av konsumtionsvattnet – utöver en egenkontroll av den som driver anläggningen – sker genom att miljö- och hälsoskyddsnämnden periodiskt och stickprovsvis undersöker vattnet i vattenverk och distributionsnät. *Socialstyrelsen* menar dock att nämnden bör lägga upp individuella program för tillsynen och undersökningarna, eftersom nu gällande bestämmelser har lett till att prover i vissa fall tas för ofta och i andra fall alltför sällan. Sådana program bör godkännas av länsstyrelsen. Liknande synpunkter förs fram av *länsstyrelsen i Skaraborgs län*. *Umeå kommun* anser att förslaget innebär en onödig centralstyrning av kommunerna och förordar att det bör ankomma på miljö- och hälsoskyddsnämnden att se till att provtagning sker enligt dess bestämmande.

Förslaget att kontrollen skall omfatta samtliga allmänna anläggningar tillstyrks, men många remissinstanser förordar att kontrollen skall omfatta även andra anläggningar och täkter. Flertalet av dessa remissinstanser anser att den offentliga kontrollen bör gälla samtliga anläggningar och täkter som betjänar inte alltför få personer. *Socialstyrelsen* menar att gränsen bör gå vid 25 hushåll eller 50 personer. Andra går ännu längre och föreslår att kontrollen skall omfatta alla anläggningar och täkter, såväl allmänna som enskilda. Flera remissinstanser förordar ett tillstånds- eller anmälningsförfarande beträffande vattentäkter. Det framhålls att ett sådant förfarande

skulle vara befogat särskilt för de mindre enskilda täkterna.

Förslaget att samtliga vattenundersökningar skall utföras vid särskilt godkända laboratorier lämnas utan erinran.

Remissopinionen är delad till den föreslagna rätten för hälso- och miljöskyddsnämnden att ta ut särskilda avgifter för provtagningen i de allmänna anläggningarna samt för de prover som tas i enskilda brunnar och täkter efter hemställan av ägarna till dessa. Flertalet remissinstanser är emellertid positiva till förslaget eller lämnar det utan erinran.

Många remissinstanser är dock negativa eller starkt kritiska till förslaget. Bland dessa märks *socialstyrelsen*, *länsstyrelserna i Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Norrbottens län* samt *Örebro och Bollnäs kommuner*. De ifrågasätter den föreslagna kostnadstäckningen främst med hänsyn till att kommunerna själva ofta är huvudmän för anläggningarna och förordar att kostnaderna, liksom nu är fallet, bör stanna på kommunerna. Även kostnaderna för de undersökningar som har gjorts på begäran av en enskild anser man att kommunen bör stå för. Man framhåller, att det finns risk för att enskilda drar sig för att låta undersöka befarade missförhållanden om de själva får stå för kostnaderna för undersökningen. *Socialstyrelsen* anser det oförenligt med de grundläggande principerna i hälsovårdsstadgan att avgiftsbelägga tillsynen och undersökningarna av vattnet vid enskilda täkter. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* menar däremot att principen bör vara att enbart de tjänster som kommunen tillhandahåller på begäran av den enskilde bör avgiftsbeläggas.

Utredningens förslag att det i centralt utfärdade föreskrifter regleras vilka ämnen som får tillsättas konsumtionsvattnet berörs endast i några få remissyttranden. *Statens livsmedelsverk* anför att dessa problem måste lösas enhetligt för hela livsmedelsområdet. *Utredningen (Jo 1976:04) om den regionala laboratorieverksamheten* erinrar om att föreskrifter om tillsatser till och främmande ämnen i livsmedel redan föreligger i kungörelser av statens livsmedelsverk. Blir livsmedelsverket central tillsynsmyndighet bör man överväga om bestämmelserna om tillsatser i vattnet inte hör hemma i dessa kungörelser. *Svea hovrätt* har inget att erinra mot att en administrativ myndighet bestämmer vilka ämnen som får tillsättas vattnet för att rena det. Om däremot ämnet tillsätts i ett annat syfte – t. ex. fluor mot karies – bör bestämmelserna härom ges i lag.

Att miljö- och hälso- och miljöskyddsnämnden och länsstyrelsen skall utöva den lokala respektive den regionala tillsynen av konsumtionsvattnet godtas enhälligt. När det däremot gäller frågan vem som skall utöva den centrala tillsynen och i vilken lagstiftning som bestämmelserna om konsumtionsvattnet skall tas in är remissinstanserna i stort uppdelade i två läger. Det ena förordar att socialstyrelsen förblir central tillsynsmyndighet, medan det andra anser att tillsynen bör ligga på statens livsmedelsverk. De argument som anförs för och emot är huvudsakligen hämtade från utredningens betänkande. Bland dem som förordar socialstyrelsen som tillsynsmyndighet

märks socialstyrelsen själv, länsstyrelserna i Hallands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län samt Täby, Tranås, Hudiksvalls och Härjedalens kommuner.

Att statens livsmedelsverk skall bli central tillsynsmyndighet förordas av bl. a. *statens livsmedelsverk* självt, *länsstyrelserna i Uppsala, Blekinge, Älvsborgs och Skaraborgs län, Stockholms, Södertälje, Uppsala, Göteborgs, Svenljunga, Falköpings, Tibro, Köpings, Surahammars, Falu och Strömsunds kommuner, Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner samt utredningen (Jo 1976:04) om den regionala laboratorieverksamheten.*

Några remissinstanser framhåller att de inte tar ställning till vilken myndighet som bör vara central tillsynsmyndighet, nämligen *statens naturvårdsverk, länsstyrelserna i Kopparbergs och Kristianstads län, Malmö och Kramfors kommuner samt Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet.*

Svenska kommunförbundet anser att ansvaret för den offentliga vattenkontrollen på central nivå bör delas upp mellan naturvårdsverket, livsmedelsverket och socialstyrelsen. Enligt *Föreningen för Vattenhygien* behöver kunskaperna om produktionen av vatten, vattnets sammansättning och distribution vara väsentligt större och vidare hos den myndighet som skall ha det totala överinseendet över vattenförsörjningen och vattenkontrollen än vad som är fallet hos vare sig socialstyrelsen eller livsmedelsverket. Föreningen föreslår därför att tillsynen läggs på statens naturvårdsverk.

När det gäller frågan vilken lagstiftning som skall reglera kontrollen av konsumtionsvattnet synes de remissinstanser som förordar socialstyrelsen som central tillsynsmyndighet förutsätta att bestämmelserna härom tas in i hälsoskyddslagen, medan de som förordar livsmedelsverket som central tillsynsmyndighet utgår från att livsmedelslagstiftningens bestämmelser blir gällande fullt ut beträffande detta vatten. *Länsstyrelsen i Stockholms län och Föreningen för Vattenhygien* menar däremot att bestämmelserna bör ges i en särskild lag, till vilken hälsoskyddslagen och livsmedelslagen hänvisar.

8.5 Om åtgärder mot vattenföroreningar, omhändertagande av avloppsvatten samt om klosetter och urinoarer

En bred remissopinion ställer upp bakom förslaget att en avloppsanordning inte bör få inrättas utan tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden, om anordningen inte enbart är avsedd att föra avloppsvatten till en allmän avloppsanläggning. Även utredningens betoning av att miljö- och hälsoskyddsnämnden vid sin prövning av enskilda ansökningar om tillstånd för avlopp eller WC skall beakta jämväl kommunens planer för det område där anordningarna skall inrättas får ett kraftigt instämmande av remissinstanserna.

Också tveksamma röster hörs emellertid. *Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping, länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar och Västernorrlands län samt*

Uddevalla kommun erinrar att bestämmelser om utsläpp av avloppsvatten finns också i 10 § miljöskyddskungörelsen (1969:388). *Svea hovrätt* och *länsstyrelsen i Uppsala län* anser att behovet av de föreslagna bestämmelserna i hälsoskyddslagstiftningen bör övervägas i samband med den pågående översynen av miljöskyddslagstiftningen. Enligt *kammarrätten i Jönköping* och *Uddevalla kommun* bör de föreslagna bestämmelserna samordnas med reglerna i 10 § miljöskyddskungörelsen. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser att de föreslagna bestämmelserna i första hand bör föras över till miljöskyddslagstiftningen. Enligt *länsstyrelsen i Kalmar län* kan problemet lösas genom att 10 § miljöskyddskungörelsen upphävs och ersätts av den föreslagna bestämmelsen i 10 § andra stycket hälsoskyddslagen. För större anläggningar bör 5 § miljöskyddskungörelsen fortfarande gälla.

Flera remissinstanser saknar en bestämmelse om skydd mot vatten som medför förorening men som inte förorenar i den utsträckning att det orsakar sanitära olägenheter. Man pekar här främst på dagvattnet och efterlyser en bestämmelse som svarar mot 38 § hälsovårdsstadgan.

Några remissinstanser, *Svea hovrätt* samt *Kungsbacka* och *Uddevalla kommuner*, anser att hälsoskyddslagstiftningen bör innehålla en bestämmelse om skyldighet att ansluta vissa fastigheter till en allmän avloppsanläggning. De framhåller därför, att det i hälsoskyddslagstiftningen bör införas en bestämmelse som svarar mot 19 § andra stycket hälsovårdsstadgan. *Svenska kommunförbundet* anser att förslaget bör omarbetas i denna del eftersom det inte bör omfatta allt dagvatten.

Många remissinstanser förordar att ett givet tillstånd att inrätta en avloppsanordning bör kunna tidsbegränsas, dvs. tillståndet förfaller om det inte utnyttjas inom en viss tid, i likhet med vad som gäller för byggnadslov. Bland dessa remissinstanser märks, *socialstyrelsen*, *några länsstyrelser*, *ett flertal kommuner*, *Svenska kommunförbundet* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*.

Ett par remissinstanser tar upp förslaget att en avloppsanordning inte får tas i bruk förrän den har godkänts av miljö- och hälsoskyddsnämnden, om inte nämnden medger annat. Man framhåller att det vore önskvärt med en föreskrift som säger att ledningarna till en anordning inte får täckas förrän nämnden har besiktigat dem. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* menar att den föreslagna bestämmelsen kan utgå, eftersom nämnden kan föreskriva lämpliga villkor när den lämnar sitt tillstånd.

Utredningen föreslår att en anmälan skall göras till miljö- och hälsoskyddsnämnden när en avloppsanordning ändras på så sätt att åtgärden kan medföra en väsentlig ändring av avloppsvattnets mängd eller sammansättning. Ett stort antal remissinstanser är tveksamma till förslaget. Man framhåller, att även sådana ändringar bör kräva tillstånd. I annat fall skulle en anläggning i princip kunna utökas obegränsat utan annan åtgärd än en anmälan, och miljö- och hälsoskyddsnämnden skulle då kunna ingripa först sedan sanitär olägenhet har uppkommit.

Förslaget att en vattentoalett skall få inrättas utan särskild prövning, om den avloppsanordning till vilken toaletten ansluts redan har prövats enligt hälsoskyddslagen, möts med tveksamhet av remissinstanserna. Man framhåller att det inte är alla avloppsanordningar som har prövats med hänsyn till de krav som ställs på en vattentoalett. Bestämmelsen bör därför ändras så att det krävs tillstånd också när man ansluter en vattentoalett till en redan godkänd avloppsanordning, åtminstone i de fall någon vattentoalett inte tidigare har funnits ansluten till anordningen. Några remissinstanser påpekar att bestämmelsen kan utgå, i synnerhet om tillstånd kommer att krävas även för ändring av en avloppsanordning.

Förslaget att regeringen får meddela föreskrifter om att vissa slag av toaletter inte får anordnas utan särskilt tillstånd samt att regeringen får överlåta åt en förvaltningsmyndighet eller kommunen att meddela sådana föreskrifter lämnas i huvudsak utan erinringar. Sveriges Villaägareförbund är dock tveksamt till förslaget. Förbundet anser att det finns en stor risk för att bedömningarna blir alltför skiftande i de olika kommunerna. Ett par remissinstanser, *kammarrätten i Jönköping* och *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, anser att delegation inte bör ske till kommunen eller i vart fall tillämpas restriktivt. Några remissinstanser framhåller att föreskrifter redan nu borde ha meddelats i hälsoskyddsförordningen.

Vissa remissinstanser finner det nödvändigt att några av de begrepp som används i författningstexten klargörs. De begrepp som omnämns är avloppsvatten (10 § hälsoskyddslagen), någon längre tid av dygnet (11 § hälsoskyddslagen), slutna avloppsanordning (6 § hälsoskyddsförordningen) och väsentlig ändring (6 § hälsoskyddsförordningen).

8.6 Om djurhållning m. m.

Omgivningshygien

Utredningens förslag att tillsynen över ladugårdar, stall och andra liknande anläggningar i huvudsak skall regleras inom miljöskyddslagstiftningen mottas positivt av remissinstanserna. Många remissinstanser har dock synpunkter på hur den närmare regleringen skall ske.

Remissinstanserna delar utredningens uppfattning att det i hälsoskyddslagen inte behövs en bestämmelse som svarar mot 61 § hälsovårdsstadgan, enligt vilken en skriftlig anmälan skall göras till hälsovårdsnämnden innan man anordnar stall, ladugård m. m. Hälsovårdsnämndens behov av information i detta hänseende kan tillgodoses genom lantbruksnämndens underrättelseskyldighet enligt djurstallskungörelsen (1973:270). Remissinstanserna är också positiva till förslaget att det skall krävas tillstånd för att få hålla vissa djur inom stads- eller byggnadsplanlagt område. Flera remissinstanser, bl. a. *socialstyrelsen*, *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, *Uddevalla* och *Kramfors kommuner* samt *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*,

menar dock att någon form av förhandsprövning måste finnas även för anläggningar med färre än 100 djurenheter. Bestämmelser härom skulle kunna tas in i miljöskyddslagen eller hälsoskyddslagstiftningen. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser att lantbruksnämndens skyldighet att enligt djurstallskungörelsen underrätta miljö- och hälsoskyddsnämnden om godkänt djurstall i stället bör avse själva ansökan. Liknande synpunkter har *länsstyrelsen i Skaraborgs län*.

Utredningens uppfattning att 58–60 §§ hälsovårdsstadgan, vilka innehåller bestämmelser om hur stall, ladugårdar och vissa upplagsplatser skall anordnas, inredas, underhållas och skötas kan ersättas av tillsynsbestämmelserna i miljöskyddslagstiftningen samt av tillsynsföreskrifter som utfärdas av lantbruksstyrelsen delas eller lämnas utan erinran utom vad gäller mjölkhanteringen i ladugårdar, där utredningen föreslår att föreskrifterna utfärdas i samråd med livsmedelsverket. *Länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Hallands och Örebro län* framhåller samtliga att livsmedelslagen inte är tillämplig på mjölkhanteringen i ladugårdarna varför 60 § hälsovårdsstadgan åtminstone tills vidare bör finnas kvar. Enligt *lantbruksstyrelsen* bör ansvaret för de livsmedelshygieniska anvisningarna för mjölkhanteringen inte ligga på styrelsen utan på en annan myndighet.

Utredningens förslag att det skall behövas tillstånd för att anlägga hundgård samt för att hålla nötkreatur, hästar, getter, svin, pälsdjur, fjäderfä eller ormar inom stads- eller byggnadsplanlagt område diskuteras livligt av remissinstanserna. Flertalet av de remissinstanser som kommenterar förslaget i denna del anser att tillståndsvånget inte bör gälla endast inom stads- eller byggnadsplanlagt område utan även inom annat område med sammanhängande permanent- och fritidsbebyggelse. Flera remissinstanser, bl. a. *lantbruksstyrelsen*, anser att även får bör ingå bland de djur för vilka tillstånd skall krävas. Ett par remissinstanser, främst *Sveriges Herpetologiska Riksförening*, anser att tillstånd inte bör krävas för innehav av ormar.

Bl. a. *lantbruksstyrelsen*, *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* samt *Värmlands län* och *Göteborgs kommun* anser att utredningen borde ha definierat vissa av de begrepp som den här har använt. De begrepp som särskilt framhålls är hundgård, pälsdjur och fjäderfä.

Enligt många remissinstanser har utredningen behandlat de problem som är förknippade med hållande av hundar och katter alltför översiktligt och på ett otillfredsställande sätt, eftersom utredningen inte har föreslagit någon lösning på problemen utan hänvisat till utredningen för översyn av allmänna ordningsstadgan. Flera av dessa remissinstanser anser att tillståndsvånget bör gälla också hundar och katter. I lit hör bl. a. *länsstyrelserna i Blekinge och Örebro län*, *några kommuner*, *Riksförbundet för allmän hälsovård* samt *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*. Andra remissinstanser påpekar i allmänna ordalag problemen. *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* förutsätter att problemen får sin lösning vid utformningen av den nya lagstiftningen.

Djurskyddsfrågor

Utredningen föreslår att den fortlöpande djurskyddsinspektionen utmönstras ur anvisningarna för djurskyddstillsynen och ersätts av ökad information till allmänheten, polisen, veterinärerna, seminpersonalen och andra grupper som kan tänkas uppmärksamma fall av misskötsel av djur. Förslaget får ett genomgående negativt mottagande hos remissinstanserna, främst hos länsstyrelserna. Endast några få kommuner tillstyrker förslaget.

Lantbruksstyrelsen framhåller att om tillsynen helt baseras på anmälningar från olika yrkeskategorier och den allmänhet, som kommer i kontakt med djurhållning, så skulle enbart redan etablerade vanvårdsfall bli föremål för åtgärder. Den förebyggande verksamheten genom fortlöpande tillsyn, som får anses vara den väsentligaste, skulle helt utebli. Därutöver förloras helt den rådgivning som tillsynstjänstemännen nu svarar för. Liknande synpunkter förs fram från de flesta håll. Förslaget betecknas av några remissinstanser som ett olustigt angivarsystem. Flera remissinstanser framhåller att en veterinär, som får betraktas som en uppdragstagare hos djurhållaren, skulle råka i en lojalitetskonflikt om han blev tvungen att anmäla denne för misskötsel av djur. Nästan samtliga remissinstanser understryker att de vill ha kvar den fortlöpande djurskyddsinspektionen.

Däremot tillstyrker remissinstanserna att den allmänna veterinärinstruktionen ändras så att distriktsveterinärerna blir skyldiga att biträda miljö- och hälsoskyddsnämnderna i djurskyddsfrågor. Det framhålls att skyldigheten inte bör inskränkas till att avse endast djurskyddsärenden utan utformas mera generellt såsom föreslås beträffande ändringen av allmänna läkarinstruktionen. *Länsstyrelsen i Kalmar län* betonar att skyldigheten att biträda nämnden inte får innebära att distriktsveterinären skall utföra någon form av tillsyn på kommunal nivå.

8.7 Om renhållning

Utredningens förslag att nuvarande föreskrifter om renhållning i hälsovårdsstadgan och normalhälsovårdsordningen (1971:761) skall föras över till en ny lag om hantering av avfall tillstyrks eller lämnas i huvudsak utan erinran av remissinstanserna. Några remissinstanser, bl. a. *socialstyrelsen*, en del länsläkarorganisationer samt *Uddevalla kommun*, framhåller dock vikten av att bestämmelser som rör omgivningshygien tas in i hälsoskyddslagstiftningen.

8.8 Om åtgärder mot ohyra, råttor och möss

Förslaget att bestämmelserna om åtgärder mot ohyra, råttor och möss skall få en generell inriktning och i princip avse alla skadedjur som kan vålla

sanitär olägenhet mottas positivt av remissinstanserna. *Socialstyrelsen* anser dock att förslaget innebär en lägre ambitionsnivå än vad som nu gäller, eftersom det saknas en särskild bestämmelse om att bostad skall vara fri från ohyra. Liknande synpunkter förs fram av *Köpings kommun* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*. Enligt *Härjedalens* och *Vilhelmina kommuner* kan förslaget komma att innebära att det blir svårt för miljö- och hälsoskyddsnämnden att avgöra när sanitär olägenhet föreligger.

8.9 Om hälsovårdstätorter

En enig remissopinion tillstyrker förslaget att det i hälsoskyddslagstiftningen inte bör införas några särregler för vissa delar av kommunerna såsom nu är fallet med hälsovårdstätorterna.

8.10 Hälsovårdsordning m. m.

Utredningens förslag att det nuvarande systemet med normalhälsovårdsordning och lokal hälsovårdsordning inte skall tas med i hälsoskyddslagstiftningen kommenteras främst av länsstyrelserna och kommunerna. Kommunerna, med ett undantag, är positiva till förslaget, medan länsstyrelserna i huvudsak är tveksamma till det.

Samtliga kommuner, med undantag av *Härjedalens kommun*, samt *länsstyrelserna i Stockholms, Skaraborgs och Västmanlands län* tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser att intresset av enhetliga föreskrifter blir tillräckligt tillgodosett genom att de centrala myndigheterna ger enhetliga direktiv i samband med delegationen till kommunerna samt genom utredningens uttalande att lokala hälsoskyddsföreskrifter endast bör utfärdas när det är absolut nödvändigt.

De remissinstanser som är tveksamma till förslaget att en kommun efter regeringens eller i vissa fall en förvaltningsmyndighets bemyndigande skall få utfärda föreskrifter anför genomgående, att förslaget kan leda till alltför stora skillnader mellan de olika kommunernas bestämmelser. Man menar att samma förhållanden som förelåg innan systemet med en normalhälsovårdsordning infördes kan komma att återuppträffa. Man framhåller också att, om förslaget genomförs, centrala anvisningar bör utfärdas för att minska risken för alltför olikartade lokala föreskrifter. Bland dessa remissinstanser märks *socialstyrelsen*, *länsstyrelserna i Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Jämtlands och Västerbottens län*, *Härjedalens kommun* samt *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*.

Enligt *länsstyrelserna i Östergötlands, Värmlands och Kopparbergs län* behöver förslaget i denna del ytterligare övervägas.

Länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Gävleborgs och Norrbottens län vill ha kvar nu gällande ordning med en normalhälsovårdsordning samt en lokal hälsovårdsordning som fastställs av länsstyrelsen.

Statskontrollkommittén (Kn 1976:06) och Svenska kommunförbundet anser att förslaget att ge en förvaltningsmyndighet bemyndigande att delegera normgivningskompetens till en kommun saknar stöd i regeringsformen. Kommunförbundet avstyrker förslaget att förvaltningsmyndigheter skall ges möjligheter att utfärda bindande föreskrifter. Den information som kan behövas kan ges som allmänna råd, vägledande information eller på liknande sätt. Bl. a. *socialstyrelsen* å andra sidan menar att det kan leda till alltför stora skillnader mellan olika kommuners bestämmelser om kommunerna bemyndigas att utfärda föreskrifter.

Några remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Malmöhus och Älvsborgs län*, framhåller att man måste lösa frågan om hur kommunens föreskrifter skall komma till allmänhetens kännedom. Det föreslås att sådana föreskrifter skall tas in i länets författningssamling.

Ett par länsstyrelser anser att de lokala hälsovårdsordningarna bör upphävas i lag i samband med att hälsoskyddslagen träder i kraft, och inte som utredningen föreslår upphävas genom kommunernas försorg.

8.11 Lagens tillämpningsområde

Remissinstanserna har godtagit förslaget eller lämnat det utan erinran.

8.12 Om försvaret

Utredningens förslag i denna del tillstyrks eller lämnas utan erinran av remissinstanserna.

Försvarets sjukvårdsstyrelse, som ansluter sig till förslaget, anser att övervägandena och förslaget är väl genomtänkta. Styrelsen framhåller dock att författningsförslaget måste kompletteras med detaljföreskrifter som är anpassade till de speciella förhållanden som kan råda inom försvarsmakten och att styrelsen bör få i uppdrag att utfärda sådana föreskrifter.

Enligt *länsstyrelsen i Hallands län* kan förslaget beträffande tillsynen ge upphov till kompetenskonflikter mellan miljö- och hälsoskyddsnämnden och försvarets sjukvårdsstyrelse. Tillsynsorganens befogenheter bör därför klarläggas.

Socialstyrelsen anser att störningar från verksamhet och anläggningar som tillhör försvaret men som drabbar civila bör behandlas av miljö- och hälsoskyddsnämnden.

8.13 Miljö- och hälsoskyddsnämndernas personal

Hälsovårdsinspektörer

Utredningens förslag att i hälsoskyddslagstiftningen inte ta in något krav på att miljö- och hälsoskyddsnämnden skall biträdas av en eller flera hälso-

vårdsinspektörer tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Många remissinstanser är emellertid kritiska mot förslaget. Några remissinstanser förklarar att de inte vill ta ställning till förslaget.

Förslaget tillstyrks uttryckligen av *universitets- och högskoleämberget, statens livsmedelsverk, produktkontrollnämnden, länsstyrelserna i Kronobergs, Blekinge, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Västernorrlands och Norrbottens län, statskontrollkommittén, Täby, Enköpings, Uppsala, Malmö, Göteborgs, Kungsbacka, Köpings, Surahammars och Timrå kommuner, Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner och Föreningen för Vattenhygien*. Flera av dessa instanser framhåller dock att kravet på kompetent personal måste upprätthållas. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* menar att den som inte uppfyller nu gällande krav för hälsovårdsinspektör tills vidare inte bör anställas som ensam inspektör.

Svenljunga kommun, som inte tar ställning till förslaget, finner det viktigt att det i varje kommun finns en hälsovårdsinspektör med föreskriven utbildning.

Socialstyrelsen och *SACO/SR* anser att kravet på utbildning bör finnas kvar för personal med rådgivande och inspekterande uppgifter liksom för personal som handlägger klagomål från allmänheten. Andra remissinstanser, bl. a. *Uppsala, Mölndals, Smedjebackens och Vilhelmina kommuner, Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* och *TCO*, framhåller att risken med förslaget är att kommunerna kommer att anställa icke kompetent personal som en följd av den stora bristen på utbildade hälsovårdsinspektörer. *TCO* anser att bristen kan hävas genom att öka intagningen till hälsovårdsinspektörsutbildning samt genom att ge hälsovårdsinspektörerna vidareutbildning.

Några remissinstanser avvisar förslaget och framhåller att nuvarande bestämmelser för hälsovårdsinspektörer bör föras över till den nya lagstiftningen. Dessa är *försvarets sjukvårdsstyrelse, socialstyrelsen, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings samt Göteborgs och Bohus län, Tranås, Falköpings, Tibro, Hudiksvalls och Gällivare kommuner, SACO/SR, Riksförbundet för allmän hälsovård* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*. De framhåller bl. a. att ett slopande av kravet kommer att drabba främst invånarna i de mindre kommunerna, som ofta har endast en hälsovårdsinspektör.

Länsstyrelsen i Östergötlands län och *kammarrätten i Jönköping* är tveksamma till förslaget.

Länsstyrelsen i Kalmar län anser att utbildningsfrågorna bör behandlas när man tar ställning till kommunernas utvidgade arbetsuppgifter medan *länsstyrelsen i Örebro län* anser att man bör avvakta med ett ställningstagande till dess miljöskyddsutredningens betänkande har behandlats.

Medicinsk sakkunskap

Förslaget att slopa kravet på att hälsovårdsnämnden i en kommun av viss storlek skall biträdas av en eller flera stadsläkare tillstyrks eller lämnas utan

erinran av remissinstanserna.

Förslaget att ändra allmänna läkarinstruktionen (1963:341) så att en distriktsläkare blir skyldig att efter kallelse av miljö- och hälsoskyddsnämnden närvara vid nämndens sammanträde i den mån han eller hon inte hindras av mera angelägna tjänsteåligganden har kommenterats av några remissinstanser. Förslaget tillstyrks av bl. a. *Svenska kommunförbundet*, *statskontrollkommittén*, *länsstyrelsen i Örebro län*, *några kommuner och SACO/SR*. *Socialstyrelsen*, *Svenska kommunförbundet* och *Landstingsförbundet* anser att miljö- och hälsoskyddsnämndernas behov av medicinsk sakkunskap bör övervägas ytterligare. Enligt *Svenska kommunförbundet* är behovet i dagsläget ringa. *Socialstyrelsen* och *Landstingsförbundet* menar att behovet av medicinsk sakkunskap bör kunna tillgodoses genom en frivillig samverkan mellan nämnden och sjukvårdshuvudmannen. *Landstingsförbundet* motsätter sig dock den föreslagna ändringen av allmänna läkarinstruktionen. Även *länsstyrelsen i Kalmar län* motsätter sig förslaget och framhåller att nämnden i stället bör utnyttja länsläkarna, medan *länsstyrelsen i Värmlands län* finner den föreslagna bestämmelsen olämplig eftersom distriktsläkarna inte har miljö- och hälsoskyddsnämnden som huvudman.

8.14 Om nämndens namn

Ett mycket stort antal remissinstanser kommenterar utredningens förslag att kalla den lokala tillsynsmyndigheten för miljö- och hälsoskyddsnämnd. Remissinstanserna för dessutom fram en mängd alternativa namnförslag. Allmänt framhålls att ett dubbelnamn är tungt och otympligt samt ofta leder till att det ena ledet i namnet faller bort i dagligt tal.

Ett bibehållande av namnet hälsovårdsnämnd får störst anslutning, främst från länsstyrelserna och kommunerna. Som huvudsakligt skäl anförs att begreppet hälsovårdsnämnd är allmänt känt och väl inarbetat samt att det saknas anledning till namnbyte. Utredningens namnförslag miljö- och hälsoskyddsnämnd, är närmast det som förordas av flest remissinstanser. Detta namn tillstyrks främst av kommunerna. Flera remissinstanser anser att nämnden bör kallas hälsoskyddsnämnd eftersom lagens benämning föreslås bli hälsoskyddslag. Även namnet miljönämnd förordas av flera remissinstanser. Andra namnförslag är hälsonämnd, hälso- och miljöskyddsnämnd, hälso- och miljönämnd, hälso- och miljövårdsnämnd, miljövårdsnämnd, miljöskyddsnämnd, miljö- och hälsonämnd samt miljö- och hälsovårdsnämnd.

Några remissinstanser, bl. a. *Svenska kommunförbundet* och *Riksförbundet för allmän hälsovård* anser att namnfrågan bör anstå tills det har avgjorts om de nuvarande hälsovårdsnämnderna blir lokala tillsynsorgan enligt miljöskyddslagen. I avvaktan härpå anser kommunförbundet att namnet hälsovårdsnämnd bör bibehållas.

8.15 Hälsovårdsnämndernas årsberättelser

Förslaget i denna del tillstyrks eller lämnas utan erinran av nästan samtliga remissinstanser. Av de remissinstanser som inte tillstyrker förslaget anför *socialstyrelsen* att miljö- och hälsoskyddsnämnderna och de regionala myndigheterna även i fortsättningen bör ha skyldighet att redovisa och sammanställa berättelser över sin verksamhet. Sådana berättelser behöver, enligt styrelsen, inte avges varje år utan förslagsvis vart tredje år. Liknande synpunkter förs fram av *Riksförbundet för allmän hälsovård* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet*.

8.16 Tvångsmedel

Många remissinstanser understryker att det finns ett stort behov av att förbättra möjligheterna att ingripa mot brister i bostadslägenheter. Allmänt framhåller man, i likhet med utredningen, att de tvångsmedel som i detta avseende står miljö- och hälsoskyddsnämnden till buds har visat sig otillräckliga och alltför lätta att kringgå. Endast *Sveriges Fastighetsägareförbund* anser att en skärpning av nu gällande tvångsmedel inte behövs. Förbundet menar att situationen bör kunna bemästras genom att man gör utdömandet av viten mer effektivt.

Utredningens förslag till effektivisering av tvångsmedlen tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *Socialstyrelsen* finner förslaget välgrundat. *Malmö kommun* och *Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner* hälsar förslaget med tillfredsställelse.

Flera remissinstanser ifrågasätter dock om de föreslagna åtgärderna leder till att tvångsmedlen blir tillräckligt effektiva. Till dessa remissinstanser hör *domstolsverket* samt *länsstyrelserna i Kristianstads, Malmöhus och Jämtlands län*. *Domstolsverket* menar att ett vitesföreläggande blir effektivt först då vitet övergår på den nye ägaren. Enligt *länsstyrelsen i Kristianstads län* borde en annan lösning ha valts. En tänkbar lösning är att man förklarar att sådana viten, som skall gälla utan hinder av att de har överklagats, skall utdömas oberoende av överklaganden när den ursprungliga tidsfristen har löpt ut, förutsatt att överinstansen inte har meddelat inhibition. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anser att man bör ha samma system som i lagen (1976:666) om påföljder och ingripande vid olovligt byggande m. m. *Stockholms kommun* framhåller att man bör ytterligare utreda om det finns praktiska möjligheter att göra tvångsmedlen mer effektiva.

Utredningens förslag att anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken skall göras i de fall då vitet har bestämts till ett belopp som uppgår till lägst ett basbelopp kommenteras av flera remissinstanser. *Domstolsverket* avvisar förslaget med hänvisning till dels inskrivningsmyndigheternas pressade arbetsläge, dels att ett föreläggande eller förbud torde kunna gälla mot en ny

ägare även om anteckning inte sker. En konsekvens härav bör, menar verket, vara att alla förelägganden och förbud skall gälla mot en ny ägare. *Länsstyrelserna i Jönköpings och Örebro län* anser att utredningens beskrivning av hur viten bestäms är ofullständig. Ett vite bestäms inte enbart med beaktande av kostnaden för den föreslagna åtgärden, utan också med hänsyn till bl. a. den förelagdes ekonomiska förhållanden. Med hänsyn härtill bör det för inskrivning inte vara avgörande om vitet uppgår till lägst ett basbelopp. *Malmö kommun* och *Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner* pekar på att det kan bli svårt att avgöra om inskrivning skall ske när det är fråga om förhöjt vite. Med denna motivering ifrågasätts om inte nämnden från fall till fall bör pröva om inskrivning skall göras.

Förslaget att rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att ett tvisteföremål överläts och om tredje mans deltagande i rättegång skall tillämpas vid överlåtelse av fastighet som är föremål för föreläggande lämnas utan erinran.

Utredningens förslag att länsstyrelsen, eller i framtiden länsrätten, skall utdöma förfallet vite får ett blandat mottagande. Den ena hälften av de remissinstanser som har kommenterat förslaget tillstyrker förslaget, medan den andra hälften avstyrker det. Bland dem som är positiva till förslaget märks *domstolsverket*, *Svea hovrätt*, *länsstyrelserna i Stockholms, Kalmar, Skaraborgs, Örebro och Västmanlands län*, *Malmö*, *Staffanstorps* och *Falu kommuner* samt *Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner*.

Domstolsverket, *Svea hovrätt* samt *länsstyrelserna i Skaraborgs och Örebro län* framhåller att det bör vara länsrätten och inte länsstyrelsen som skall pröva frågor om utdömande av vite.

Svea hovrätt pekar på att förslaget saknar regler om vem som skall framställa yrkande om utdömande av ett vite. Enligt *Samarbetskommittén för hälsovårdsnämnderna i rikets större kommuner* bör även viten som hälsovårdsnämnden föreskriver med stöd av annan lagstiftning utdömas av länsstyrelsen.

Universitets- och högskoleämbetet, *länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Gävleborgs och Norrbottens län*, *Luleå kommun*, *Sveriges Fastighetsägareförbund*, *Riksförbundet för allmän hälsovård* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* är tveksamma eller negativa till förslaget.

Universitets- och högskoleämbetet och *Sveriges Fastighetsägareförbund* anser att förslaget innebär en allvarlig försämring från rättssäkerhetssynpunkt. *Länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Blekinge och Göteborgs och Bohus län* framhåller att förslaget innebär att en länsstyrelse kommer att få pröva lagligheten av sina egna beslut i de fall ett vitesföreläggande har överklagats och tidigare prövats av länsstyrelsen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Riksförbundet för allmän hälsovård* och *Svenska hälsovårdstjänstemannaförbundet* framhåller att förslaget bl. a. skulle leda till att viten som har

förelagts enligt t. ex. livsmedelslagen och djurskyddslagen utdöms av en allmän domstol, medan viten enligt hälsoskyddslagstiftningen utdöms av en länsstyrelse.

8.17 Reglering av tomgångskörning av motordrivna fordon

Utredningens förslag till reglering av tomgångskörning av motorfordon godtas eller lämnas utan erinran av nästan samtliga remissinstanser. Enligt *Malmö kommun* bör kommunens trafikövervakare tillsammans med polisen svara för övervakningen enligt den föreslagna ordningen. *Vilhelmina kommun* förutsätter att miljö- och hälsoskyddsnämnden får möjlighet att yttra sig till trafiknämnden i dessa ärenden innan föreskrifterna fastställs. Vidare bör generella bestämmelser för hela kommuner undvikas, åtminstone i glesbygdskommunerna.

Socialstyrelsen, länsstyrelserna i Kopparbergs och Västerbottens län samt Falu kommun är tveksamma eller negativa till förslaget. *Socialstyrelsen* anser att utredningen inte borde ha begränsat sig till tomgångskörning med motorfordon utan behandlat hela luftföroreningsproblemet. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* anser att trafiknämndens uppgift är att beakta trafiksäkerheten, inte hälsoskyddet. Den föreslagna uppgiften är därför främmande för trafiknämnden. Enligt *länsstyrelsen i Västerbottens län* får man även med utredningens förslag olika bestämmelser i kommunerna. Länsstyrelsen framhåller att det bör införas ett system med enhetliga bestämmelser för hela landet.

*Bilaga 5**De remitterade lagförslagen***1 Förslag till Hälsoskyddslag**

Häriigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Med hälsoskydd avses i denna lag åtgärder för att hindra uppkomsten av sanitära olägenheter och för att undanröja sådana olägenheter.

Med sanitär olägenhet avses i denna lag en störning som kan vara skadlig för människors hälsa och som inte är ringa eller enbart tillfällig.

2 § Varje kommun svarar för hälsoskyddet inom kommunen. Vid sin planering skall kommunen verka för att hälsoskyddet tillgodoses.

3 § Utöver bestämmelserna i denna lag gäller om skyddet för hälsa och miljö vad som föreskrivs i annan författning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela bestämmelser om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

Miljö- och hälsoskyddsnämnd

4 § I varje kommun skall det finnas en miljö- och hälsoskyddsnämnd. Nämnden skall, utöver vad som följer av 16 §, särskilt

1. uppmärksamt följa utvecklingen inom kommunen i miljö- och hälsoskyddshänseende och därvid utarbeta de förslag som är påkallade samt medverka i planering där miljö- och hälsoskyddsfrågor berörs,

2. samarbeta med myndigheter, organisationer och enskilda vars verksamhet berör miljö- och hälsoskyddsområdet,

3. lämna allmänheten råd och upplysningar i frågor som rör nämndens ansvarsområde.

5 § Följande föreskrifter i 3 kap. kommunallagen (1977:179) gäller i tillämpliga delar miljö- och hälsoskyddsnämnd:

2 § om antalet ledamöter m.m.,

3 § första stycket om valbarhet m.m.,

4 § om rätt till ledighet från anställning,

5 § första stycket om mandattid,

5 § tredje stycket om verkan av ledamots avgång,

6 § om ordförande och vice ordförande,

7 § om tid och plats för sammanträde samt om närvarorätt vid sammanträde,

8 § om suppleants tjänstgöring m.m.,

9 § första stycket om beslutförhet,

10 § om beslutsförfarande och protokoll m.m.,

11 § om delgivning m.m.,

12 § om reglemente och delegation.

För Stockholms kommun gäller dock inte 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

Ett delegationsuppdrag enligt 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen får ej omfatta befogenhet att besluta om föreläggande vid vite eller om verkställande av åtgärd på den försumliges bekostnad.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) tillämpas bestämmelserna i 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Bestämmelser till skydd mot sanitär olägenhet

6 § För att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och för att undanröja sådan olägenhet skall ägaren eller nyttjanderättshavaren till berörd egendom vidta de åtgärder som skäligen kan krävas.

I 7-11 §§ ges närmare bestämmelser för vissa fall då sådana åtgärder kan komma i fråga.

7 § Avloppsvatten skall avledas, renas eller på annat sätt tas om hand så att sanitär olägenhet inte uppkommer. För detta ändamål skall lämpliga avloppsanordningar inrättas.

För att inrätta en avloppsanordning krävs tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden om en vattentoalett är ansluten till anordningen. Är ingen vattentoalett ansluten krävs endast en skriftlig anmälan till nämnden. Kommunen får dock föreskriva att det skall fordras tillstånd även i ett sådant fall inom vissa delar av kommunen, om det behövs för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet.

Andra stycket skall inte tillämpas i de fall då avloppsanordningen kräver tillstånd enligt miljöskyddslagen (1969:387) eller då avloppsanordningen är avsedd att föra avloppsvattnet enbart till en allmän avloppsanläggning.

Ett tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden gäller i fem år men förfaller om arbetet med anordningen inte har påbörjats inom två år.

Vad som avses med avloppsvatten anges i miljöskyddslagen.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela bestämmelser om vattnets beskaffenhet i badanläggningar och strandbad som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor. Detsamma gäller om kontrollen av sådant vatten.

9 § Det skall finnas tillräckligt med toaletter i eller i anslutning till byggnader där människor vistas under en längre tid av dygnet.

10 § Byggnader, lokaler och anläggningar skall hållas fria från ohyra.

Åtgärder skall vidtas mot skadedjur som kan vålla sanitär olägenhet. Är det av särskild betydelse med hänsyn till hälsoskyddet, skall kommunen sörja för att åtgärderna vidtas.

11 § Husdjur och andra djur som hålls i fångenskap skall förvaras och skötas så att sanitär olägenhet inte uppstår.

Regeringen får föreskriva att vissa slag av djur inte utan särskilt tillstånd av miljö- och hälsoskyddsnämnden får hållas inom område med stads- eller byggnadsplan, om sådana bestämmelser behövs för att hindra att sanitär olägenhet uppkommer. Regeringen får överlåta åt kommunen att meddela sådana bestämmelser.

12 § Den som avser att driva

1. hotell, pensionat eller liknande lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds tillfällig bostad,
 2. idrottsanläggningar, badanläggningar, strandbad eller andra anläggningar för liknande verksamheter som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor,
 3. lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds hygienisk behandling
- skall göra anmälan till miljö- och hälsoskyddsnämnden innan lokalen eller anläggningen tas i bruk.

13 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, kommunen får meddela ytterligare föreskrifter till skydd mot sanitära olägenheter.

14 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden får i särskilda fall meddela de villkor som behövs för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och för att undanröja sådan olägenhet vid viss verksamhet eller i samband med utnyttjande av en plats eller en lokal som allmänheten har tillträde till.

Tillsyn

15 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar den omedelbara tillsynen inom varje kommun över efterlevnaden av denna lag och bestämmelser meddelade med stöd av lagen. Inom länet utövas tillsynen av länsstyrelsen. Den centrala tillsynen utövas av socialstyrelsen och statens naturvårdsverk enligt regeringens bestämmande.

Försvarets sjukvårdsstyrelse utövar tillsynen inom försvarsmakten.

I sin tillsyn enligt denna lag har länsstyrelsen och försvarets sjukvårdsstyrelse samma befogenhet som miljö- och hälsoskyddsnämnden.

16 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden skall i sin tillsynsverksamhet ägna särskild uppmärksamhet åt följande byggnader, lokaler och anläggningar:

1. byggnader som innehåller en eller flera bostäder och tillhörande utrymmen,
2. lokaler för undervisning, vård eller annat omhändertagande,
3. samlingslokaler där många människor brukar samlas,
4. anläggningar för hantverk eller andra näringar,
5. hotell, pensionat och liknande lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds tillfällig bostad,
6. idrottsanläggningar, badanläggningar, strandbad och andra anläggningar för liknande verksamheter som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor,
7. lokaler där allmänheten erbjuds yrkesmässig hygienisk behandling,
8. lokaler för förvaring av djur.

17 § För tillsyn enligt denna lag äger tillsynsmyndigheten tillträde till byggnader, lokaler, anläggningar och områden och får där göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Polismyndigheten skall lämna det biträde som behövs.

Förelägganden och förbud

18 § Miljö- och hälsoskyddsnämnden får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller bestämmelser som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I brådskande fall eller när det annars finns särskilda skäl får ett föreläggande eller förbud meddelas omedelbart och i andra fall först sedan det visat sig att nämndens råd och anvisningar ej har följts.

I ett beslut om föreläggande eller förbud kan nämnden utsätta vite. Frågan om utdömande av vite prövas av allmän domstol. Vitet får ej förvandlas.

Underlåter någon att vidta en åtgärd som åligger honom enligt denna lag, enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av denna lag eller enligt miljö- och hälsoskyddsnämndens föreläggande, får nämnden förordna om rättelse på hans bekostnad.

19 § Ett föreläggande eller förbud kan allt efter omständigheterna riktas mot ägaren, mot den som har nyttjanderätt till berörd egendom eller mot båda.

Vid meddelande av ett föreläggande eller förbud som avses i första stycket får miljö- och hälsoskyddsnämnden ålägga ägaren eller nyttjanderättshavaren att, om hans ställning som sådan upphör, utan dröjsmål lämna uppgift om den nye ägarens eller nyttjanderättshavarens namn och adress.

20 § Om miljö- och hälsoskyddsnämnden i fråga om en fastighet eller byggnad har meddelat föreläggande eller förbud och är föreläggandet eller förbudet av större betydelse och förenat med ett vite som uppgår till minst ett basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, får nämnden hos inskrivningsmyndigheten begära att föreläggandet eller förbudet skall antecknas i fastighetsboken eller tomträttsboken. Har sådan anteckning skett gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen.

Så snart den åtgärd som avses med föreläggandet har vidtagits eller ändamålet med föreläggandet har förfallit, skall nämnden anmäla det till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Om nämnden inte gör anmälan skall länsstyrelsen på ansökan av egendomens ägare göra sådan anmälan.

Utsatt vite gäller inte mot ny ägare av egendomen men nämnden får utsätta nytt vite för denne.

21 § Överläts en fastighet eller en byggnad innan ett beslut som avses i 20 § har vunnit laga kraft på grund av att det har överklagats, skall rättegångsbalkens bestämmelser om verkan av att tvisteföremålet överläts och om tredje mans deltagande i rättegång tillämpas.

Avgifter

22 § Regeringen kan föreskriva att särskilda avgifter får tas ut i ärenden enligt denna lag. Regeringen får överlåta åt kommunen att meddela föreskrifter om sådana avgifter.

Ansvar och besvär

23 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 6, 7 eller 9 §, 10 § första stycket, 11 § första stycket eller 12 § eller mot en föreskrift som meddelats med stöd av denna lag. Till böter döms den som inte uppfyller villkor som meddelats med stöd av 14 §.

Ansvar enligt första stycket inträder ej om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

24 § En tillsynsmyndighet får bestämma att dess beslut skall gälla även om det överklagas.

25 § Miljö- och hälsoskyddsnämndens beslut enligt denna lag eller enligt bestämmelse som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen genom besvär.

Länsstyrelsens beslut får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Hälsoskyddet i krig, m.m.

26 § Regeringen bemyndigas att meddela särskilda föreskrifter om hälsoskyddet i krig, vid krigsfara eller under sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att riket har befunnit sig i krig eller krigsfara.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983, då hälsovårdsstadgan (1958:663) skall upphöra att gälla.

2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till en bestämmelse som har ersatts genom en bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

Härigenom föreskrivs i fråga om livsmedelslagen (1971:511)

dels att 3 och 4 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 28 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Lagen gäller ej hantering av livsmedel i enskilt hushåll eller i kök i förskola och fritidshem med högst två avdelningar.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna om undantag från lagens tillämpning i fråga om visst slag av livsmedel eller livsmedelstillsats.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock föreskriva att lagen helt eller delvis skall gälla hantering av vatten i enskilt hushåll eller i kök som avses i första stycket, om vattnet är avsett att drickas eller att användas vid hantering av livsmedel.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna om undantag från lagens tillämpning på krigsmakten.

4 §

I fråga om vatten gäller denna lag endast i den mån den ej strider mot vad som är särskilt föreskrivet om vatten i annan författning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpning i fråga om vissa slag av livsmedel eller livsmedelstillsatser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från lagens tillämpning på försvarsmakten.

28 §²

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undersökning och annan kontroll som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

¹ Senaste lydelse 1979:458.

² Förutvarande 28 § upphävd genom 1980:210.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	3
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 25 mars 1982..	9
1 Inledning	9
2 Allmän motivering	10
2.1 Bakgrund	10
2.1.1 Den allmänna utvecklingen i samhället	11
2.1.2 Utveckling av särskild betydelse för hälsovårds- nämndernas verksamhet	12
2.1.3 Lagstiftningens anpassning till utvecklingen	15
2.2 Behovet av en översyn av hälsovårdslagstiftningen	17
2.3 Inriktningen av hälsoskyddsarbetet, begrepp m.m.	19
2.4 Vattenförsörjning och vattenundersökning m.m.	24
2.4.1 Organisatoriska frågor	24
2.4.2 Lagtekniska frågor	26
2.5 Begreppet sanitär olägenhet m.m.	28
2.6 Förhållandet till miljöskyddslagen	31
2.7 Planering m.m.	33
2.8 Bostäder	35
2.8.1 Vissa samordningsfrågor beträffande bestämmel- ser rörande bostäder	36
2.9 Samlingslokaler m.m.	37
2.10 Lokaler och andra anläggningar för bad och hygienisk behandling, m.m.	38
2.11 Åtgärder mot vattenförorening m.m.	40
2.11.1 Avloppsanläggningar	40
2.11.2 Krav på att inrätta toaletter i vissa fall	42
2.11.3 Regler för anslutning av fastigheter till allmänna vatten- och avloppsanläggningar	42
2.12 Djurhållning m.m.	43
2.13 Ohyra och skadedjur	44
2.14 Tomgångskörning av motordrivna fordon	45
2.15 Nämndens personal	46
2.15.1 Inspektörer	46
2.15.2 Stadsläkare	47
2.16 Tillsyn m.m.	48
2.16.1 Tillsynsmyndigheterna	48
2.16.2 Länsstyrelsens befogenhet vid tillsynen över nämnden och dess personal	49
2.16.3 Årsberättelser	49
2.17 Tvångsmedel	50
2.17.1 Ingripanden mot misskötta fastigheter	50

2.17.2	Utdömande av vite	53
2.18	Kostnader	54
3	Upprättade lagförslag	55
4	Specialmotivering	55
4.1	Förslaget till hälsoskyddslag	55
4.2	Förslaget till lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)	68
5	Hemställan	70
6	Beslut	70
	Utdrag av lagrådets protokoll den 1 april 1982	71
	Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 22 april 1982 ..	78

Bilagor

1.	Sammanfattning av utredningens förslag	83
2.	Huvuddragen i gällande hälsovårdsstadga	89
3.	Hälsovårdsstadgeutredningens lagförslag	95
4.	Sammanställning av remissyttrandena	102
5.	De remitterade lagförslagen	128

